

133. KESKIVIKKONA 8. MARRASKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys**Ilmoituksia****Ulkopuolella päiväjärjestyksen**

- 1) Valtioneuvoston selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksen toteutumisesta 4340
- Valtioneuvoston selonteko VNS 3/2000 vp
Keskustelu
-

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Eero Akaan-Penttilä /kok
Eva Biaudet /r
Mikko Elo /sd
Jan-Erik Enestam /r
Jukka Gustafsson /sd
Tuula Haatainen /sd
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Satu Hassi /vihr
Timo Ihamäki /kok
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Liisa Jaakonsaari /sd
Bjarne Kallis /skl
Ilkka Kanerva /kok
Seppo Kanerva /kok
Kari Kantalainen /kok

Tarja Kautto /sd
Antero Kekkonen /sd
Niilo Keränen /kesk
Kimmo Kiljunen /sd
Katri Komi /kesk
Johannes Koskinen /sd
Esko Kurvinen /kok
Jaakko Laakso /vas
Reijo Laitinen /sd
Paula Lehtomäki /kesk
Johannes Leppänen /kesk
Suvi Lindén /kok
Mika Lintilä /kesk
Eero Lämsä /kesk
Pehr Löf /r
Kari Myllyniemi /kesk
Raimo Mähönen /sd
Sinikka Mönkäre /sd
Petri Neittaanmäki /kesk
Olli Nepponen /kok
Kalevi Olin /sd
Heli Paasio /sd
Mauri Pekkarinen /kesk
Sirpa Pietikäinen /kok

Riitta Prusti /sd
 Susanna Rahkonen /sd
 Maija-Liisa Rask /sd
 Ola Rosendahl /r
 Mirja Rynnänen /kesk
 Sari Sarkomaa /kok
 Jouko Skinnari /sd
 Osmo Soininvaara /vihr
 Marjatta Stenius-Kaukonen /vas
 Hannu Takkula /kesk
 Marja Tiura /kok
 Erkki Tuomioja /sd
 Kari Urpilainen /sd
 Pia Viitanen /sd
 Jari Vilén /kok

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

8.11. edustajat
 Jukka Gustafsson /sd
 Satu Hassi /vihr
 Timo Ihämäki /kok
 Reijo Laitinen /sd
 Kalevi Olin /sd
 Mauri Pekkarinen /kesk
 Pia Viitanen /sd
 8.—10.11. edustaja
 Jari Vilén /kok

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat seuraavat edustajat:

Maija-Liisa Rask /sd
 Reijo Laitinen /sd

ULKOPUOLELLA PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ESITELTÄVÄT ASIAT:

1) Valtioneuvoston selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksen toteutumisesta

Valtioneuvoston selonteko VNS 3/2000 vp
 Keskustelu

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään viime istunnossa tähän istuntoon pöydälle pantu valtioneuvoston selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksen toteutumisesta.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään hallintovaliokuntaan.

Keskustelu:

¹ Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen: Arvoisa rouva puhemies! Selonteko, joka meillä on nyt käsitteilyssä, koskee aluehallintoa ja aluehallinnon uudistusta. Kuten muistetaan, uudistushan koostui kolmesta eri osasta. Ensinnäkin uudistus supisti lääninhallitusten määrän 12:sta 6:een. Lääninhallitusten tehtäviä ei tässä yhteydessä muutettu. Toiseksi uudistus merkitsi 77 aluehallintoyksikön yhdistämistä 15 työvoimajaj elinkeinokeskukseksi. Kolmanneksi uudistuksen yhteydessä valtion aluejakoja yhtenäistettiin niin, että maakuntajako muodostaa pääsääntöisesti kaikkien alueviranomaisten aluejaotuksen pohjan.

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

8.11. edustajat
 Olavi Ala-Nissilä /kesk
 Mikko Elo /sd
 Mikko Kuoppa /vas
 Hannes Manninen /kesk
 Olli Nepponen /kok
 Anni Sinnemäki /vihr
 Osmo Soininvaara /vihr
 8. ja 9.11. edustajat
 Kari Kantalainen /kok
 Jaakko Laakso /vas
 Suvi Lindén /kok
 Kari Myllyniemi /kesk
 Raimo Mähönen /sd
 Maija Rask /sd
 Ola Rosendahl /r
 Kari Urpilainen /sd
 8.—14.11. edustaja
 Johannes Koskinen /sd

Kun eduskunta vuonna 1996 hyväksyi aluehallinto 2000 -uudistuksen sekä uudistukseen liittyvät lääninhallituslain ja lain työvoima- ja elinkeinokeskuksista, eduskunta liitti vastaukseensa lausuman. Tässä lausumassa eduskunta edellytti muun muassa, että uudistuksen toimeenpanoa ohjataan ja seurataan tarkkaan kiinnittäen erityistä huomiota te-keskusten tehokkaaseen poikkihallinnolliseen yhteistyöhön ja koordinaatioon sekä keskusten yhteistyöhön maakunnan liittojen ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Eduskunta edellytti myös hallituksen antavan eduskunnalle selonteon uudistuksen toimeenpanosta vuoden 2000 loppuun mennessä.

Lääniuudistus toteutettiin ja te-keskukset perustettiin 1.9.1997. Uudistusten toteuttamisen ja vaikutusten seurantaa ja arviointia sekä selonteon valmistelua varten sisäasiainministeriö tilasi Tampereen yliopiston hallintotieteen laitokselta vuoden 1998 keväällä arviointitutkimuksen. Tutkimus valmistui kuluvan vuoden elokuussa, ja sen tulokset ovat olleet selonteon valmistelun olennaisin tietopohja. Lisäksi valmistelussa on käytetty hyväksi muun muassa eräitä muita tutkimustuloksia ja uudistusten toimeenpanoaineistoa.

Selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksesta on varsin laaja. Tämä johtuu ensinnäkin siitä, että myös uudistus, jota selonteko koskee, oli huomattavan laaja. Toiseksi selonteossa on pyritty vastaamaan niihin vaatimuksiin, jotka eduskunta lausumassaan asetti.

Uudistuksen toimeenpano on vaatinut runsaasti työtä sekä te-keskuksissa ja lääninhallituksissa että niitä ohjaavissa ministeriöissä. Te-keskukset on perustettu eduskunnan edellyttämällä tavalla ja niiden kehittämisessä on kiinnitetty huomiota muun muassa poikkihallinnolliseen yhteistyöhön. Uudistuksen toteuttaminen on Tampereen yliopiston arviointitutkimuksen mukaan edennyt kohtuullisesti ja suunta on kohti parempaa. Toimeenpanossa on kuitenkin kaivattu ministeriöiltä selkeitä viestejä siitä, tuleeko keskuksia kehittää kokonaisuutena vai toimialoja yhdistävänä katto-organisaationa. Lisäksi uudistuksen yhteydessä ei ole ollut riittävästi mahdollisuuksia organisoida toimintaa kokonaan uudelta pohjalta toimintalähtöisesti tai palvelulukokonaisuuksina.

Lääniuudistuksen valmisteluprosessi on onnistunut hyvin. Tämän seurauksena lääninhallitusten palvelutasossa ei edes uudistuksen voi-

maantulovaiheessa ollut havaittavissa juurikaan heikentymistä. Sekä henkilöstön että sidosryhmien muutosvastarinnan voittaminen ja tilanteen vakauttaminen ovat asettaneet uudistuksen toimeenpanolle omat vaatimuksensa, mikä on vaikeuttanut uudistuksen tavoitteiden toteuttamista.

Lääniuudistukseen liitettyä pitkää siirtymäkautta voidaan arviointitutkimuksessa esitetyllä tavalla kritisoida sen vuoksi, että pitkä siirtymäkausi on heikentänyt mahdollisuuksia toteuttaa lääniuudistusta ja kehittää organisaatiota toimintalähtöisesti ja myös ylläpitänyt henkilöstön epävarmuuden tunteita. Toisaalta siirtymäkausi on kuitenkin antanut mahdollisuuden henkilöstön hallittuun supistamiseen tehtäviä vastaavaksi.

Tampereen yliopiston arviointitutkimuksen yleisarvion mukaan aluehallintouudistus on onnistunut kohtuullisen hyvin. Elinkeino- ja työvoimapolitiikan arvostus on lisääntynyt, ja elinkeino- ja työvoimahallinto muodostaa yhä yhtenäisen kokonaisuuden. Elinkeino- ja työvoimapalveluja koskeva yhteistyö on myös selkeästi lisääntynyt ja kasvanut ja yhden luukun periaate on vahvistunut. Lääninhallinnon palvelut on läänien lukumäärän supistamisesta huolimatta kyetty säilyttämään aikaisemmalla tasolla. Maakuntapohjaiseen aluejakoon siirtyminen on tavoitteiden mukaisesti vahvistanut maakuntien asemaa, lisännyt alueellista yhdenmukaisuutta ja parantanut viranomaisten yhteistyön edellytyksiä.

Aluehallinto 2000 -uudistukselle asetettiin sitä koskevassa hallituksen esityksessä eräitä yleisiä tavoitteita. Näiden tavoitteiden toteuttamista voidaan arvioida tiivistetysti seuraavasti. Asiointi asiakkaalle on tullut aikaisempaa helpommaksi ja paremmaksi. Te-keskuksissa palveluja koskeva yhteistyö on selkeästi kasvanut ja yhden luukun periaate on vahvistunut. Palveluita saa yhä enemmän samoista toimitiloista ja palvelujen kokoaminen yhteen asiakkaiden kannalta tarkoitukseenmukaisella tavalla on toiminnan lähtökohtana. Palvelutoiminta ei ole kuitenkaan vielä riittävän yhtenäistä. Lääninhallituksissa palvelujen saatavuus on turvattu kohtuullisesti lääninhallitusten määrän vähentämisestä huolimatta. Lääninhallitukset ovat myös kehittäneet palvelujen laatua. Uutta, kehittyvää palvelutoimintaa on lääninhallitusten suorittama peruspalvelujen arviointi.

Korostettiin myös viranomaisten yhteistyötä ja koordinaatiota. Voi sanoa, että elinkeino- ja työvoima- politiikan hallinto muodostaa aiem-

paa yhtenäisemmän kokonaisuuden. Keskusten ohjaus on kuitenkin voinut olla ristiriitaista. Tämä johtuu siitä, että hallinnonalat ovat pitäneet kiinni toimialojensa tulostavoitteista ja samalla myös eduista ja vallasta. Yhtenäisen elinkeino- ja työvoimapolitiikan kannalta tilanne on kuitenkin kehittynyt parempaan suuntaan.

Lääninuudistuksen vaikutukset lääninhallituksen ohjaukseen ovat olleet melko vähäisiä. Uudistukselle asetetut säästötavoitteet ovat jonkin verran lisänneet ohjaavien tahojen välisiä ristiriitoja. Yhteistyö ohjausprosessissa on kuitenkin parantanut. Lääninhallitukset hyödyntävät tehtäviensä hoidossa yhä enemmän mahdollisuuksiaan toimia poikkihallinnollisessa yhteistyössä, mikä on myös edistänyt ohjaavien viranomaisten välistä yhteistyötä. Uudistus on lisännyt te-keskusten mahdollisuuksia alueelliseen yhteistyöhön kaikilla keskuksen toimialoilla. Te-keskusten ja maakunnan liittojen yhteistyömuodot ovatkin lukuisia ja toimivia.

Eräs painopiste oli viranomaisten toiminnan saaminen tehokkaammaksi ja myös taloudellisemmaksi.

Te-keskusuudistuksen toteuttamisessa säästötavoitteet eivät ole olleet vahvasti esillä. Lisääntyneet tehtävät vaikeuttavat nykyisen tilanteen vertaamista uudistusta edeltäneeseen tilanteeseen. Voidaan kuitenkin todeta, että hallituksen esityksessä arvioituun 10 prosentin säästöön ei ole kuitenkaan ainakaan toistaiseksi päästy. Kustannussäästöjä on saatu aikaan muun muassa yhteisissä toimitiloissa, ja uudistus antaa mahdollisuuden kustannusten alentamiseen pitkällä aikavälillä sekä keskushallinnossa tehtäväsiirtojen muodossa että aluehallinnon tehostuneena toimintana.

Lääninhallitusten toiminta on tehostunut ja tullut taloudellisemmaksi. Johto-organisaatioita on kevennetty ja yleishallinnon tehtävistä on voitu vähentää henkilöstöä. Säästöjä on saatu aikaan runsaaseen 40 miljoonaan markkaan asti vuodessa. Koko arvioitu säästövaikutus, 65 miljoonaa markkaa vuodessa, ei ole toteutunut, eikä siihen lääninhallitusten lisääntyneet tehtävät huomioon ottaen ole tällä hetkellä perusteita-kaan.

Hallinnon saamisessa selkeämmäksi ja tunnetummaksi te-keskusuudistus on selvästi selkiyttänyt aluehallinnon toimialojen toimintaa ja tehtäviä. Tavoitteen aluehallinnon selkeyttämisessä voidaan arvioida myös lääninhallituksia koskien

toteutuneen. Aluehallinnon toimijoita on edelleen varsin runsaasti. Niiden keskinäinen työnjako on kuitenkin selkeä.

Uudistuksen seurauksena elinkeino- ja työvoimapolitiikan arvostus on vahvistunut ja te-keskuksista on tullut merkittäviä ja myös näkyviä toimijoita. Lääninhallitusten toiminnasta sen sijaan ei tiedetä riittävästi alueilla. Toiminnan ja palvelujen tekemisessä tunnetuiksi tarvitaan sekä te-keskuksissa että myös lääninhallituksissa vielä runsaasti työtä. Virastojen sisäiset järjestelyt on saatava aikaisempaa joustavammaksi. Tämä oli eräs painopiste lääninhallituksissa. On voitu lisätä voimavarojen yhteiskäyttöä ja näin muun muassa erilaiset säästötoimet ovat olleet mahdollisia. Te-keskuksissa lainsäädäntö ei mahdollista sektoripohjaisen osastojaon purkamista eikä toimintapohjaisen tai asiakaslähtöisen organisaation rakentamista. Uudistuksen seurauksena elinkeino- ja työvoimapolitiikan aluehallinnosta on kuitenkin tullut selkeästi entistä enemmän tiimi- ja hankeorganisaatio, mikä merkitsee myös entistä joustavampaa ja asiakaslähtöisempää toimintaa. Tulevaisuudessa te-keskusten johtajien ratkaisuvallan lisääntyminen ja johtoryhmän työn tiivistäminen lisäävät yhtenäisyyttä niissä tehtävissä, joihin tämä kuuluu.

Julkisen hallinnon välittömät asiakaspalvelutehtävät siirretään lähelle asiakasta. Tämähän on ollut pitkään tavoite. Asiakaspalvelutehtäviä on siirretty lähelle asiakasta joko alue- tai paikallishallintoon ja näitä siirtomahdollisuuksia edelleen selvitetään. Kuntien itsehallintoa vahvistetaan. Aluehallintouudistus on tukenut selvästi paikallista kunnallista itsehallintoa. Se on jättänyt yhä enemmän vapauksia kunnille ja maakunnalliselle kehittämiselle. Te-keskuksia ja lääninhallituksia ei kunnissa koeta uhkaksi kunnalliselle demokratialle, vaan kumppaneiksi.

Uudistuksen jatkotoimet ja kehittämislinjaukset tästä eteenpäin:

Uudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi tulee sekä te-keskuksissa että lääninhallituksissa edelleen siirtää päätösvaltaa keskushallinnosta, vähentää sektoroitumista, kehittää palveluja ja tehdä toimintaa tunnetuksi. Lisäksi on edelleen selkiytettävä, joustavoitettava ja yhtenäistettävä elinkeino- ja työvoimapolitiikkaa tukevaa työvoima- ja elinkeinokeskusten ohjausta sekä myös parannettava keskusten organisaatioiden sisäistä joustavuutta ja myös johtamista. Myös aluehal-

lintoviranomaisten yhteistyötä on edelleen tehostettava.

Hallituksen useaan otteeseen tekemien linjausten mukaisesti ministeriöistä on siirrettävä aluehallintoon päätösvaltaa, joka koskee yksittäistapauksia, tukitoimintoja tai lupien myöntämistä ja jota ei ole tarkoituksenmukaista sijoittaa paikallishallintoon. Tämä antaa ministeriöille mahdollisuuden keskittyä niille kuuluvaan strategiatyöskentelyyn. Siirrettäessä te-keskuksille ja lääninhallituksille tehtäviä on kuitenkin samalla siirrettävä tehtävien hoidon edellyttämät resurssit. Valtion aluehallinnossa työskentelevien määrä on vuodesta 1989 vuoteen 1999 supistunut 18,4 prosenttia, samalla kun keskushallinnossa työskentelevien määrä on kasvanut saman määrän eli yli 18 prosenttia. Päätösvaltaa siirrettäessä on niin ikään pidettävä mielessä mahdollisuus keskittää joidenkin tehtävien hoito aluehallinnossa yhteen organisaatioon, ei kuitenkaan Pääkaupunkiseudulle, vaan tasapainoisesti eri puolille maata.

Mitä tulee sektoroitumisen vähentämiseen ja hallinnonalojen rajojen madaltamiseen, on erityisesti te-keskusten ohjausta tarpeen edelleen kehittää niin, että se tukee yhtenäistä elinkeino- ja työvoimapolitiikkaa ja keskusten toimintaa yhtenäisinä virastoina. Tämä heijastuu myös keskushallintohankkeeseen tehtäessä ehdotuksia toimialarakenteen selkiyttämistä. Te-keskusten johtajan asema uudistuksen alkuvaiheessa on ollut epäselvä ja hänen johtamisvaltuutensa riittämättömät. Tilanne on kuitenkin parantunut 1.9. kuluvana vuonna voimaan tulleen asetuksen myötä. Asiaan on kuitenkin edelleen kiinnitettävä huomiota ja keskuksen johtamisjärjestelmää on edelleen kehitettävä ja johtajien asemaa vahvistettava.

Aluehallintoviranomaisten yhteistyötä on siis edelleen tarpeen tehostaa. Tavoitteena on aikaisempaa syvällisempää ja laaja-alaisempaa yhteistyötä tekevä verkosto maakunnittain. Jo aloitettua te-keskusten, lääninhallitusten, ympäristökeskusten ja maakunnan liittojen verkostoitumista edistetään siirtämällä myös verkoston toiminnan edellyttämää päätösvaltaa näille viranomaisille ja lisäämällä myös keskushallinnon yhteistyötä ja koordinaatiota.

Käynnistymässä on lisäksi kaikki maakunnat kattavan aluekeskusten verkoston kehittäminen ja seutukuntien tukihanke. Yhteistä kaikille näille on edelleen se, että nyt tarvitaan kunnilta ja

alueilta avointa ja kaikkia osapuolia hyödyntävää yhteistyötä. Hallitus on mainitsemiini yleisten lähtökohtien ja linjausten lisäksi selonteossa linjannut te-keskusten ja lääninhallitusten kehittämistä myös muilta osin. Te-keskuksissa muun muassa parannetaan aluetason toimijoiden yhteistyötä ja vahvistetaan alueellista strategiaa sekä kehitetään palveluja ja tuetaan innovaatioita.

Lääninhallitusten voimavaroja kasvavilla tehtäväalueilla vahvistetaan. Lääninhallitukset kehittävät myös palvelujaan ja osallistuvat aiempaa enemmän alueelliseen yhteistyöhön. Lisäksi Etelä-, Länsi- ja Itä-Suomen lääninhallitusten organisaatioita arvioidaan ja lääninhallituksia kehitetään työyhteisöinä.

Arvoisa rouva puhemies! Tässä aluehallintotoselonteko tiivistetyssä muodossa eduskunnalle jaettuna. Toivon tälle asiallista, hyvää käsittelyä.

2 Jussi Ranta /sd: Arvoisa puhemies! Maamme hallinto on koko 90-luvun ollut uudistusten kohteena. Aluehallintoa on kehitetty osa kerrallaan, ja keskeisenä punaisena lankana on ollut yhteiskunnallinen kehitys ja sen aikaansaaminen.

Vuosikymmenen alussa sairaanhoitopiirit korvasivat aikaisemmat erikoissairaanhoidon kuntainliitot. Uudistus lisäsi tehokkuutta ja mahdollisti voimavarojen paremman kohdistamisen terveydellisten olojen kohentamiseksi.

Ympäristöasioiden hoidon tehostamiseksi ja ympäristöpolitiikan tavoitteiden toteuttamismahdollisuuksien parantamiseksi uudistettiin ympäristöhallintoa. Vesi- ja ympäristöpiirit ja lääninhallitusten ympäristöyksiköt yhdistettiin alueellisiksi ympäristökeskuksiksi.

Valtion paikallishallinto puolestaan uudistettiin joulukuun alusta 96. Maahan muodostettiin kihlakuntajaon pohjalta toimiva poliisitoiminta, syyttäjätointa, ulosottotoiminta ja yleishallintotehtäviä hoitava paikallishallinto.

Kuntarakenteessa ei ole tapahtunut oleellisia muutoksia. Kuntien rooli on kuitenkin muuttunut voimakkaasti, sillä tehtäviä ja toimivaltaa on siirretty keskushallinnolta ja lääninhallituksilta suoraan kunnille. Lisäksi on huomattava vuonna 94 toteutettu aluesuunnittelun ja aluekehitystehtävien siirtäminen lääninhallituksilta maakunnan liitoille. Kuntien yhteistyö on muutoinkin lisääntynyt ja tiivistynyt.

Tästä kehityksestä löytyvät juuret aluehallinto 2000 -uudistukselle. Uudistus koostui kolmesta osasta. Ensinnäkin elinkeinoelämän ja työvoima-asioiden alueellista edistämistä varten perustettiin uusi alueviranomainen, työvoima- ja elinkeinokeskus. Toiseksi lääninhallitusten lukumäärä supistettiin 12:sta 6:een. Kolmanneksi valtion aluejako yhtenäistettiin siten, että maakuntajako muodostaa pääsääntöisesti kaikkien alueviranomaisten aluejaotuksen pohjan.

Arvoisa puhemies! Työvoima- ja elinkeinokeskukset syntyivät, kun 77 valtion piirihallinto- viranomaista korvattiin 15 te-keskuksella. Työvoima- ja elinkeinokeskukset edustavat pyrkimystä koota alueelliselle tasolle vahva elinkeinon ja työllisyyden kehitykseen vaikuttava toimija. Te-keskukset edistävät ja tukevat alueensa kehittämistä, ja niiden kautta ohjautuu valtaosa valtion talousarvion aluekehitysvaroista. Euroopan unionin rakennepolitiikan näkökulmasta keskukset ovat tärkein valtiollinen yhteistyöosa- puoli maakunnallisille liitoille ja kunnille.

Valtion alueellisten ja paikallisten palvelujen parantaminen on niin ikään ollut uudistuksen tavoitteena. Tavoitteena on ollut, että sirpaleisten toimintojen yhdistämisellä saataisiin koottua yhteen jyrkkien sektorirajojen taakse linnoitautuneet toiminnot. Yhä useamminhan työhallinnon palvelut ovat toimiessaan myös yrittäjäpalveluja. Toisaalta yrittäjäpalveluja hakevat asiakkaat tarvitsevat lähes aina myös työvoimapalveluja. Myös maatilojen haasteet liittyvät usein pienyritysten perustamiseen, ja kalatalous on yhä useammin yhteydessä muun muassa matkailuun.

Työvoima- ja elinkeinokeskuksia koskeva uudistus onkin parantanut erityisesti yrittäjien saamia palveluja. Lähes kaikissa te-keskuksissa on aloittavien yrittäjien palvelut yhdistetty siten, että työvoima- ja elinkeinokeskuksen omien palveluiden lisäksi mukana on Patentti- ja rekisterihallituksen, Finnveran, verottajan ja uusyrityskeskusten palveluja. Monessa tapauksessa palvelupisteet ovat kuntien kanssa yhdessä. Palvelupisteitä on myös alueellistettu.

Tampereen yliopiston tekemän arviointitutkimuksen mukaan te-keskusten merkitys alueiden kehityksen tukemisessa on ilmeinen. Uudistus on tehostanut elinkeino-, työvoima- ja aluepolitiikkaa, kuten tavoitteena on ollut. Työvoima- ja elinkeinokeskuksilla ei kuitenkaan ole vielä riittävän laajaja toiminnallisia mahdollisuuksia.

Te-keskusten toiminnassa korostuu edelleen viranomaisnäkökulma ja toteuttajarooli, kehittämisenäkökulma jää vähemmälle huomiolle. Kauppa- ja teollisuusministeriön hallinnonalan pulmana on erilaisten normien erittäin suuri määrä. Työministeriön hallinnonalalla normit on purettu, mutta tilalle on tullut tiukkoihin yksityiskohtiin menevä tulosohjaus, joka jättää alue- ja paikallistasolle hyvin vähän liikkumatilaa. Saman kaltaiset puutteet koskevat myös maa- ja metsätalousministeriötä. Tämä havainto on aluekehityksen kannalta sietämätön. Jollei tähän tule kohennusta, uudistuksen kohteeksi on otettava myös ministeriöjako. Työvoima- ja elinkeinokeskuksista on kehitettävä normaaleja yhtenäisvirastoja, joissa yhteiset tavoitteet, alueen etu ja kokonaisuuden vaatimukset kauttaaltaan ohjaavat toimintaa.

Arvoisa puhemies! Lääniuudistuksen taustalla olivat lääninhallitusten 90-luvun aikana muutuneet tehtävät. Lääninhallitusten tehtävät olivat voimakkaasti vähentyneet, kun päätösvaltaa oli siirretty lääninhallituksilta paikallishallinnolle, varsinkin kunnille. Lääninhallitusten harjoittama kuntien ohjaus ja valvonta oli lähes kokonaisuudessaan purettu ja hallintoa oli muutenkin rationalisoitu.

Kansalaisten palveluista pääosa tuotetaan nykyisin kunnissa ja osin valtion omassa paikallishallinnossa. Lääninhallituksen välittöminä asiakaina ovat lähinnä kunnalliset organisaatiot ja valtion oma paikallishallinto sekä yrittäjät ja yhteisöt. Lääninhallituksia on kehitetty alueensa yleisinä hallinto- ja turvallisuustehtävistä vastaavina viranomaisina. Uudistus onkin korostanut läänien viranomaisasemaa. Paikallinen ja alueellinen tarkoituksenmukaisuusharkinta, politiikka, siirtyi uudistuksen yhteydessä yhä selvemmin kunnille. Tämä oli johdonmukainen osa paikallisen itsehallinnon vahvistamista.

Tavoitteena on ollut koota ihmisten ja olosuhteiden turvallisuuteen liittyvät asiat mahdollisimman laajasti samaan viranomaiseen, lääninhallitukseen. Lääninhallitukset ovat pyrkineet parantamaan palvelujaan muun muassa laadun kehittämistyöllä ja ottamalla käyttöön palvelusitoumuksia. Uutta palvelutoimintaa on peruspalvelujen arviointi, joka palvelee sekä poliittista päätöksentekijää ja keskushallintoa että kuntia palvelujen kehittämisessä.

Lääniuudistus on keventänyt valtion aluehallintoa, tasapainottanut virkarakennetta ja aikaan-

saanut jonkin verran säästöjä. Palvelut eivät kuitenkaan ole heikentyneet. Monet ministeriöt ovat huomattavasti valtion aluehallinnon kehitykseen liittyvien epävarmuustekijöitten vähentyneen ryhtyneet jälleen siirtämään tehtäviä keskushallinnolta aluetasolle. Kyse on kuitenkin ollut lähinnä tehtävien siirrosta; taloudelliset ja henkilöstöresurssit eivät juuri ole siirtyneet mukana.

Kohta kahdeksan vuotta jatkuneet tehtävämuutokset, rationalisointitoimet ja säästöohjelmat ovat panneetkin lääninhallitusten henkilöstön erittäin koviin. Lääniuudistuksessa henkilöstön asema pyrittiin turvaamaan mahdollisimman hyvin. Läninhallitusten niukat voimavarat eivät ole sallineet riittävää panostusta työkyvyn ylläpitämisestä ja uusien työmuotojen omaksumista tukeviin toimiin. Tampereen yliopistossa tehty tutkimus osoittaa, ettei lääninuudistus ole henkilöstön näkökulmasta tapahtunut jälkeä jättämättä. Läänien kehittämisessä onkin nyt painotettava myös hyvää henkilöstöpolitiikkaa.

Arvoisa puhemies! Suomen aluehallinnon kehittyminen liittyy myös alueelliseen kehitykseen sekä siihen liittyviin yhteiskuntapolitiisiin tavoitteisiin. Poliittis-taloudellinen toimintaympäristömme on muuttunut viime kymmenvuotiskauden aikana merkittävästi ja muutoksen seurausvaikutukset vahvistuvat. Elinkeinoelämä toimii maailmanlaajuisilla markkinoilla, ja Euroopan unioni laajenee edelleen. Maailmankaupan edelleen vapautuminen ja sähköisen kaupankäynnin lisääntyminen jatkavat prosessia. Tietoon, tiedon käyttöön ja tietoteknologiaan perustuva elinkeinokehitys muuttaa kaupallisia rakenteita ja elinkeinoja, luo uutta ja muuttaa vanhaa, ja tämä kehitys on aina kasautuvaa.

Suomi on yleisellä talous- ja yhteiskuntapolitiikallaan onnistunut luomaan vakaan ja kehittyvän kansantalouden. Vahvana käynnistynyt uuden talouden kasvu ja siihen liittyvä rakennemuutos näkyvät myös Suomen aluerakenteessa. Pääkaupunkiseutu, Tampere, Turku, Oulu ja Jyväskylä ovat voimakkaimmin kasvavia keskuksia. Merkittävä osa seutukunnista kärsii muuttotappiosta.

Suomen aluerakenne perustuu osittain maatalousvaltaiseen elinkeinopohjaan ja osaltaan tehdasteollisuuden rakennevaatimuksiin. Tämänkin päivän toimintaympäristössä aluerakenne — sen tehokas toimivuus ja viihtyisyys — on keskeinen menestystekijä. Aluerakennetta on kehitettävä taloudellisesti vahvaksi ja sisällöllisesti moni-

puoliseksi kestävä kehityksen vaatimustason mukaan.

Pääkaupunkiseutu tavoittelee Itämeren piirisä kansainvälisen kasvualueen asemaa. Sen pärjääminen tässä kilpailussa on yhteinen etumme. Kehitystä on tuettava nykyistä laajemmalla Pääkaupunkiseudun yhteistyöllä, jolloin voidaan yhdistää resursseja ja vähentää kasvun haittoja esimerkiksi korjaamalla asuntomarkkinoiden epätasapainoa.

Maakuntakeskuksia on vahvistettava monipuolisella kehittämistyöllä, ja niistä on luotava voimakkaampia aluekeskuksia muodostamalla kehittämisvyöhykkeitä ja maakuntien keskus-seutuja. Seutukuntien kehittäminen edellyttää yhteistyötä yli kuntarajojen myös elinkeinopolitiikassa. Maaseudun kehitystä voidaan vahvistaa tietotekniikan käytöllä ja luomalla kyläkeskuksista edullisuusvyöhykkeitä, joilla kehityshankkeet tukevat toinen toisiaan ja palvelujen saattavuus voidaan turvata.

Jäykkä ja hierarkkinen keskusverkko ei toteuta tavoitetta laajasta kasvupohjasta. Tarvitaan maan eri osista ja erilaisista keskuksista kutoutuva verkosto, joka vapauttaa ja tukee ihmisten innovatiivisuutta ja yritteliäisyyttä.

Aluepolitiikkaa toteutetaan lähivuosien aikana Euroopan unionin rakennerahastojen ja yhteisöaloitteiden avulla. Kehittämislinoja jatketaan myöhemmin kansallisin varoin sekä Euroopan unionin erillisohjelmilla ja -rahastoilla. Ensimmäisen rakennerahastokauden tulokset ovat valtaosaltaan olleet myönteisiä. Näillä ohjelmilla on rahoitettu muun muassa osaamiseen, koulutukseen, yrittämiseen, ympäristönsuojeluun ja yhteysverkkoihin liittyviä hankkeita.

Päättäneen rakennerahastokauden suuri ongelma on ollut tarkoitukseen käytettävien rahojen jakaminen keskushallinnossa ensin eri ministeriöille. Se on pilkkonut voimavarat pieniksi pu-roiksi. Maakunnissa puolestaan ei aina ole ollut mahdollisuuksia kehittämistyön kautta yhdistää voimavaroja isoiksi, alueen kehitykseen vaikuttaviksi hankkeiksi.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston selonteossa tuodaan esille koko aluehallintoa ja hallinnon kehittämistä koskeva selkeä linjaus päätös-vallan siirtämisestä enemmän keskushallinnolta aluehallinnolle. Nykyistä tasapainoisemman ja tasa-arvoisemman aluekehityksen kannalta päätösvalan siirtäminen ministeriöistä aluetasolle — maakunnan liitoille, työvoima- ja elin-

keinokeskuksille sekä myös seutukunnille — on välttämätöntä. Laajempaa alueellista yhteistyötä vaativaa kehitystä voidaan viedä eteenpäin ja menestystä synnyttää alueilla ja seuduilla, ei pääkaupungin virastoissa. Toimintakykyä tarvitaan siellä, missä oman alueen menestyksen avaimet ovat.

Kestävän kehityksen rakenteiden ja ratkaisujen toteuttamisen on oltava myös kuluvan vuoden alusta alkaneen ja vuoden 2006 loppuun kestävän uuden rakennerahastokauden päätavoitteena. Nyt on täsmällisemmin nähtävä kunkin alueen menestystekijät ja päähankkeet. Työvoima- ja elinkeinokeskusten toiminnassa ja tulosohtauksessa on korostettava laajempaa ja strategisempaa näkökulmaa Euroopan unionin tavoiteohjelmiin liittyen: tulosten edelleen parantamiseksi voimavarat on suunnattava olennaisimpaan.

Yritysten näkökulmasta keskeisimmäksi puutteeksi on osoittautunut uuden tiedon hankinta ja soveltaminen sekä kansainvälistyminen. Työvoima- ja elinkeinokeskusten toimintakykyä on parannettava lisäämällä teknologia- ja kansainvälistymispalveluja sekä kykyä alueellisiin ratkaisuihin. Joustavuus on valtion aluepolitiikan onnistumisen edellytys, varsinkin työvoima- ja elinkeinopolitiikan kohdalla. Kiireellisin tehtävä on, kuten ministeri Korhonenkin totesi, antaa työvoima- ja elinkeinokeskuksille ja niiden johdolle hyvät toimintaedellytykset. Työvoima- ja elinkeinokeskusten johdon pitää voida päättää organisaatiosta ja toimivallan jaosta sekä voimavarojen suuntaamisesta laajasti alueiden tarpeiden mukaan eri tehtäviin keskushallinnon revii-ri- ja momenttirajat ylittäen.

Aluehallinnon lujittamiselle on myös muut vankat perusteet. Asiakkaat — palvelujen käyttäjät, kansalaiset — kohdataan valtionhallinnossa alue- ja paikallistasolla. Läheisyysperiaatteen mukaisesti ratkaisut tulee tehdä mahdollisimman lähellä niitä, joita ratkaisut koskevat. Tämä merkitsee tehtävien ja niiden suorittamiseen tarvittavien resurssien siirtämistä valtion keskuks- hallinnosta alue- ja paikallistasolle. Lääninhallitusten välittömät asiakaspalvelutehtävät onkin siirrettävä pääasiassa paikallishallintoon.

Arvoisa puhemies! Lääninhallitusten roolia on selkeytettävä tuottamaan muun julkishallinnon tukipalveluita. Lääninhallitusten toimintakykyä on vahvistettava arvioivan ja kehittävän näkökulman kautta hyvinvoinnin ja turvallisuuden palve-

luissa. Lääninhallitusten keskeisenä tehtävänä on pitää silmällä sitä, että kansalaisten perusoikeudet myös kunnallisten peruspalvelujen kautta toteutuvat riittävällä ja yhdenvertaisella tasolla maan eri osissa ja, arvoisa puhemies, ihmisten kesken.

3 Matti Väistö /kesk: Arvoisa puhemies! Aluehallintouudistus oli eduskunnan käsiteltävänä neljä vuotta sitten. Hallituksen esityksessä ehdotettiin säädettäväksi lääninhallituslaki ja laki työvoima- ja elinkeinokeskuksista. Eduskunnassa työvoima- ja elinkeinokeskusten perustaminen uutena alueviranomaisena sai yksimielisen tuen. Keskusten perustamisen keskeisenä tavoitteena nähtiin yritystoiminnan edistäminen ja työllisyyden hoidon helpottaminen.

Sen sijaan hallituksen ehdottama läänien lukumäärän vähentäminen 12:sta 6:een kohtasi laajaa vastustusta niin eduskunnassa kuin maakunnissa. Keskustan eduskuntaryhmä torjui selkeästi hallituksen suurläänihankkeen ja piti esityksen perusteluja kestäättöminä. Myös hallintovaliokunta ehdotti mietinnössään lääninhallituslain ja siihen liittyvien lakien hylkäämistä. Eduskunnan niukka enemmistö päätyi kuitenkin mietinnön vastalauseen ja siis hallituksen esityksen kannalle.

Aluehallinto 2000 -uudistuksen toimeenpano alkoi syksyllä 1997. Eduskunnan perustelulause- man mukaisesti hallitus on nyt antanut eduskun- nalle uudistuksen toimeenpanoa koskevan selonteon. Eduskuntakäsittelyssä on nyt arvioitava ja linjattava valtion aluehallinnon uudistamista ja kehittämistarpeita.

Selonteon käsittely ajoittuu ajankohtaan, jossa muutoinkin on polttava tarve maan nykyistä tasapainoisempaan kehittämiseen. Keskeinen kysymys on aluerakenteitakin horjuttavan muutoliikkeen hillitseminen. Valtiovallan on omilla toimenpiteillään luotava edellytykset koko maan kehitykselle ja maakunnan liittojen johdolla tehtävälle aluekehitystyölle. Samalla on tärkeää huolehtia myös valtion paikallishallinnon palvelujen tasapuolisesta saatavuudesta.

Keskusta korostaa tarvetta hallinnon tehokkuuden lisäämiseen ja byrokratian purkamiseen, hallinnon kansalaisläheisyyden toteuttamiseen ja palvelujen tasapuoliseen saatavuuteen. Hallinnon rakenteiden tulisi kyetä vastaamaan myös tietoyhteiskunnan ja kansainvälistymisen haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Arvoisa puhemies! Selonteon perustana olevassa arviointitutkimuksessa aluehallinto 2000 -uudistuksen katsotaan onnistuneen kokonaisuudessaan kohtuullisen hyvin. Suurläänién luomisessa on kuitenkin ollut kangertelua. Toiminnan vakiinnuttaminen ja muutoksen hallinta on tuonut ongelmia. Etenkin Länsi-Suomen läänissä kuntien suuri määrä ja peräti seitsemästä maakunnasta muodostuvan alueen laajuus on tuonut omat vaikeutensa.

Tässä tilanteessa onkin ymmärrettävää, että läänien hallinnon tunnetuksi tekeminen on toteutunut hitaasti. Mekaanisin perustein muodostettujen suurläänién myötä menetettiin mittavasti sitä alueidentiteettiä, joka oli kiistatta omaleimaisten maakuntaläänién vahvuus. Näissä läänissä hallinto oli läsnä. Läänién asioihin ja alueisiin perehtynyt henkilöstö oli lääninsä merkittävä voimavara.

Suurlääniénhankkeesta poiketen te-keskusten luominen on selkeyttänyt valtion piiriviranomaisten asemaa maakunnissa. Keskusta tukikin voimakkaasti KTM:n yrityspalvelun piiritoimistojen, Teknologian kehittämiskeskuksen kotimaan yksiköiden, Valtiontakuukeskuksen alueyksiköiden, Suomen Ulkomaankauppaliiton alueyksiköiden, maaseutuelinkeinopiirien ja työvoimapiirien kokoamista nykyisiksi te-keskuksiksi. Tutkimuksenkin mukaan ongelmia koetaan niissä maakunnissa, joissa ei ole omaa te-keskusta. Kun maakunnan liittoja on 19 ja te-keskuksia vain 15, aiheutuu tästä turhaa epäyhtenäisyyttä ja kilpailutilannetta maakuntien kesken.

Aluejaotuksen ongelmallisuutta pohditaan myös selonteossa, mutta alueellisen edun näkökulmasta pohdinta jää puolitiehen. Arviointia on kuitenkin jatkettava ja tehtävä tarvittavat valtionhallinnon aluejaotuksen ratkaisut siltä pohjalta, mikä on näiden maakuntien kehittämisen kannalta toimivin.

Te-keskusten ja maakuntien aluejaotuksen ongelmien ohella tiettyä säröä selväpiirteisyyteen ja hallinnon toimivuuteen tuovat myös muiden piiriviranomaisten, kuten ympäristökeskusten, metsäkeskusten, tiepiirien ja työsuojelupiirien, alueiden eroavuudet.

Yhtenä perusteena länién määrän vähentämiselle Lipposen ensimmäinen hallitus toi painokkaasti esiin hankkeen tuomat taloudelliset säästöt. Hallintovaliokunta piti ennakoituja vuositasoon 65 miljoonan markan säästömahdollisuuksia kuitenkin ylimitoitettuina ja oli oikeassa. Selon-

teon mukaan säästöt ovat jääneet noin 40 miljoonaa markkaan. Samalla hallitus ilmoittaa, että enemmistä säästötoimista luovutaan.

Kokonaisuudessaan aluehallinnossa työskentelevien määrä on viime vuosikymmenen aikana vähentynyt kuitenkin 18,4 prosentilla. Samaan aikaan keskushallinnon henkilöstö on kasvanut 18,6 prosentilla. Tällainen voimavarojen ohjaus on käsittämätöntä, kun ottaa huomioon Suomen epätasapainoisen aluekehityksen. Suomen alueellinen kehityshän on Italian ohella koko EU:n alueen vääristyneintä. Tässä tilanteessa valtio on karsinut lähes viidenneksen väestään aluehallinnosta ja lisännyt saman osuuden keskushallintoon. Omilla toimillaan hallitus on näin vinouttanut aluekehitystä, kun politiikalla pitäisi päinvastoin tasapainottaa historian rajuinta rakennemuutosta.

Toki aluekehittämisen näkökulmasta on suuri ero sillä, mihin tehtäviin voimavaroja maakuntiin osoitetaan. Onkin edelleen korostettava aluekehittämisessä tärkeiden te-keskusten vahvistamista. Henkilöstön lisäystä ovat edellyttäneet pelkästään jo EU-toimet.

Keskusten onnistumista alueellisen kehityksen ja muun muassa tarvittavan koulutuksen ja osaamisen tukena on kuitenkin vaikeuttanut Lipposen hallitusten toteuttama kansallisen aluepolitiikan alasajo. Mielenkiintoista on havaita, että myös lääninhallituksille on nyt löydetty lisätehtäviä, ja selonteon mukaan on tarvetta jopa voimavarojen lisäämiseen. Asetelma on täysin vastoin Lipposen ensimmäisen hallituksen perustelua. Miksi näin? Kun tarkoituksena oli lakkauttaa ihmisiä ja kuntia lähellä olleet läänit, hallitus näki polttavan tarpeen säästöihin. Kansalaisten vastustamien suurlääniyksiköiden synnyttyä virastoja aletaankin taas paisuttaa.

Arvoisa puhemies! Tampereen yliopiston tutkimus osoittaa, että suurlääniénhanke kohtasi suurta vastustusta myös henkilöstön taholta. Henkilöstön kannalta ongelmia on tuonut pitkään jatkunut epävarmuus. Henkilöstön jaksamisesta ja motivaatiosta on tärkeää huolehtia. Myönteinen ratkaisu tässä on ensi vuonna toteutettava palkkausjärjestelmän uudistus.

Te-keskusten johtajan aseman ja johtamisen vahvistamista myös keskusta pitää tärkeänä. Oikea ratkaisu on myös se, että te-keskuksista on muodostettu itsenäisiä tilivirastoja ja kaikki toimintamenot, palkkaus mukaan luettuna, osoitetaan keskuksille yhtenä kokonaisuutena.

On tärkeää, että alueellinen elinkeinohallinto kykenee ottamaan toiminnassaan huomioon alueen omat kehittämistavoitteet. Yhteensovituksen pulmia aiheuttaa kuitenkin edelleen keskuksellisuuden vahva sektoriohjaus. Henkilöstö on kuitenkin työhönsä motivoitunutta, ja elinkeinohallinnon uudistus vaikuttaa kohtuullisen onnistuneelta.

Te-keskusten kehittymistä on seurattu niin sanotussa kansliapäällikkötyöryhmässä. Seuranta on ollut hallinnon sisäistä, ja ministeriöillä on ollut siinä vahva rooli. Kyse on kuitenkin aluekehittämisen kannalta keskeisestä toiminnasta, joten seurantaryhmiin olisi paikallaan kuulua myös maakunnan liittojen edustus. Selonteonkin mukaan te-keskusten tehtävänä on vahvistaa elinkeinopolitiikan tuloksellisuutta aluetasolla. Tämä ei voi tapahtua pelkästään toteuttamalla hallitusohjelmaa ja hankesalkkuun sisältyviä toimenpiteitä. Keskeinen rooli aluekehityksessä on kuitenkin maakunnan liitoilla.

Hallinnollinen vastuu te-keskuksissa on KTM:llä. Selonteossa kuitenkin tähdennetään, että tehtävien hoitaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä työministeriön ja maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Tulosoajasta on myös kehitetty kolmen ministeriön kanssa ja syvennetty ohjaavien ministeriöiden strategiaa. On kysyttävä, miten tämä sopii yhteen maakuntien omaehtoisen kehittämisen kanssa. Miksi aluekehittämisen viranomaisen roolia ei tässä puhuta mitään?

Te-keskusten roolia on asetusmuutoksilla vahvistettu myös työvoimapolitiisessa koulutuksessa ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa. Keskusta korostaa, että osaaminen ja koulutus ovat tärkeällä sijalla niin työllisyyden hoidossa kuin alueellisessa kehittämistyössä. Koulutuksen, työelämän ja yritystoiminnan vahvistamisen tarpeet on sovitettava mahdollisimman hyvin yhteen. Tähän tilanteeseen eivät mitenkään sovi hallituksen budjettiesityksessään tekemät määrärahaileikkaukset ja aikuiskoulutuksen näivetys. Osaamiselle rakentuvaa yhteiskuntaa on kehitettävä vahvistamalla koulutusta, ei leikkaamalla määrärahoja.

Tavoitteeksi asetettua te-keskusten palveluiden yhden luokun periaatetta ei ole täysin kyetty toteuttamaan. Haittana on ollut sektoreiden erillisuus. Te-keskusten suhde alueen työvoimatoimistoihin koetaan myös ongelmalliseksi. Kansalaisten näkökulmasta ongelmallista on myös työvoimatoimistojen vähentäminen ja palvelujen tosiasiallinen loitoneminen. Työhallinnon palve-

luverkko onkin pidettävä kattavana. Supistamiset hankaloittavat erityisesti juuri sellaisten alueiden elämää, joilla liikenneyhteydet ovat heikoimmat ja elämisen edellytykset muutoinkin ankeimmat.

Arvoisa puhemies! Lääninhallituksissa koetaan, että niiden yhteydet alueisiin ovat suurlääniä muodostamisen yhteydessä heikentyneet. Yliopiston tutkimuksessa on kuitenkin löydetty hyviäkin piirteitä. Valtionhallinnon ja kuntien itsehallinnon roolit on koettu selkeinä ja lääninhallitusten vaikutusvallan väheneminen on nähty hyvänä. Ristiriitainen on selonteon vaade lääninhallituksille, että niiden tulee olla puolueettomia asiantuntijavirastoja. Heti perään kuitenkin todetaan, että läänien toimintakyky on kiinni henkilösuhteiden rakentamisesta ja lujittumisesta.

Lääninhallitusten tehtäviä on lisännyt erityisesti rakennerahastotehtävien siirto opetusministeriöltä lääninhallituksille kuluvan vuoden alusta. Lupahallintoon liittyviä tehtäviä on delegoitu kihlakunnille. Tämä suunta on oikea. On pohdittava, mitä tehtäviä on mahdollista siirtää lähemmäksi ihmisiä ja kuntatasoa.

Selonteon mukaan asiakaspalvelutehtäviä on siirretty lähemmäksi asiakasta joko alue- tai paikallishallintoon. Eräiden tehtävien siirtämistä selvitetään edelleen. Aluehallinnolle aiotaan siirtää lisää tehtäviä. Tämä ei kuitenkaan ensi sijassa tarkoittane maakuntien omaehtoisen kehittämisen vahvistamista. Ilmeisesti kyse on pääosin suurlääniä vahvistamisesta siten, että niille oltaisiin siirtämässä ministeriöistä tukitoimintoja ja lupien myöntämistä. Toisaalla maakunnittaista verkostoitumista luvataan lisätä siirtämällä päätösvaltaa te-keskuksille ja maakunnan liitoille.

Maakunnittaisen toimijoiden välisen yhteistyön lisäämistä todetaan painokkaasti. Tässä tilanteessa tulisi tarkastella yhteistyön kehittämistä ja aluejako- ja myös muiden aluekehityksen kannalta tärkeiden piiriviranomaisten osalta.

Selonteossa hahmotellaan seutukunnallisten kokeiluprojektien käynnistämistä seutukuntien, työvoimatoimistojen, koulutusorganisaatioiden, teknologiakeskusten ja maaseutukeskusten kanssa. Näitä hankkeita tarvitaan ja mukaan tarvitaan myös keskeisesti aluekehitysviranomaisia. Monilla alueilla yhteistyölistaan on syytä lisätä myös metsäkeskukset.

Selonteossa luvataan tukea enemmän maakuntien innovaatioita ja teknologiapainotusta.

Samoin korostetaan kansainvälistymisen merkitystä. On todettava, että hyvät aiheet on saatava myös käytännön toimenpiteiksi.

Selonteko korostaa te-keskusten roolia EU-rakennerahastojen toimeenpanossa. Tehokkuus tässä on tärkeää, mutta EU-rahastot eivät enää saa peittää alleen kotimaisen aluepolitiikan, kansallisen aluepolitiikan, unohtamista. EU-rahastot ovat sittenkin vaatimattomia kansallisen suuren aluepolitiikan rinnalla. Näiden varojen kohdentamisella hallitus on suorastaan kiihdyttänyt muuttolientä samaan aikaan, kun EU-ohjelmilla pitäisi taistella tasapainoisemman kehityksen puolesta.

Selonteko muistuttaa aivan oikein, että yrityksille on turvattava osaavan työvoiman saatavuus ja on ehkäistävä syrjäytymistä työmarkkinoilla. Keskusta on samaa mieltä. Siksi kysynkin, miten kuntavaalien alla luvutut uudet aluepoliittiset toimet aiotaan panna toimeen. Odotamme esityksiä, joilla aluepolitiikkaa vahvistettaisiin jo ensi vuoden budjetissa. Esimerkiksi verokannustimien alueelliset kokeiluhankkeet on syytä aloittaa mahdollisimman pian. Näillä keinoilla varmistetaan yritysten avainosaajien saatavuus. Heitä tarvitaan, jotta esimerkiksi Pohjois-Karjalassa voidaan luoda työttömille työpaikkoja ja estää syrjäytymistä.

Arvoisa puhemies! Aluehallintoa ei voi tarkastella irrallisena alueiden polttavimmista ongelmista, kuten työttömyys, vinoutuva aluerakenne, muuttoliente. Tämän vuoksi te-keskusten ja muiden alueellisten kehittämisviranomaisten haasteena on edelleen polttava kysymys, miten liki 20 prosentin tasolla oleva työttömyys voidaan lopultakin puolittaa myös Lapissa, Kainuussa, Savossa tai Karjalassa.

4 Jyrki Katainen /kok: Arvoisa rouva puhemies! Vuonna 1997 voimaan tullut aluehallintouudistus konkretisoitui kolmella eri tavalla. Maamme 12 läänin yhdistettiin 6 lääniksi ja näin ollen myös 6 operatiiviseksi lääninhallitukseksi. Työvoima- ja elinkeinokeskuksia perustettiin maahamme 15 ja maakuntajakoa vahvistettiin aluejaotuksen perusyksikkönä. Uudistus merkitsi jo Holkerin hallituksen kaudella aloitetun hallinnon kehittämislinjan toimeenpanoa. Voidaan sanoa, että aluehallintouudistus oli määrätietoisuuden kehittämislinjan näkyvin ja julkisin osa.

Valtioneuvoston periaatepäätös hallintopolitiikan suuntalinjoista vuodelta 98 korostaa muiden muassa seuraavia kunnianhimoisia hallin-

non kehittämistavoitteita: hallinnon tehokkuutta, toimivuutta ja palvelualltiutta lisätään; päätökset tehdään lähellä kansalaisia; halutaan varmistaa hallinnon kehittämisen kansanvaltainen suunta; vahvistetaan kuntien itsehallintoa; hallintopolitiikkaa eriytetään ja hajautetaan niin, että valtioyhteisön kutakin tehtävää hoidetaan sille parhaiten sopivien organisaatiomallien kautta ja toimintaa ohjataan ja rahoitetaan tehtävien luonteen mukaisesti.

Nyt käsiteltävänä oleva valtioneuvoston selonteko aluehallintouudistuksesta peilaa näitä hallinnon kehittämistyölle asetettuja vaatimuksia ja arvioi niiden toteutumista. Kiteytetysti aluehallinto 2000 -uudistuksen tavoitteena oli luoda tehtävien edellyttämä selväpiirteinen, alueiden omaleimaisuuden huomioon ottava aluehallinto. Tässä yhteydessä täytyykin kysyä, miten näissä itse uudistuksen ja periaatepäätöksen tavoitteissa on onnistuttu.

Aluehallintouudistuksen kärjeksi muotoutui eduskuntakäsittelyssä ja julkisessa keskustelussa suurläänien muodostaminen. Selonteko käy oikeutetusti läpi niin organisaation sisäistä kuin ulkoista muutosvastarintaa ja ennakkoluuloja.

Arvoisa puhemies! Lääninhallitusten toiminnan kohdalla keskustelua herättivät erityisesti uudistuksen säästöt. Säästöjen kokonaismääräksi arvioitiin vuoden 2001 loppuun mennessä vuositasolla 65 miljoonaa markkaa. Tällä hetkellä toteutuneet säästöt ovat vuositasolla olleet noin vajaa 40 miljoonaa. Käsittäakseni uudistuksen alkuperäisistä säästötavoitteista on nyt siis luovuttu.

On tietenkin hyvä kysyä ja pitääkin kysyä, minkä takia suunniteltuja säästöjä ei ole saavutettu. Vai asetettiin säästötavoitteet liian korkealle jo heti alkuvaiheessa? Kuitenkaan uudistuksen taloudellisia vaikutuksia ei pidä tarkastella liian mustavalkoisesti. Taloudelliseen arviointiin vaikuttaa muun muassa lääninhallitusten tehtäväkentän muuttuminen. Mikäli lääninhallituksille halutaan jatkossa osoittaa entistä enemmän tehtäviä keskushallinnosta, on tämän muutoksen vastaavasti näytävä määrärahojen siirtämisinä.

Kokoomus on johdonmukaisesti kannattanut päätösvalan siirtämistä mahdollisimman lähelle kansalaista ja näin ollen niin sanotun läheisyysperiaatteen toteuttamista. Päätökset on tehtävä tarkoituksenmukaisella tasolla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Yleisesti ottaen aluehallintouudistus on vienyt lääninhallituksia kauemmaksi

kansalaisista. Tarkoituksenmukaista on kuitenkin ollut tietojärjestelmien kehittäminen ja palvelupisteiden hajauttaminen, mikä on parantanut puolestaan palvelujen saatavuutta. Aluehallinnossa lääninhallituksia on luonnehdittu yhteistyön edistäjiksi ja alueelliseksi koordinoijiksi. Edelleen myös selonteko erittelee alueellisen kehityksen vaikutusta lääninhallitusten asemaan valtion vastuuviranomaisena. Tähän toimintaan kohdistuu toiveita alueellisten perusrakenteiden turvaamiseksi.

Eduskunta onkin hyväksynyt keväällä 2000 hallituksen esityksen lääninhallituslain muuttamiseksi. Uudistus säätää peruspalveluiden alueellisen arvioinnin lääninhallitusten lakisääteiseksi tehtäväksi kuitenkin niin, että lääninhallituksista ei ole tarkoitus muodostaa normiohjaajia.

Lääninhallitusten harjoittama peruspalvelujen alueellinen arviointi on kokoomuksen mielestä nähtävä sananmukaisesti juuri arviointina, jossa huomio on laadussa ja sisällöllisissä kysymyksissä. Lisäksi arvioinnissa on tärkeänä tekijänä nähtävä objektiivisuus ja arviointitulosten hyödyntämismahdollisuudet. Arvioinnilla tulee kuitenkin olla myös ohjaava vaikutus palvelujen laatuun ja tasoon.

Te-keskusten osalta selonteko peräänkuuluttaa asiakkaiden odotusten ja tarpeiden huomioimista toiminnan kehittämisessä. Uudistuksen arviointia tehtäessä näitä periaatteita ei kuitenkaan riittävästi ole huomioitu. Vanhakantaisesti: huomio on puhtaasti hallinnossa. Kokoomus olisi toivonut selkeää kartoitusta asiakkaiden ja muiden yhteistyökumppaneiden arvioista te-keskusten toiminnasta.

Selonteossa tuodaan esiin puutteita te-keskusten johtajien asemassa ja johtamisvaltuuksissa. Samoin siinä kiinnitetään huomiota te-keskusten ohjaukseen, jossa on ilmennyt hallinnollisia jännitteitä ja ristiriitoja lähinnä tulostavoitteiden yhteensovittamisessa. Yhdenlainen ratkaisu edellä esitettyihin johtajajärjestelmän ongelmakohtiin on ollut syyskuun alussa voimaan tullut te-keskusasetuksen muutos. Johtajajärjestelmä vaatii kuitenkin edelleen kehittämistoimenpiteitä ja tarvittaessa myös uutta lainsäädäntöä.

Arvoisa rouva puhemies! Aluehallintouudistusta on syytä tarkastella yhä enemmän kokonaisuutena — olihan uudistuksen yhtenä tavoitteena nimenomaan luoda entistä kootumpi ja yhteistyötä korostava aluehallinto. Kuitenkin niin uu-

distuksessa kuin selonteossa on liian vähälle huomiolle jäänyt lääninhallitusten, te-keskusten ja maakunnan liittojen välinen suhde, samoin näiden toimijoiden suhde kuntiin ja yksityiseen sektoriin.

Lääninhallitusten tulee olla valtion viranomaistehtäviin, kuten turvallisuuteen ja peruspalvelujen arviointiin, keskittyvä toimija. Te-keskukset puolestaan toimivat asiantuntija- ja rahoitusorganisaatioina maakunnallisten suunnitelmien käytännön toteutuksessa ja yksittäisten hankkeiden arvioinnissa. Yhtä lailla keskusten toimenkuvaan kuuluu yksityisen sektorin kytkeminen osaksi aluekehityksen tavoitteita. Te-keskusten toimivaltaa suhteessa keskushallintoon on vahvistettava muun muassa rahoituksen harkintavallan suhteen. Toisaalta voisi olla myös aiheellista arvioida, tulisiko esimerkiksi ammatillinen koulutus siirtää te-keskuksiin, missä elinkeino- ja työvoimapolitiikka ovat edustettuina. Maakunnan liittojen tehtäväkuvassa korostuvat poliittisten valintojen kytkeminen maakunnan kehittämissuunnitelmien ja strategioiden laatimiseen sekä edunvalvonnan hoitaminen.

Alueiden pitkäjänteinen kehittäminen vaatii tiivistä yhteistyötä edellä mainittujen toimijoiden kesken. Alueen tilasta, tarpeista, kehityksestä ja väestön parhaasta huolehtiminen ei voi eikä saa olla ainoastaan yhden teknisen toimijan harteilla. Tähän kehitystyöhön tarvitaan onnistunutta ja tarkoituksenmukaista yhteistyötä. Tällainen alueiden tarpeista lähtevä näkökulma olisi voinut olla ponnekkaammin esillä myös nyt käsiteltävänä olevassa selonteossa.

Oleellista on niin ikään, että alueellisten toimijoiden välinen työnjako on mahdollisimman selkeä. Tämä on edellytys toimivalle ja tasavertaiselle yhteistyölle sekä kunkin osapuolen osamisen täysimääräiselle hyväksikäytölle.

Arvoisa puhemies! Valtion aluehallinto on nyt rakenteellisesti uudistettu. Sisällöllisesti ja toiminnallisesti se kaipaa vielä kehittämistä ja toimintakulttuurin vakiinnuttamista. Uudistuksen suurimpana antina voidaan pitää te-keskusjärjestelmän perustamista lääninhallitusten tehtäväkentän jäädessä aika tavalla entiselleen.

Hallinnon jatkokehittämisessä yhden tärkeän osa-alueen muodostaakin lääninhallitusten roolin pohtiminen. Kun keskushallintoa on valtioneuvoston linjausten mukaan tarkoitus keventää, niin mille taholle osoitetaan tehtävänlisäys? Moni aluetason vaikuttaja onkin aiheellisesti ky-

synyt, miksi yksikään virka ei ole vähentynyt keskushallinnosta, vaikka osa EU-asioista ja tehtävien mukana 30 uutta virkaa on siirretty lääneihin? Keskushallinnon on kehitystyössään huomioitava myös alueellisen hallinnon rakenne samoin kuin aluehallinnon vaatimukset selkeästä ja joustavasta keskushallinnosta.

Alueellisia toimijoita ovat te-keskusten, maakunnan liittojen, lääninhallitusten ja ympäristökeskusten lisäksi myös kunnat, seutukunnat ja osaamiskeskukset. Äkkiä laskemalla sain mieleeni seitsemän eri alueellista toimijaa ja kehittäjää. Ainakaan toimielinten puutteeseen tasapainoinen aluekehitys ei voi kaatua. Pohtiessani alueilla toimivaa hallintorakennetta tuli väistämättä mieleeni kysymys, kuinka hyvin keskushallinto vastaa aluehallinnon rakennetta, sillä aluehallinnolle asetetut tavoitteet eivät voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla, mikäli keskus- ja aluehallinto eivät ole sopineet keskinäisestä työnjaosta ja yhteistyöstä.

Tässä yhteydessä on sopivaa peräänkuuluttaa valtionhallinnolta selvitystä alueellisten toimijoiden työnjaosta, asemasta ja mahdollisista päällekkäisyyksistä sekä siitä, miten suoraviivainen keskushallinto on suhteessa hallinnollisiin toimijoihin yleensä. Yhden selvityskohteen muodostaa myös elinkeinoministeriön perustaminen. Toteutuessaan tällainen hanke sulauttaisi yhteen kauppa- ja teollisuusministeriön, työministeriön sekä maa- ja metsätalousministeriön sekä kenties osia sisäasiainministeriöstä.

Arvoisa puhemies! Tänä päivänä on turha haikailla entistä tai kaivata menetettyä lääni-identiteettiä. Aluehallintouudistuksen positiivisena vaikutuksena voidaan arvioida tänä päivänä olevan maakuntahengen voimistuminen ja jopa kuokistaminen. Viimeistään nyt uudistuksen arviointivaiheessa on tarkoituksenmukaista kiinnittää huomio aluehallintouudistuksen sisällöllisiin kysymyksiin ja vaikutuksiin. Tämä tarkoittaa tarkastelun painopisteen suuntaamista lääninhallitusten ja työ- ja elinkeinokeskusten tämänhetkiseen toimintaan, tehtäviin, sisäiseen kehittämiseen, kansalais- ja asiakasnäkökulmaan sekä alueiden omien strategioiden toteuttamiseen.

Hallinnon kehittämisessä korostuvat jatkuvuus ja pitkäjänteisyys. Tuskin on yhtään onnistunutta hallinnollista uudistusta, joka on toteutettu hetken mielijohteesta tai joka on toimeenpannut lyhyessä ajassa. Vaaditaan siis kärsivällisyyttä ja perusteellista arviointia. Hallinnossa eivät

voi korostua pelkästään tekniset uudelleenorganisoinnit joko kustannussäästöihin tai hallinnon sisäisiin etuihin nojautuen. Tarvitaan myös kokonaisvaltaisempia yhteiskunnallisia arvioita ja tavoitteiden asetteluja.

Tässä suhteessa olisimme toivoneet käsiteltävänä olevalta selonteolta enemmän. Nyt tuntuu, että selonteko on kertoelmanomainen lyhennelmä tapahtuneesta ja siihen liittyvästä kehityksestä. Varsinainen perusteellinen analyysi jää uupumaan. Selonteossa ei arvioida yksiselitteisesti esimerkiksi asetettujen tavoitteiden saavuttamista.

On muistettava, että tämä selonteko on todellakin vasta välivaihe uudistuksen toteutumista arvioitaessa. Samoin on tiedostettava, että aluehallintouudistus on ollut vain yksi kokonaisuus hallinnon kehittämisessä. Sopiikin kenties kysyä, miksi keskushallintouudistuksesta ja aluehallintouudistuksesta puhutaan toisistaan irrallisina kokonaisuuksina. Hallinnon kehittämisessä on pidettävä mielessä kokonaisuus ja tarkoituksenmukaisuus sekä sellaisiin ongelmakohtiin kuin hallinnon pirstaleisuuteen, pysähtyneisyyteen ja reviiirinvarjeluun vaikuttaminen hallinnon myönteinen kehittäminen silmällä pitäen.

5 Jorma Vokkolainen /vas: Arvoisa rouva puhemies! Hyväksyessään aluehallinto 2000 -uudistuksen eduskunta edellytti hallituksen antavan tämän vuoden loppuun mennessä selonteon uudistuksen toimeenpanosta. Hallituksen ehdotus selonteoksi aluehallintouudistuksesta on kuvaus hallinnosta, sen toiminnasta ja organisaatiosta.

Selonteon olennaisin tietopohja perustuu Tampereen yliopiston hallintotieteen laitokselta tilattuun tutkimukseen, jonka arvioinnin kohteena olivat aluehallinnon uudistuksen vaikutukset kansalaisten, yritysten ja muiden asiakkaiden näkökulmasta. Lisäksi tutkittiin poliittisen päätöksentekijän ja keskushallinnon tavoitteiden saavuttamista.

Haluan kuitenkin todeta, että tavalliselle kansalaiselle aluehallinnolla on merkitystä. Tähän kansalaisnäkökulmaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tarkastelen puheessani erityisesti maakuntavaltuustojen valintaa, lääninhallitusten peruspalveluihin liittyvää arviointia ja työvoima- ja elinkeinokeskusten päätöksentekoa.

Aluehallinnossa tapahtuneista muutoksista merkittävien lienee tehtävien ja päätösvallan siir-

to paikallistasolle. Keskeisenä muutoksena voidaan selkeästi pitää myös aluekehitystehtävien siirtämistä maakunnan liitoille. Tätä ennen aluekehitystehtävät kuuluivat lääninhallituksille. Aluehallintouudistuksessa vähennettiin läänien määrää. Valtion alueelliset elinkeinojen kehittämistehtävät siirtyivät uudistusten myötä perustetuille te-keskuksille.

Lääninhallituksille edelleenkin kuuluvia tehtäviä ovat muun muassa laillisuusvalvonta, peruspalvelujen saatavuuden ja tason arviointi. Lääninhallitusten tavoitteena on olla monipuolisia asiantuntijavirastoja.

Lääninhallitusten lukumäärän pienentämisen katsottiin olevan mahdollista siksi, että lääninhallitusten käsittelemät asiat sekä asiakaspalvelutehtävät olivat merkittävästi vähentyneet. Lakautettujen lääninhallitusten sijaintipaikoille perustettiin uudistuksen myötä alueellisia palveluyksiköitä. Näiden perustaminen olikin hyvä ja tärkeä asia kansalaisten palvelujen saatavuuden kannalta.

Uudistuksen tavoitteena oli erityisesti viranomaisten yhteistyön ja koordinoinnin tehostuminen, viranomaisten toiminnan muuttaminen aikaisempaa taloudellisemmaksi, hallinnon selkiyttäminen ja tunnetuksi tekeminen, julkisen hallinnon välittömien asiakaspalvelujen siirtäminen lähelle asiakasta sekä kuntien itsehallinnon vahvistaminen.

On yllättävää, että aluehallinnossa työskentelevien määrä vuodesta 89 vuoteen 99 supistui vajaa 19 prosenttia — tarkalleen 18,4 — kun taas keskushallinnossa työskentelevien määrä samaan aikaan on kasvanut 18,6 prosenttia. Tältä osin kehityksen olisi pitänyt olla tietenkin päinvastainen. Tavoitteenahan oli nimenomaan keventää keskushallintoa ja antaa alue- ja paikallistasolle lisää voimavaroja ja toimintamahdollisuuksia.

Aluksi arvioitiin, että uudistus toisi vuositasolla 65 miljoonan markan säästöt. Valtiovarainministeriön laskelmien mukaan säästötavoitetta ei kuitenkaan ole saavutettu, vaan säästö on jäänyt noin 40 miljoonan tasolle. Oleellista on kuitenkin se, miten tehtävät voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaasti, eikä jokin markkamääräinen tavoite sinänsä.

Aluehallintouudistuksen pohjalta työvoima- ja elinkeinokeskukset aloittivat toimintansa vuoden 97 syyskuun alusta. Te-keskusten toimintajatuksena on vastata omalla toimialueellaan val-

tion harjoittamasta elinkeino- ja työvoimapolitiikasta. Keskusten tavoitteet ja toimenpiteet liittyvät kilpailukykyisen toimintaympäristön kehittämiseen, työmarkkinoiden toimivuuden ja yritysten kehittämiseen sekä maatalouden ja kalatalouden elinvoimaisuuden kehittämiseen.

Arviointitutkimuksen mukaan näiden keskusten merkitys alueiden kehityksen tukemisessa on ilmeinen. Kuten tiedämme, aluehallinnon uudistuminen jatkuu ja te-keskukset hakevat toiminnallista asemaansa aluehallinnossa. Tutkimuksessa todetaan, että te-keskuksilla ei kuitenkaan ole vielä riittävästi toiminnallisia mahdollisuuksia edistää aluepolitiikkaa alueillaan. Tässä onkin selkeä korjaamista vaativa epäkohta, jotta alkuperäinen tavoite toteutuisi. Alueellisen kehityksen kannalta keskusten roolin tuleekin jatkossa olla vielä näkyvämpi ja tietenkin selkeämpi.

Te-keskusten ongelmia nähdään edelleen, että niin sanottu yhden luukun ja yhden asiakkaan periaate ei ole toteutunut odotetulla tavalla.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten hallinto ja kolmen ministeriön yhteistyö koetaan tietynlaiseksi ongelmaksi. Kysymys on luonnollisesti resurssien jakamisesta, mutta osaltaan myös erilaisista hallintokulttuureista.

Ongelmia aiheuttaa lisäksi te-keskusten ja työvoimatoimistojen selkiytymätön suhde. Ahtaan tulkinnan mukaan näet työvoimapolitiikka olisi ainoastaan työnvälitystä. Perustellusti voidaan kuitenkin väittää, että työvoimapolitiikka ei ole pelkästään elinkeinopolitiikan väline. Se on myöskin paljon muuta. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä korostaa, että työvoimahallinnolla on työvoimapalvelulain mukaisia erityisiä tehtäviä, jotka koskevat pitkäaikaistyöttömien ja nuorten työllistymistä, kuntoutusta ja koulutusta. Laissa määritellyjä työvoimapalveluja ovat työnvälityksen lisäksi ammatinvalinnan ohjaus, työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus, koulutus- ja ammattipalvelu sekä ammatillinen kuntoutus.

Tässä yhteydessä on todettava, että työvoimapolitiikkaa suunniteltaessa on huomioitava myös työelämän vaatimukset hyvästä ja laadukkaasta työvoimasta. Tähän puolestaan liittyvät muun muassa koulutukseen liittyvät seikat.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten suhteessa keskushallintoon nähdään vaikeutena, että päätösvaltaa on siirretty liian vähän aluehallintoon keskushallinnosta. Nyt aivan liian usein päätökset joudutaan alistamaan ministeriölle.

Lisäksi kauppa- ja teollisuusministeriön yleishallinnollinen ohjausvastuu nähdään erityisesti työministeriön näkökulmasta hankalana. Monitoimialainen ohjausvastuu on vaikeasti käytäntöön siirrettävä asia. Tähän liittyy luonnollisesti vielä, että sektorit ovat pitäneet ohjauksessa kiinni toimialojensa tulostavoitteista, mutta samalla myös eduista ja niitä koskevasta vallasta.

Ongelmia hallinnossa on aiheuttanut myös, että te-keskusten johtajat ovat olleet vaikeassa tilanteessa vastuun ja toimivallan suhteen, koska jokaisen kolmen osaston johtaja on viime kädessä ollut vastuussa omalle ministeriölleen eikä suoraan te-keskuksen johtajalle. Tämän kaltaisen monimutkainen valta- ja vastuukysymys vaikeuttaa saumattoman yhteistyön syntymistä. Uudella te-keskusten asetuksella toivottavasti saadaan tulevaisuudessa aikaan tarvittavia muutoksia.

Tutkimuksen mukaan te-keskuksissa työskentelevien työmäärä on noussut merkittävästi. Keskuksissa työskentelevien mukaan suoranainen työuupumus on lisääntynyt toimipaikoilla huomattavasti. Keskusten työmäärää lisäävät erityisesti erilaiset valvonta- ja muut tehtävät. Tyypillisenä esimerkkinä valvontatehtävien suunnattomasta määrästä voidaan ottaa maaseutuosaasto, jolla on erityisesti EU:n mukana tulleita tehtäviä todella paljon. Tämän seurauksena myös palvelutehtävät ja neuvontatehtävät jäävät liian vähälle, koska niihin ei yksinkertaisesti ole aikaa. Pahimmillaan myös keskusten tehtävien kehittämisen saattaa jäädä vähälle huomiolle.

Arvoisa puhemies! Uudistusten onnistumisen arvioinnin jälkeen tulee suunnata katseet tulevaisuuteen. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä katsoo, että kaikilla uudistusta koskeneilla sektoreilla on syytä jatkaa osin kriittistäkin arviointia sekä organisaatioiden että toiminnan selkiyttämistä.

Erityisesti resurssien ja nimenomaan henkilöstöresurssien tulee olla jatkossa paremmat alueilla ja maakunnissa, joissa myös aluehallinto on. Kehitys, jonka seurauksena aluehallinnossa työskentelevien määrä on pienentynyt mutta keskushallinnossa kasvanut, on suorastaan nurinkurinen ja toimimaton. Kansalaisten mahdollisimman tehokas palvelu vaatii myöskin resursseja. Katsonkin, että aluetasolle tulee saada enemmän valtaa, mutta myöskin mahdollisuuksia suorittaa annetut velvoitteet odotetulla tavalla. Nykyisellä henkilöstökehityksellä tämä ei valitettavasti onnistu.

Tulevaisuudessa maakunnan liittojen alueellisen kehittämisen roolia tulee myöskin parantaa entisestään. Samassa yhteydessä järjestelmää tulisi muuttaa niin, että maakuntien asukkaat valitsivat suoraan edustajansa maakuntavaltuustoihin. Nythän maakuntavaltuustoihin valitaan kunnanvaltuustoissa kuntien, ei asukkaiden, edustajat, minkä takia suhteellinen edustus toteutuu huonosti. Meidän poliittiseen järjestelmäämme kuuluu kuitenkin se, että jokainen poliittinen ryhmä saa kannatustaan vastaavan edustuksen.

Perin alhaisen äänestysaktiivisuuden aikana voidaan esittää kysymys siitä, olisiko mahdollista yhdistää maakuntavaltuustovaalit ja kunnallista vaalit. Joka tapauksessa meidän tulee käydä keskustelua demokratian mahdollisimman hyvästä toteuttamisesta myös maakuntien hallinnossa. Mitä maakuntahallintoon yleensäkin tulee, päätöksenteko tulee saattaa mahdollisimman lähelle kansalaista.

Mitä sitten tulee lääninhallintoon, haluan kiinnittää huomion erityisesti peruspalvelujen arviointiin ja tason seurantaan. Nykyään esimerkiksi kunnilla on hyvin paljon vapauksia käyttää valtiolta saamiaan rahoja itse tarpeelliseksi katsomiensa tarkoituksien mukaan. Peruspalvelun käsitettä ei ole lainsäädännössä täsmennetty. Tästä johtuen kysymys peruspalvelujen sisällöstä on muodostunut tulkinnanvaraiseksi.

Sekä toiminnallisen lainsäädännön uusiminen että valtionosuuslakien väljentyminen on aiheuttanut merkittäviä tulkintaongelmia nimenomaan sosiaali- ja terveyslainsäädännön velvoitteista suhteessa kuntiin. Palvelujen käsitettä ei erityisesti sosiaali- ja terveyslainsäädännössä ole täsmennetty. Tällöin jäävät epäselviksi myös palvelujen käyttäjien oikeudet.

Nähdäkseni erilaiset valvontaan liittyvät tehtävät voisivat muodostaa nykyistä merkittävämman osan. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriö voisi nykyisen lainsäädännönkin mukaan asettaa kunnan palvelujärjestelmän asianmukaisuuden perusturvalautakunnan arvioitavaksi. Valitettavasti perusturvalautakunnan rooli ei ole tässä suhteessa muodostunut merkittäväksi. Näin kunnilla ei ole käytettävissään keskushallinnon näkemystä peruspalveluja koskevien lakien soveltamisesta, mikä jo sinällään johtaa suuriin kuntakohtaisiin eroihin.

Tulevaisuudessa katseet tulee suunnata lääninhallituksen suuntaan, jotta palveluiden tuotantoon liittyvät velvoitteet tulevat kunnissa

asianmukaisesti hoidettua. Tämä vaatii toisaalta riittäviä voimavaroja palvelujen toteuttamiseen.

Jos taas lääninhallitukset eivät hoida tehokkaasti valvontavelvollisuuttaan, myös korkeimmat oikeusvalvontaviranomaiset voivat puuttua asiaan. Niin sanotussa Kuttulan perheyhteisön tapauksessa apulaisoikeusasiamies antoi huomautuksen Itä-Suomen lääninhallitukselle riittämättömästä valvonnasta omalla toimialueellaan.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten suhteen on syytä kiinnittää huomiota erityisesti muutamaan tärkeään asiaan.

Työvoima- ja elinkeinokeskuksien resursseja toimia tehokkaasti alueillaan tulee jatkossa tehostaa. Tämä koskee niin taloudellisia kuin myös henkilöstöresursseja. Erityisesti henkilöstön tämän hetken työpaineet ja lisääntynyt työuupumus velvoittavat työnantajaa eli valtiota myöskin toimelpeisiin.

Tulevaisuuden haasteena on myös työvoimatoimistojen roolin saaminen sellaiseksi, että ne hyödyntäisivät entisestäänkin te-keskuksia nykyistä enemmän. Jatkossa kannattaakin tutkia mahdollisuuksia työvoimatoimistojen paikallisen kontaktiverkoston parempaan hyödyntämiseen niin, että te-keskusten näkökulmastakin yhteistyö olisi entistä toimivampaa. Työvoimatoimistoilla on perinteisesti ainutlaatuinen verkosto mukaan lukien kunnat, työnantajat ja palkansaaajat.

Myös kolmen ministeriön yhteistyötä pitää pystyä entisestäänkin parantamaan jo toimintastrategioita luodessa ja suuntaviivoja hahmoteltaessa niin, että alueilla sijaitsevilla keskuksilla olisi selkeämpi kuva siitä, mitä toiminnan tulee pitää sisällään.

Pääpiirteittäin ideaa työvoima- ja elinkeinokeskuksista voidaan pitää hyvänä ja kannatettavana, kunhan muutokset saadaan kunnolla toteutettua. Tässä yhteydessä pitää myös muistaa, että te-keskuksissa työskentelevien mukaan suunta on hyvä, mutta toiminnan selkiytyminen liian hidasta.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä pitää selontekoa tärkeänä. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä haluaa tähdentää kansalaisnäkökulmaa. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan riitä, että vain käymme läpi jo toteutettua kehitystä. On välttämätöntä puhua myös siitä, mihin suuntaan tästä on edettävä.

Aluehallintoa on syytä edelleen kehittää antamalla asukkaille äänioikeus maakuntavaltuusto-

jen valinnassa, lisäämällä lääninhallitusten kuntiin kohdistamaa palvelujen arviointia, jotta kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuisi, ja varmistamalla te-keskusten hallinnollinen toimivuus.

Alueiden kehityksen kannalta on välttämätöntä, että alueilla on riittävästi voimavaroja ja riittävä päätösvalta.

Edustajat Rask ja Laitinen merkitään läsnä oleviksi.

6 Håkan Nordman /r: Arvoisa puhemies, värderade talman! Man får en känsla av att redogörelsen är ett beställningsverk. Till den grad lyckas den undvika de kritiska och svåra frågeställningarna. Den här förvaltningsreformen har som bekant en sällsynt uppslitande bakgrund och många frågetecken väcktes kring ändamålsenligheten. Detta gällde inte bara svenska riksdagsgruppen, utan stark kritik förekom i alla grupper.

Den grundläggande bristen i redogörelsen är att den granskar i huvudsak endast tiden efter förvaltningsreformen. Eventuella förbättringar ser då ut som om de endast kunde ske i den nya omgivningen med färre län. Så är det naturligtvis inte, utan funktionerna kunde ha förbättrats även inom de gamla strukturerna och med ett större antal län.

Trots väsentliga brister i undersökningen malar inte diskussionsunderlaget upp någon rosenröd bild av förvaltningsreformen. Med omstruktureringen ville man åstadkomma inbesparingar, samtidigt som den statliga strukturen i regionerna skulle bli lättbegripligare. I stället för 77 enheter som stödde näringslivet formades 15 arbetskrafts- och näringscentraler och antalet län halverades till sex. Vad gäller arbetskrafts- och näringscentralerna är det lätt att hålla med om att det har blivit lättare att veta vem man skall vända sig till. De sammanlagda kostnaderna för centralerna har däremot inte minskat, utan de har ökat liksom antalet anställda. I regeringens proposition hade man förutsett en inbesparing på 10 procent under en övergångsperiod på fyra år.

Läänien menojen vertaaminen nyt ja ennen uudistusta on vaikeaa, koska tehtävät eivät ole täysin samanlaisia. Uudistuksesta keskusteltaes-

sa väitettiin, että läänejä vähentämällä saataisiin aikaan 65 miljoonan markan säästöt vuoteen 2001 mennessä. Selvityksen laskelmat osoittavat, että menoja on pystytty vähentämään 38 miljoonaa markkaa. Ollaan siis menossa oikeaan suuntaan. Lähempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, ettei summa pidä paikkaansa. Osa kustannussäästöistä johtuu nimittäin viranhaltijoiden siirtämisestä lääninhallituksista muihin valtion virastoihin, siis budjettimomentilta toiselle. Keskushallinnossa työntekijöiden määrä on itse asiassa lisääntynyt yhtä paljon kuin työntekijöiden määrä aluehallinnossa on pienentynyt viime vuosikymmenen aikana. Tämä voisi toimia keskittämisen kertoimena. Keskushallinto on kasvanut noin 18 prosenttia, aluehallinto pienentynyt saman verran.

Lisäksi leikkausten tekeminen keskushallinnossa vaikuttaa vaikeammalta kuin aluehallinnossa. Vuoden 2000 alusta on 30 henkilötyövuotta siirretty opetusministeriöltä lääninhallituksille, koska niille on siirretty rakennerahastotehtäviä. Hyvä näin, mutta tuskin vastaavaa vähennystä on tehty opetusministeriössä. Keskushallintoa suositetaan siis keskittämisen lisääntyessä hallinnollisesti ja maantieteellisesti. Jos haluamme meillä olevan kunnollista, toimivaa aluepolitiikkaa, meidän on ryhdyttävä vallan todelliseen hajauttamiseen ja muutettava sitä, missä päätökset tehdään. Suomessa on pitkät keskushallinnon perinteet, ja ne jatkuvat edelleen, siltä näyttää. Ruotsalainen eduskuntaryhmä on valmis tarkistamaan mahdollisuuksia siirtää enemmän valtaa keskuksesta alueille. Tämän mukaisesti olemme myös valmiit niin varojen kuin henkilöstöresurssien uudelleenjakoon alue- ja keskushallinnon välillä.

Ett av förvaltningsreformens syften var att sporra det tväradministrativa samarbetet. Undersökningarna ger vid handen att det finns en stark vilja att förbättra samarbetet, men att de knappa resurserna bidragit till att trösklarna för samarbetet inte har sjunkit på förväntat sätt. Om man har för avsikt att uppnå den ursprungliga målsättningen finns det ett tryck att öka utgifterna i stället för att minska dem.

Vid alla omstruktureringar möter man motstånd från personalens sida. I länsreformen har motståndet varit speciellt stort, vilket lett till minskad motivation som förorsakades av den långvariga osäkerheten. De stora länen, exempel-

vis Västra Finlands län som inbegriper hela 205 kommuner, har lett till att invånarna i mindre grad identifierar sig med länen. De gamla länen hade en värdefull identitet som grund för sin verksamhet. De gamla länen bildade naturliga enheter och historien hade skapat samhörighet bland invånarna. Detta underskattades på ett häpnadsväckande sätt när reformen planerades och genomdrevs. I dag känns det som en omöjlighet att nya Västra Finlands län skulle kunna skapa någonting motsvarande äkta identitet och samhörighet.

Uudet läänit uhkaavat jäädä jakelu- ja tilastoyksiköiksi, jotka eivät enää toimi asukkaiden samastumisen lähtökohtana. Ruotsalainen eduskuntaryhmä on edelleen sitä mieltä, että oli virhe purkaa Vaasan lääni uuden persoonattoman 205 kunnan läänin muodostamiseksi, jossa on monta vahvaa keskusta: Turku, Tampere, Jyväskylä ja Vaasa. Minkälaisista etäisyyksistä onkaan kyse! Miten tästä tehdään kokonaisuus, yhteinen yksikkö!

Tätä taustaa vasten ei ole hämmästyttävää, että ihmiset kokevat lääninhallitusten etäännyneen heistä, vaikka toimintapisteitä löytyy kaikilta mainituilta pääpaikkakunnilta. Etäännyminen ei johdu ainoastaan läänien lukumäärän vähenemisestä vaan myös siitä, että läänit eivät enää ole alueellisia toimijoita kuin ennen. Samalla tiedämme, että alueellista toimintaa tarvitaan yhdenvertaisten elinehtojen ylläpitämiseksi koko maassa. Alueellinen kehittämistyö on tärkeämpää kuin koskaan. Voimakas ja yksipuolinen muuttoliike on tästä todisteena. Tavoitteenamme tulee olla hyvinvointi kaikilla alueille. Ruotsissa lääninhallituksilla on edelleen aktiivinen rooli aluepolitiikassa, jossa ne laativat muun muassa läänikohtaisia niin kutsuttuja kehittämiskasuohjelmia yhdessä muiden merkittävien osapuolten kanssa. Samanlaista määrätietoista alueellista kehittämistyötä on myös harrastettava meillä te-keskusten, maakunnan liittojen ja läänien kesken. Nykyisessä muodossaan läänit eivät toimi yksinään alueellisina moottoreina.

Hyvin vähän siitä, mitä luvattiin, on oikeastaan saavutettu. Emme tietenkään tiedä, miten menot olisivat kehittyneet, jos hallitus olisi päättänyt toisenlaiseen ratkaisuun. Siitä huolimatta selonteko ei vahvista, että läänien lukumäärän puolittaminen olisi ollut välttämätöntä tai kannattavaa. Siirtymävaihe ei toki ole vielä päättynyt.

nyt, mutta tulokset ovat kaikkea muuta kuin mitä luvattiin. Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli myös huolissaan ruotsinkielisistä palveluista tulevissa suurlääneissä. Selonteossa ei ollenkaan käsitellä tätä näkökohtaa. Selonteon valiokuntakäsittelyssä on välttämätöntä muodostaa kokonaiskuva siitä, kuinka läänien vähentäminen on vaikuttanut kielelliseen palveluun.

Länsstyrelserna hade tidigare en viktig roll som övervakande myndighet gentemot kommunerna. Fortfarande är det viktigt att kommunerna uppfyller sina lagstadgade uppgifter gentemot sina invånare. Det här gäller inte minst i fråga om grundläggande och subjektiva rättigheter. Ökande antal besvär och klagomål är bevis på att invånarna är missnöjda med den behandling de får. Till detta har bidragit de ekonomiska svårigheter som många kommuner har. Inrättandet av socialombud i kommunerna och öronmärkta budgetanslag för mentalvården är bevis på att något slag av rådgivning och styrning behövs. Här kan länsstyrelserna fortfarande spela en viktig roll genom rådgivning och uppföljning av situationen i kommunerna med hjälp av mätinstrument, jämförande statistik o.dyl. Detta för att medborgarna skall få en lika behandling och jämlika villkor gälla i vårt land.

Kielen kautta saamme aasinsillan työvoimaja elinkeinokeskusten lähempään tarkasteluun. Tuntuu epämiellyttävältä jankuttaa siitä, että näillä keskuksilla ei vielääkään ole ruotsinkielistä logoa, vaikka asiasta on esitetty sekä suullisia että kirjallisia kysymyksiä ja aikaisempi hallintoministeri on tässä salissa luvannut hoitaa asian. Mitä mieltä muutoin nykyinen ministeri on tässä kysymyksessä? Tuleeko tämä valtion virasto saamaan ruotsinkielisen logon, jos näin halutaan? Ei minusta voi olla suuria poliittisia intohimoja siinä, ettei sellaista logoa ole.

Arbetskrafts- och näringscentralerna blev resurscentra som skall fungera som en regional motor i skapandet av nya arbetsplatser. Denna del av förvaltningsreformen var bättre motiverad än minskningen av antalet län. Antalet regionala enheter, som tidigare var långt specialiserade och många till antalet, placerades under samma tak och förstärktes med tvärsektoriell kunskap. 77 enheter blev som sagt 15. Principen var att varje kund skulle få betjäning vid en och samma lucka,

alltså en betydande förenkling av byråkratin. Kunderna får med centralernas hjälp skräddarsydd finansiering för utvecklingsprojekt, närmast från olika EU-fonders sida — t.ex. social-, regional- eller jordbruksfonden. Koordinering av finansieringsshelheter är ett nytt inslag i det regionala utvecklingsarbetet, och det är bra.

Omstruktureringen är fortfarande på hälft och alla funktioner löper inte utan problem. Ett av de svårare problemen har gällt sektorindelningen inom arbetskrafts- och näringscentralerna, som förvaltar medel från arbets- samt jord- och skogsbruksministeriet. Det är av stor betydelse att sektorsamarbetet ökar och att överföringen av resurser från en sektor till en annan förenklas. Brister på denna punkt har försvårat skapandet av en gemensam ledningskultur i TE-centralerna.

Trots svårigheterna har skapandet av arbetskrafts- och näringscentralerna varit ett steg i rätt riktning. I vissa regioner har förväntningarna på dem ibland varit orimligt höga. Detta gäller närmast regioner som inte omfattas av EU:s mål 2-program och därför inte har så mycket resurser för företagsutveckling. Framtiden utlovar inte heller nivåhöjningar i och med utvidgningen av EU. Då kommer strukturfondernas utdelning att minska och därför är det viktigt att arbetskrafts- och näringscentralerna i god tid förbereder sig för en annan verklighet. I ett större EU bör centralerna kunna ge sin hjälp i form av expertis, sakkunniga alltså. Det är också klart att förfarandet vid centralerna bör bli smidigare vid tillämpningen av den gemensamma jordbruks- och fiskeripolitiken, något som behöver tillräckliga resurser. En undersökning av centralernas språkliga betjäning visade t.ex. att allt material inte finns på svenska.

I övrigt är det en korrekt bedömning att centralerna intagit en viktig position i den regionala utvecklingen och att de fungerar förhållandevis bra.

Alueellinen kehittäminen vaatii, että työvoimaja elinkeinokeskusten, alueellisten ympäristökeskusten ja maakunnan liittojen toiminta sovitaan yhteen myös läänien kanssa. Sekä työvoimaja elinkeinokeskuksilla että lääninhallituksilla on esimerkiksi määrärahoja aikuiskoulutukseen, ja tähän asti niiden on ollut aika helppoa koordinoita kurssien hankintaa. Eduskunnassa juuri käsiteltävänä olevan lakiesityksen mukaan lääninhallitusten aikuiskoulutus siirrettäisiin val-

tionosuusjärjestelmään, jolloin hankintojen koordinoiminen olisi vaikeampaa, koska mukana olisi monta eri osapuolta.

Alueellisessa kehittämistyössä tulee olla demokraattinen perusta. Siksi ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä on erityisesti vahvistettava maakunnan liittojen roolia aluekehitysviranomaisina, koska niiden päättävät elimet koostuvat kuntien edustajista. Tämä luo toimivan sillan toisaalta kuntien ja kuntien kehittämistavoitteiden ja toisaalta maakunnan kehittämisen yleistavoitteiden välille. Maakunnan liittojen kautta myös pienempien kuntien on saatava niille kuuluva osuus aluepoliittiseen kehittämistyöhön suunnatuista resursseista. Maakuntien vaikutusmahdollisuuksien turvaamiseksi ministeriöiden alueellisille viranomaisille asettamia tulostavoitteita määriteltäessä tulisi myös maakunnan liitoille antaa lakisääteinen oikeus osallistua tavoitte- ja tulosneuvotteluihin valtionhallinnon kanssa.

Värderade talman! Den här reformen är ännu ny och alla pusselbitar har inte fallit på plats. Reformen av regionalförvaltningen måste följas upp av flera orsaker. Förberedelserna inför utvidgningen av EU är en sak, länsstyrelsernas framtida roll en annan och denna roll är i dag oklar. Skall de spela en ännu blygsammare roll i det regionala utvecklingsarbetet än hittills, frågar man sig. Detta är bl.a. en av de frågor som förvaltningsutskottet bör dryfta.

7 Kirsi Ojansuu /vihr: Arvoisa rouva puhemies! Aluehallinnon uudistuksen tavoitteena oli luoda entistä selvempi, vahvempi, tehokkaampi ja palvelevampi valtion aluehallinto hoitamaan keskushallinnon sille asettamia tehtäviä. Tavoitteeseen pyrittiin uudella aluehallinnolla, jossa lääninhallitusten lukumäärä puolitettiin 12:sta 6:een ja elinkeinoelämän ja työvoima-asioiden alueellista edistämistä varten perustettiin 15 työvoima- ja elinkeinokeskusta. Aluehallinnon kehittämisen rinnalla tavoitteena oli kuntien itsehallinnon vahvistaminen. Valtionhallinnon uudet organisaatiot saivat rinnalleen kuntia edustavat maakunnan liitot.

Uusia viranomaisorganisaatioita tulee luonnollisesti arvioida niitä tavoitteita vasten, joita kyseiselle hallinnonalalle uudistuksen yhteydessä asetettiin. Lisäksi on katsottava, miten työnjako toimii, onko edelleen tehtävien päällekkäi-

syyttä, yhteensopimattomuutta tai epäselvyyksiä toimivallassa. Edes tämä ei kuitenkaan riitä kokonaisarviointin tekemiseen.

Kokonaisarviointin tekemiseksi pitää tunnustaa se jännite, joka on ollut ilmassa kuntien itsehallinnon ja aluehallinnon välillä. On muistettava, että nyt on kehitetty rinta rinnan sekä vahvaa aluehallintoa että vahvistettu kuntien itsehallintoa. Tämän jännitteen analyysin tulisikin olla oleellinen osa selonteosta käytävää keskustelua.

Toisena keskeisenä teemana vihreä eduskuntaryhmä haluaa korostaa ylikunnallisen päätöksenteon demokraattisuutta. Kun aluehallintoa vahvistetaan ja sille annetaan itsenäistä päättänytä valtaa, lisääntyy politiikka siellä, missä ei ole vaaleilla valittuja edustajia. Yhä enemmän merkittäviä poliittisia päätöksiä tehdään muun muassa lääninhallituksissa ja maakunnan liitoissa. Tämä vallan ja vastuun problematiikan analysointi puuttuu selonteosta täysin.

Arvoisa rouva puhemies! Lääninhallituksia haluttiin vahvistaa valtion alueellisina yleis- ja erityishallintoviranomaisina. Lääninhallituksille kuuluu muun muassa laillisuusvalvonta, sisäisestä turvallisuudesta vastaaminen ja peruspalvelujen saatavuuden ja tason arviointi. Aluehallintouudistuksella ei juuri puututtu lääninhallitusten tehtäviin. Suuret muutokset oli tehty jo ennen aluehallintouudistusta, kun aluekehitysvastuu siirrettiin maakunnan liitoille ja kun kuntien itsehallintoa 90-luvun alkupuolella vahvistettiin.

Toisaalta tänä vuonna tuli voimaan yksi erittäin merkittävä muutos lääninhallitusten toimenkuvaan: huhtikuusta peruspalvelujen alueellinen arviointi on tullut lakisääteiseksi tehtäväksi lääninhallituksille. Tämän hetken keskustelua leimaa vastakkainasettelu valtion normiohjauksen ja kuntien itsehallinnon välillä. Tämän syksyn kokemukset osoittavat, että normiohjauksen puuttuessa tullaan normit määrittelemään lääninhallituksille tehtävien valitusten kautta. Kysymys ei siis ole siitä, määritetäanko hyvinvointivaltiolle joitakin tiettyjä reunaehtoja, vaan siitä, kuka nämä reunaehdot määrittelee.

Vihreä eduskuntaryhmä katsoo, että peruspalvelujen minimitason normitus kuuluu pikemminkin parlamentaarista vastuuta kantavalle valtion johdolle kuin lääninhallituksille. Lääninhallitus on keskushallinnon tehtävien toimeenpanija alueellaan. Hyvinvointivaltion viimeisten reunaehtojen määrittelemineen kuuluu hallitukselle. Lisäksi ministeriössä on tarvittava valmisteluko-

neisto tätä tehtävää varten. Tämän toteutamisesta ei pitäisi kokea uhkaksi kunnalliselle itsehallinnolle. Kunnalle jää vielä hyvin paljon liikkumavaraa päättää omasta kehityksestään. Vihreä eduskuntaryhmä ei esitä paluuta tiukkaan valtiolliseen normiohjaukseen, mutta pieni askel pehmeään normiohjauksen suuntaan voidaan ottaa. Jos tiettyjen väestöryhmien kuten vanhusten tai mielenterveyspotilaiden perusoikeudet eivät toteudu kunnallisella päätöksenteolla, valtion on puuttettava silloin asiaan.

Oma ongelmansa on myös siinä, jos lääninhallitukset ryhtyvät sekä määrittämään peruspalvelujen laatua että arvioimaan palvelujen saatavuutta ja tasoa. Yleensä yhteiskunnassa on pyritty organisoimaan siten, että normien määrittäjä ei toimi valvontaviranomaisena. Sen sijaan peruspalvelujen arviointi sopii oikein hyvin lääninhallituksen toimenkuvaan. Tämä tehtävä palvellee hyvin sekä poliittisia päätöksentekijöitä, keskushallintoa että kuntia peruspalveluiden kehittämässä. Arvioinnin tuottama tieto pitää niin valtiolliset kuin kunnalliset päätöksentekijät ajan tasalla siitä, miten päätökset vaikuttavat ihmisen arkielämään. Tämä tieto on kunnan arvoista. Sehän on tullut hyvin selväksi kuluneen puolen vuoden aikana, kun uusi lainsäädäntö on velvoittanut lääninhallitukset tähän arviointityöhön.

Ikävä tieto on, että henkilöstö lääninhallituksissa potee työuupumusta. On hälyttävää, että 70 prosenttia työntekijöistä koki työmääränsä jatkuvasti tai usein liian suureksi. Uupumuksen syyt — tehokkuusvaatimukset ja ilmapiiriongelmat — ovat nekin tiedossa, mutta ongelma ei tunnu yrityksistä huolimatta helpottuneen. Näyttää siltä, että uudistuksen pitkä siirtymäaika ei olisi helpottanut henkilökunnan tilannetta, vaikka usein juuri henkilökunnan sopeutuminen on ollut merkittävä peruste siirtymäaikaisten pidentämiselle. Tämä on tärkeä tieto, jota tulee pohtia, kun seuraavan kerran mietitään suuria organisatiomuutoksia.

Arvoisa rouva puhemies! Te-keskukset toteuttavat alueellaan valtion määräämiä elinkeinojen kehittämistehtäviä. Aikaisempien kuuden organisaation yhdistämisellä toivottiin lähennyttävän niin kutsuttua yhden luokun periaatetta. Keskeisenä tavoitteena on ollut tuottaa parempia ja vaikuttavampia palveluita sekä yksittäisten asiakkaiden toiminnan että koko toimialueen kehittämiseksi. Te-keskuksia on siten kehitetty pitkälti

palveluiden käyttäjän näkökulmasta, mikä on hyvä.

Selonteon pohjalla olleen Tampereen yliopiston tutkimuksen mukaan "lähtökohtatilanteen huomioon ottaen te-keskusuudistuksen toteuttaminen on edennyt kohtuullisesti". Kaksi keskeistä tavoitetta on saavutettu hyvin, sillä nyt työvoima- ja elinkeinopolitiikan hallinto muodostaa aikaisempaa yhtenäisemmän kokonaisuuden, ja niiden merkitys alueiden kehityksen tukemisessa on ilmeinen. Aluehallinnon toimijoita on kuitenkin edelleen liian runsaasti, ja pitkällä tähtäimellä aluerajoja on edelleen pyrittävä yhtenäistämään. Yhden luokun periaate on vahvistunut, vaikka sektorikohtaisuus edelleen heikentää palvelun toimivuutta. Palveluja ei kuitenkaan vielä tunneta riittävästi, joten siinä riittää työsarkaa.

Jossain määrin oletettu muutos harmillinen uutinen on se, että eri hallinnonalat ovat pitäneet ohjauksessa kiinni toimialojensa tulostavoitteista ja samalla eduista ja niitä koskevasta vallasta. Ongelma on siis tiedossa, mutta tilanne vaatii edelleen seurantaa ja aktiivista korjaamista. Organisaatioiden yhdistämiselle tyypilliset henkilöstöriidat näyttävät vaikeuttavan yhteistyötä myös te-keskuksissa.

Työyhteisöinä te-keskukset ovat varsin hyviä. Keskeinen ongelma on kuitenkin lisääntynyt työuupumus. Uudistus on lisännyt henkilöstön kokemaa työn määrää. Vihreä eduskuntaryhmä on huolestunut valtionhallinnon henkilöstöjohtamisesta laajemminkin. Ikäviä uutisia huonosta henkilöstöpolitiikasta kuuluu valtionhallinnosta aivan liian usein. Kun julkishallinto ei voi kilpailla yksityisen sektorin kanssa palkoilla, pitäisi henkilöstön hyvinvoinnin eteen tehdä sitäkin enemmän työtä.

Uudistukselle asetetut säästötavoitteet eivät ole toteutuneet sellaisina kuin odotettiin. Osittain syyt ovat selvät. Palkkakulujen voitiin olettaakin nousevan, kun eduskunta päätti perustaa kaksi keskusta, joita hallitus ei ollut esittänyt. Epäselväksi jää, miksi säästöjä ei ole syntynyt keskushallinnossa, vaikka tehtäviä on siirretty alueille. Johtopäätös on kuitenkin selvä. Lääninhallintouudistukselle asetettuja taloudellisia tavoitteita ei ole saavutettu.

Tämän aamun lehdessä uutisoitiin, että nyt ollaan kaavailemassa muutosta te-keskusten johtajien työsuhteisiin. Nykyään johtajat on valittu määräaikaisiksi, mutta vastaisuudessa valinta tehtäisiin toistaiseksi. Muutos on osa te-keskus-

ten kehittämissuunnitelmaa, jota on käsitelty hallinnon kehittämisen ministerityöryhmässä. Olisi suotavaa, että hallitus odottaisi tämän selonteon käsittelyä eduskunnassa ennen uusien kehittämissuunnitelmien hyväksymistä. Määräaikaaisuudesta luopumista esitetään lääkkeeksi sille, että te-keskuksiin saataisiin pätevämpiä ja kokeneempia johtajia. Korkeiden virkojen määräaikaisuus on kuitenkin iso periaatteellinen valinta, josta ei tulisi poiketa kovin heppoisin perustein.

Arvoisa puhemies! Viimeisenä asiana vihreät haluavat nostaa esille kysymyksen ylikunnallisesta demokratiasta. Edellä mainituista alueellisista toimijoistahan vain maakunnan liitoilla on valtuusto ja hallitus, jotka noudattelevat alueen poliittisen kannatuksen jakautumista. Maakuntaliittojen päättävät elimet valitaan nyt ensimmäistä kertaa kunnallisvaalien tuloksen ja puolueiden alueellisen kannatuksen pohjalta.

Selonteossa esitetään monia hyviä kehittämislinjauksia tulevaisuutta varten. Yhtenä punaisena lankana näyttää olevan aluehallinnon jatkuva vahvistaminen. Päättämältä halutaan yhä edelleen siirtää keskushallinnolta aluehallinnolle. Jos tätä kehitystä jatketaan, on jossain vaiheessa vakavasti pohdittava aluehallinnon demokraattisuutta. Määrättömästi ei valtaa voida siirtää sinne, mistä puuttuvat demokraattiset päätöksentekovelimet ja poliittiset vastuunkantajat.

*** Toimi Kankaanniemi /skl:** Arvoisa rouva puhemies! "Ei siitä sanottavaa hyötyä ole ollut mutta eipä juuri haittaakaan." Näin kuuluu yleisin kommentti pääministeri Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen läpi ajamasta aluehallintouudistuksesta.

Aluehallinnon uudistuksesta vahvimaksi mieli- ja muistikuvaksi jäivät voimakkaat ristiriidat, jotka eivät noudattaneet mitään poliittisia tai muitakaan rajalinjoja. Hankkeen valmistelusta jäi se kuva, että ensin oli asetettu tietty tavoite ja sen jälkeen siihen pääsemiseksi keksittiin perusteet ja keinot. Kun päätöksenteko eduskunnassa lopulta sai eräänlaisen osto- ja myyntiliikkeen muodot, lopputuloksesta ei voinut kuvitellakaan tulevan järin onnistunutta.

Aluehallintouudistus jakautui kahteen osaan. Niistä työvoima- ja elinkeinokeskusten perustaminen sai eduskunnassa yksimielisen tuen. Vain joistakin sisällöllisistä kysymyksistä sekä te-keskusten määrästä vallitsi erilaisia näkemyksiä. Sen sijaan lääniuudistus jakoi mielipi-

teet poikkeuksellisen voimakkaasti jyrkkiin kannattajiin ja yhtä jyrkkiin vastustajiin.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä katsoo, että uudistus olisi tullut alun perin jakaa kahteen osaan. Te-keskusten perustaminen olisi tullut toteuttaa ensin ja ajaa sisään huolella. Lääniuudistus olisi tullut valmistella huomattavasti huolellisemmin ja toteuttaa vasta sitten, kun se olisi ollut kypsä, tai jättää kokonaan toteuttamatta. Paljon ongelmia ja niitä vaikeuksia, joita on kohdattu, olisi voitu välttää toisenlaisella valmistelu- ja toteutustavalla. Näin olisi voitu jopa arvioida, mikä on lopulta sopiva läänimäärä Suomessa, ja myös se vaihtoehto, että koko lääninhallinto olisi ajettu alas.

Arvoisa puhemies! Aluehallinnon uudistuksessa lakkautettiin Manner-Suomen 11 läänin ja muodostettiin 5 suurläänin. Samanaikaisesti perustettiin 15 työvoima- ja elinkeinokeskusta, joihin koottiin kauppa- ja teollisuusministeriön piirit, työvoimapiirit ja maaseutuelinkeinopiirit sekä lisäksi Tekesin, Ulkomaankauppaliiton ja Valtiontakuukeskuksen erilliset alueyksiköt. Työsuojelun aluehallinto jätettiin ulkopuolelle.

Tavoitteena oli selväpiirteinen, alueiden omailemaisuuksien huomioon ottava aluehallinto, jossa asiointi olisi asiakkaalle helpompaa ja parempaa, viranomaisten toiminta tehokkaampaa ja taloudellisempaa sekä yhteistyö koordinoitumpaa kuin aikaisemmin. Tavoitteena oli myös hallinnon selkeyden ja tunnettavuuden lisääntyminen ja joustavuuden parantaminen. Lisäksi pyrittiin asiakasläheisyyden parantamiseen sekä kuntien itsehallinnon vahvistamiseen.

Pääministeri Lipposen ensimmäinen hallitus uskoi, että lääninhallitukset vahvistuvat suurlääniä myötä. Tarkoitus oli siirtää tehtäviä keskushallinnosta lääninhallituksiin ja kansalaisten asiointiin perustuvia tehtäviä paikallistasolle. Lääninhallitusten tehtävien hoitoa pyrittiin tehostamaan. Hallitus painotti voimakkaasti myös lääniuudistuksen mittavia taloudellisia säästöjä. Säästöjen määräksi arvioitiin vuositasolla siirtymäkauden jälkeen jopa 65 miljoonaa markkaa.

Te-keskusten perustamisen keskeisimmät tavoitteet olivat yritystoiminnan ja työllisyyden edistäminen sekä palvelujen parantaminen yhden luokun periaatetta toteuttamalla. Tärkeänä pidettiin myös alueiden kehittämisen kannalta eri hallinnonalojen osallistumisen lisääntymistä. Myös alueellisen päätösvallan ja liikkumavaran

edellytettiin vahvistuvan. Säästötavoitteeksi asetettiin noin 10 prosenttia aiemmista yhteenlaske-
tuista kustannuksista.

Valtion paikallishallinto uudistettiin kihlakun-
tauudistuksella muutama vuosi aluehallintouu-
distusta aiemmin. Paikallishallintouudistuksen
sisäänajo on ollut kesken aluehallinnon uudistuk-
sen alkaessa. Kun laman aikana ja vielä sen jäl-
keenkin taloudelliset voimavarat normaalien toi-
mintojen ylläpitämiseksi olivat riittämättömät,
aiheuttivat hallinnon uudistukset ylimääräisiä
kustannuksia ja ajoivat henkilöstön erittäin aha-
alle. Valtion paikallis- ja aluehallinnon henki-
löstön työssä jaksamiseen ei ole kiinnitetty riittä-
västi huomiota. Uudistusten osittainen päällekkäisyys oli virhe.

Suomi liittyi Euroopan unioniin vuoden 1995
alusta alkaen. Tämä merkitsi suurta muutosta eri-
tyisesti maatalous- ja aluepolitiikassa. Näin muu-
tosten kanssa lähes päällekkäin osunut valtion
aluehallinnon uudistus on lisännyt ongelmia ja
työmääriä aluehallinnossa kohtuuttomasti res-
surssiin nähden. Ajoitus ei tältäkkään osin ollut
paras mahdollinen.

Myös alueellisen ympäristöhallinnon uudis-
tus ja maakunnan liittojen hallinnon uudistus
osuivat viime vuosikymmenelle ja lähelle val-
tion aluehallinnon uudistusta. Alueellisen yhteis-
työn edellytysten luominen on ollut vaikeaa. Eh-
käpä tulevaisuudessa saamme tietää, paljonko
kansallisia ja ennen kaikkea EU-rahoja on jäänyt
käyttämättä tai käytetty epätarkoituksenmukai-
sella tavalla EU-jäsenyyden ensimmäisinä vuosi-
na hallinnon sekavuuden ja käymistilan vuoksi.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä korostaa,
että laajat hallinnon uudistukset pitää aina suun-
nitella ja lomittaa kokonaisuuden kannalta järke-
västi. Näin säästetään sekä ihmisiä että yhteisiä
varoja. Tätä edellyttää pelkästään valtion työnan-
taja-asemakin.

Arvoisa puhemies! Työvoima- ja elinkeino-
keskuksia perustettiin 15. Määrä oli sopiva. Nii-
den alkuunlähdtö oli vaikeaa. Vahva kolmen mi-
nisteriön putkihallinto jatkui, eikä keskusten uu-
silla johtajilla ollut välineitä johtaa kokonaisuut-
ta. Hallintokulttuurit olivat erilaisia. Yhteisiä toi-
mitilojakaan ei löytynyt käden käänteessä.

Vaikka alkuunlähdtö oli vaikeaa, toimivat muo-
dot ovat vähitellen löytäneet. Te-keskuksista an-
nettua asetusta on muutettu kolmeen kertaan.
Joustavuutta ja muun muassa johtajan asemaa on
vahvistettu. Kun lähes kaikki te-keskukset ovat

saaneet yhteiset tilat, uudistuksen hyödyt alkavat
näkyä. Ministeriöiden hidas valmius luopua val-
lastaan aluehallinnon hyväksi on yhä ongelma.
Toinen ongelma on EU-hankkeiden hallinnoin-
nin byrokraattisuus.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä on huolis-
saan siitä, että monet maakunnat uhkaavat kuih-
tua, ennen kuin käytettävissä olevat aluekehitys-
rahat ja organisaatiot ehtivät apuun. Alueellinen
ja sosiaalinen kehitys Suomessa on yhä vaka-
vammin jakautunut kahtia huolimatta suurista ra-
hoista ja mittavista hallinnon uudistuksista. On-
gelmat keskittyvätkin enemmän valtion keskus-
hallinnon ja hallituksen politiikan epäoikeuden-
mukaisiin peruslinjauksiin.

Arvoisa puhemies! Läänin hallinnon uudistuk-
sesta on vaikea löytää mitään erityisen positiivis-
ta. Läänin hallitukset ovat etääntyneet kansalai-
sista, kunnista ja muista toimijoista. Esimerkiksi
Pihtiputaan kunta Keski-Suomen pohjoisosassa
sijaitsee kauempana oman lääninsä pääkaupun-
gista Turusta kuin yhdestäkään muusta läänin
pääkaupungista. Yhteydet Turkuun ovat erittäin
heikot. Kun hallinnon yhä pitäisi olla myös ih-
misten välistä kanssakäymistä, ei tällaista ole
käytännöllisesti katsoen lainkaan suurlääneissä.
Se, että ehkä maaherra kerran viidessä vuodessa
vierailee Turusta Pihtiputaalla, on uskomatonta,
mutta valitettavasti totta. Esimerkiksi Länsi-Suo-
men läänin maaherralla on 205 kuntaa lääninsä
alueella, joten ei voida puhua mistään tehokkaas-
ta ja inhimillisestä aluehallinnosta.

Lääni uudistus ei ole onnistunut muilta osin
kuin ehkä valtion keskushallinnon näkökulmas-
ta. Ministeriöillä on nyt vähemmän paimennetta-
via kuin aiemmin. Ne taloudelliset säästöt, joita
hallitus suureleisesti lupasi suurläänien myötä,
ovat kuihtuneet merkityksettömiksi. Maksajiksi
ovat tulleet läänin hallinnossa asioivat kunnat ja
muut tahot, joiden asiointietäisyydet ovat kasva-
neet täysin kohtuuttomiksi. Suurläänien hajaute-
tut hallintomallit ovat merkinneet sitä, että eräät
virkamiehet istuvat pääosan virka-ajastaan, jopa
vapaa-ajastaan, virka-autossa, liikkuen eri
toimipisteiden välillä. Tehokkuus ja taloudelli-
suus ei ole parantunut, päinvastoin.

Läänin hallinnon uudistus toteutettiin liian no-
peasti. Uudistuksen valmistelutyössä ei selvitet-
ty mahdollisuuksia siirtää lääneille kuuluvia teh-
täviä hieman aiemmin uudistetuille valtion
paikallishallintoviranomaisille, kihlakunnanvi-
rastoille, ja osittain maakunnille. Esimerkiksi

noin 15 kihlakunnanvirastolle maakunnittain olisi voitu siirtää läänien tehtäviä. Tällaisen uudistuksen toteuttaminen olisi vaatinut lukuisten lakien muuttamista, mutta lopputulos olisi saattanut olla merkittävästi tehokkaamman, inhimillisemmän, taloudellisemman ja valtion henkilöstöpolitiikan kannalta vastuullisemman mallin löytäminen.

Kristillisen liiton eduskuntaryhmä katsoo, että suurläänit eivät voi olla lopullinen ratkaisu. Ne kulkevat kohti kuolemaansa. Lääninhallinnon tehtävät tulee jakaa pääasiassa alaspäin. Lääninhallinnon palveluksessa olevan henkilöstön aseman turvaaminen on kuitenkin tärkeää. Siksi hallituksen tulisi pikaisesti laatia suunnitelma nykyisen lääninhallinnon alasajamisesta viiden—kymmenen vuoden kuluessa. Näin valmisteluaikaa olisi riittävästi. Mallina voisi olla edellä esittämäni noin 15 maakunnalliseen kihlakuntaan pohjautuva malli. Muutoin nykyiset kihlakunnat valtion paikallishallintoyksikköinä tulee säilyttää nykyjaotuksella.

Arvoisa puhemies! Edelliset hallitukset ovat rohjenneet uudistaa valtion paikallishallinnon ja aluehallinnon hyvin vaihtelevalla menestyksellä. Edes nykyinen laajapohjainen hallitus ei kuitenkaan näytä rohkenevan uudistaa valtion keskushallintoa. Uudistamisen tarvetta olisi, mutta miksi uudistusta ei edes valmistella?

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

⁹ **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Perussuomalaisten eduskuntaryhmä suhtautui varsin kielteisesti syyskuun alussa 1997 voimaan tulleeseen lääniuudistukseen ja siihen liittyneisiin aluehallinnon organisaatiomuutoksiin. Pidimme viiden suurläänin mallia varsinkin Itä- ja Länsi-Suomen osalta toiminnallisesti ja alueiden asukkaiden kannalta arveluttavana. Kuuluuhan esimerkiksi Länsi-Suomen lääniin yli 200 kuntaa ja matka läänin pohjoisimmista kunnista läänin keskukseen Turkuun on lähes 500 kilometriä ja matka yleisillä kulkuneuvoilla vaatii lisäksi kiertämistä Tampereen kautta, mikä lisää matkaa ja siihen kuluva aikaa. Katsoimme myös, että varsinkin maamme syrjäalueiden asukkai-

den palvelujen taso tulee väistämättä heikkenevän lääninhallinnon etääntyessä ja myös monien peruspalvelujen saatavuuden vaikeutuessa.

Perusteluina lääniuudistukselle ja koko aluehallintouudistukselle esitettiin siitä saatavat kustannussäästöt, kuntien itsehallinnon lisääminen, hallinnon selkiytyminen sekä kansalaisten asiointimahdollisuuksien parantuminen. Kustannussäästöjen määräksi arvioitiin — kuten täällä jo useamman kerran on todettu — vuositasolla uudistuksen toteuduttua ensi vuoden loppuun mennessä noin 65 miljoonaa markkaa eli noin 10 prosenttia kokonaismenoista. Säästöjen piti kertyä lähinnä henkilöstömenojen alentumisena hallinto- ja johtotehtävissä. Palvelun parantumisen oli määrä toteutua aluekehitysvastuun siirtämisellä valtionhallinnolta kunnalliseen itsehallintoon pohjautuvalle maakuntahallinnolle, uusien elinkeinoelämän ja työllisyysasioita hoitavien tekeskusten perustamisella ja alueviranomaisten toiminnallisen jaon muuttamisella maakuntajakoon perustuvaksi.

Hallituksen eduskunnalle antamasta selonteosta käy selvästi ilmi, että monilta osin uudistuksen säästöt ovat jääneet toteutumatta ja tavoitteet täyttymättä. Ensiksikin mainitsemastani 65 miljoonan markan säästötavoitteesta on saavutettu selonteon mukaan vasta noin puolet eli noin 38 miljoonaa markkaa. Olennaista säästöjen kohdalla on vielä se, että tämä toteutunut säästö ei ole omalta osaltaan pienentänyt valtion budjetin loppusummaa vaan säästöt ovat olleet enemmän nimellisiä rahan siirtoja taskusta toiseen. Koska uudistuksen lopullisesta toteutumisaikataulusta on jäljellä enää noin vuosi, voidaan jo nyt varmasti todeta säästötavoitteen jäävän toteutumatta ja niiltä osin yhden merkittävän aluehallintouudistuksen perustelun osoittautuneen paikkansapitämättömäksi.

Toinen hallituksen selonteosta ilmi tuleva seikka on lääni- ja maakuntatason hallintokoneiston henkilökunnan kokemaa työn rasittavuuden merkittävä lisääntyminen jopa niin, että lähes 70 prosenttia työntekijöistä koki työmääränsä liian suureksi. Lisäksi henkilökunnan motivaatio oli laskenut, ja eniten kansalaisten kanssa tekemisiin joutuvat palveluysiköissä työskentelevät tunsivat muita enemmän erillisyyden ja irrallisuuden tunnetta. Tämä kaikki viittaa siihen, että tehdyt henkilöstömuutokset ovat olleet huonosti suunniteltuja työn kuormituksen kannalta ja että koko koneiston toiminnan kannalta tärkeim-

mät perussolut, palvelupisteet, tuntevat jääneensä yksin ja unohduksiin toiveinensa ja tarpeinensa johdon etäännyttä entistä kauemmaksi juurita-son toiminnasta.

Arvoisa puhemies! Perussuomalaisten eduskuntaryhmä katsoo käsiteltävän selonteon yksiselitteisesti osoittavan aluehallintouudistuksen vakavasti epäonnistuneen niissä päämäärissä, mitä luvattiin ja eduskunnan taholta asetettiin. Kun suoraan sanotaan, hanke oli Suomen EU-jäsenyyden kannalta toteutettava ja sille oli keksittävä kauniit tavoitteet ja perustelut.

Nyt on käynyt kuitenkin niin, että keksityt perustelut osoittautuvat vailla todellisuuspohjaa oleviksi ja epärealistisiksi. Voidaan myös sanoa, että tässä yhteydessä "äiti söi lapsensa", kun EU:n takia tehdyn uudistuksen hyvä säästötavoite romuttuikin pitkälti juuri unionin omien virkamiesten määrän lisäämistä vaatineiden tarkastusten tehostamisvaatimusten takia. Näin kävi ennen kaikkea maataloustuen vaatiman tarkan ja laajan valvonnan kohdalla, mikä käy ilmi myös selonteosta. Tämä oli kuitenkin mielestäni odottavissakin uudistusta hyväksyttyä, joten itselleni aluehallintouudistuksen nollatulos ei ollut mikään yllätys.

Todellisuudessa kansantaloudellisesti tarkasteltuna uudistus on tuonut lisäkustannuksia aikaisempaan hallintomalliin ja -rakenteeseen verrattuna. Lisäkustannukset ovat koituneet tavallisten kansalaisten — hallinnon palvelujen käyttäjien — maksettaviksi. Onhan selvää, että hallinnon etäännytyessä alamaista koituu siitä lisäkustannusta ja vaivaa hallittaville. Kansalainen joutuu monissa tapauksissa hallinnon eri palvelupisteiden karsimisen takia matkustamaan kymmeniä, jopa satoja kilometrejä kauemmas päästäkseen asioimaan eri viranomaistahojen kanssa.

Typistetyt ja yhdistetyt palvelupisteet etäpalveluineen eivät pysty useinkaan auttamaan kansalaista hänen tarpeissaan, vaan siihen tarvitaan kauemmas siirrettyjen yksiköiden kanssa tapahtuvaa suoraa kontaktia. Tämä vaatii aikaa ja aiheuttaa kuluja matkoina ja menetettynä työaikana. Tätä lisäkustannusta asiakkaille ei selonteossa ole otettu huomioon, sillä se tarkastelee asiaa pelkästään viranomaisten ja hallinnon silmin, ei asiakaslähtöisesti kuten minun mielestäni pitäisi. Jos laskelmissa otettaisiin huomioon kansalaisille koituvat lisäkustannukset, päädyttäisiin vähintäänkin kymmenien miljoonien markkojen lisäkustannuksiin säästöjen sijasta. Pidänkin lään uudistuksen ja aluehallintouudistuksen pahimpa-

na seurauksena juuri sen maamme sivu- ja syrjä-alueiden kansalaisille aiheuttamaa jokapäiväisen elämän hankaloitumista ja palvelutason heikkenemistä.

Otan yhtenä esimerkkinä poliisipalvelut, joissa siirryttiin entisistä pitkälti kuntakohtaisista nimismiespiireistä alueellisesti huomattavasti laajempiin poliisipiireihin. Tämä merkitsi tavallisten ihmisten kannalta sitä, että poliisipalvelut siirtyivät usein kymmeniä kilometrejä kauemmas vain palvelupisteen jäädessä omalle paikkakunnalle. Tarpeen tullessa poliisin paikalle saaminen venyi, venyi entisestä minuuteissa lasketavasta ajasta tunteihin, ääritapauksissa jopa poliisi jää päivystysaikana kokonaan tulematta. Lisäksi palvelupisteen henkilön ollessa ruokatunnilla se on suljettuna juuri silloin, kun asiakkailta olisi paras mahdollisuus päästä asioimaan pisteessä. Tässä on selvä ristiriita asiakkaan ja palvelua tarjoavan hallinnon välillä, ja kaikkiaan me tiedämme, että hallinnon kohdalla asiakas ei ole se, joka on aina oikeassa.

Tapahtuneesta kehityksestä on ollut myös muita kielteisiä seurauksia. Eräs tällainen on valitsevaksi tullut käytäntö, jossa kunnat pakotetaan kustantamaan perinteisten valtionhallinnon palvelujen kulut, kuten huoneistovuokrat, jotta kyseinen palvelu suostutaan säilyttämään kyseisellä paikkakunnalla. Yksi tällainen palvelu, josta on esimerkkitapauksia, on työvoimapalvelut. Jos kunta kieltäytyy kustantamasta tiloja, palvelupiste poistuu ja asiakkaat joutuvat matkustamaan jopa kymmenien kilometrien päähän siirtyneeseen palvelupisteeseen. Kyse ei ole mistään vapaaehtoisesta matkustamisesta, sillä kieltäytyessään matkustamasta työvoimatoimistoon työtön menettää hänelle kuuluvat etuisuudet.

Arvoisa puhemies! Selonteko kertoo myös asian, jota jo puheessani aikaisemmin sivusin, eli Länsi-Suomen läänin luonnottoman laajan koon ja hajanaisuuden sekä sen mukanaan tuomat ongelmat. Selonteossa todetaan: "Sidosryhmät suhtautuvat kriittisimmin Länsi-Suomen lääninhallituksen alueeseen." Näkemykset johtuvat läänin alueellisesta epäyhtenäisyydestä, kohtuuttomasta laajuudesta sekä alueelähtöisyyden katoamisesta. Pohjalaisen ja varsinaissuomalaisen on vaikea löytää yhteistä alueellista säveltä keskenään verrattuna esimerkiksi puhtaasti lappilaiseen Lapin läänin.

Maakuntajako on tietysti toimivampi, mutta se ei käsitä kuitenkaan kuin pienen osan hallinnollisesta toiminnasta. Toisaalta voidaan todeta, että

nykyinen maakuntajako on pirstonut alueet mielestäni liian pieniksi EU-Suomessa. Tästä on yhtenä seurauksena ainakin tietyissä maakunnissa se, että ne kunnat, joissa ei ole samaa poliittista enemmistöä maakunnan hallintoelinten kanssa, jäävät mahdollisesti paitsioon.

Muodostettujen suurläänien on havaittu olevan toiminnallisesti kankeita ja kärsivän selontekossakin mainituista monista ongelmista. Lisäksi niille kuuluvat tehtävät ovat suhteellisen vähäiset mielestäni aikaisempiin lääneihin verrattuna. Tämän takia katsonkin, että koko läänijako tulisi lakkauttaa ja siirtää lääneille jääneet valtionhallinnon tehtävät ministeriöille ja keskusvirastoille, joissa henkilösäästöjä ei ole juurikaan jouduttu tekemään. Tästä saataisiin tuntuvat säästöt eivätkä kansalaisten kustannukset asioinnista enää merkittävästi lisääntyisi, kun vielä maakuntatason portaan palvelutarjontaa kehitettäisiin.

Arvoisa puhemies! Ei niin pahaa, ettei hyvääkin. Maatalouteen liittyvissä investointiasioissa on ollut havaittavissa myönteistä kehitystä päätösten siirryttyä etäämmäs kuntatasolta. Aikaisemmin näytti monissa tapauksissa tärkein hyväksymis- tai hylkäämisperuste olevan poliittinen näkemys tai sitoutuneisuus, mutta nykyisin perusteina käytetään myös asiaperusteita.

Lopuksi totean, että hallituksen selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksen toteutumisesta on laaja ja seikkaperäinen ja osin jopa rehellinenkin. Tästä tunnustus vastuuministeriöille. Valittavasti mustasta ei vain voi tehdä valkoista eikä epäonnistuneesta onnistunutta, vaikka kuinka sitä selittäisi tai perustelisi.

¹⁰ **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kiitoksia eduskuntaryhmille erittäin asiallisista arvioinneista. Tosin täytyy sanoa, ennen kuin ed. Vistbacka poistuu, että kun minä kuuntelin hänen arviotaan ja luin Tampereen yliopiston arviointitutkimusta, niin ihmettelin, samasta asiastakohan tässä nyt on kyse. Kaiken kaikkiaan itse asiassa pitää muistaa se, että tässähän tehtiin harvinaisenkin laaja ja pitkä otanta nimenomaan arvioinnin näkökulmasta. Seuranta alkoi kevästä 98 ja kesti tämän vuoden kesään saakka. Ei se meidän omaa arviointiamme ole vaan nimenomaan Tampereen yliopiston arviointia, että uudistus on onnistunut kohtuullisen hyvin. Niihin väittämiin, että palvelurakenteet on purettu, vastaus kyllä tämän tutkimuksen mukaan on, että lääninhallin-

non palvelut on läänien lukumäärän supistamisesta huolimatta kyetty säilyttämään aikaisemmallalla tasolla. Tästä näkökulmasta katsottuna tuntui kyllä, että aivan eri asiasta me puhumme.

Ihan lyhyesti niistä asioista, jotka ryhmien puheenvuoroista nousivat esille: Minusta useampi ryhmä oli huomannut saman, mihin olemme kiinnittäneet huomiota, siis sektorijajattelun yhä voimakkaan olemassaolon ja sen, ikävä kyllä, negatiivisen vaikutuksen alueiden kehittämisen näkökulmasta ja myös hallinnon kehittämisen näkökulmasta. Kyllä se sellainen vakava, iso asia on, johon tulee puuttua ja johon pitää puuttua.

Tässä mielessä tietenkin, kun paljon asioita tapahtuu ja paljon on ympärillä erilaisia hankkeita, ymmärrän sen, että ed. Kankaanniemiäkään ei ole huomannut, että tällainen keskushallintouudistushanke on pantu liikkeelle. Sen toimeksiantoka on kohtuullisen tiukka ja sillä on huomattavan isoja, kunnianhimoisia haasteita. Siinä on tarkoitus nimenomaan puuttua keskushallintoon, keskushallinnon olemassaoloon ja oikeutukseen tehtävien ja myös toimintojen osalta, mitä niitä tällä hetkellä on ja miten niitä voitaisiin järkeistää ja purkaa. Toisekseen tässä koko ajan yhteistyössä on Jopa-hanke, Joustava palveluhallinto -hanke. Nämä kulkevat kyllä aivan rinta rinnan.

Kyllä sillä puolella on tapahtunut. Ei ole tilanne se, ettei ole pantu mitään vireille. Se, saammeko sieltä sitten tuloksia, jää nähtäväksi. Kyllä kai senkin voi ääneen sanoa, että keskushallinto varmankin on hallintojen haaroista yksi tehokkain puolustusorganisaatio, jos käyttää tällaisia termejä.

Toinenkin mielestäni mielenkiintoinen seikka tuli esille. Useissa puheenvuoroissa kiinnitettiin huomiota siihen, että tarvitaan yhteistyötä, yhteistyötä pitää kehittää, yhteistyössä pitää päästä eteenpäin ja eri toimijoiden kesken pitää saada erittäin syvää, sisäistettyä ja tuloksia tuottavaa yhteistyötä aikaan. Minusta se on se positiivinen puoli, ja minä olen täsmälleen samaa mieltä asiasta. Tähän suuntaan tullaan kyllä koko ajan liikumaan.

Mutta kun ed. Väistön puheenvuoroa taas kuunteli, huomasi ajattelun ristiriitaisuuden. Kun puhutaan yhteistyöstä, puhutaan eri toimijoiden sitouttamisesta, saamisesta saman pöydän ääreen, hän kumminkin sitten sanoo: Tässä on kuitenkin syytä korostaa omaehtoisen aluekehityksen oikeaa marssijärjestystä. Strategian luomi-

sen pitää tapahtua maakunnan liiton johdolla alueen omien toimijoiden tahdon mukaisesti. Strategian toteutuksessa te-keskukset sitten ovat keskeisessä asemassa.

Tottahan näinkin asian voi ilmaista, eihän siinä sinänsä ole mitään. Mutta jos me todella haluamme maakunnallista aluekehittämistä saada aikaan, marssijärjestyksen mielestäni pitää olla se, että kaikki ovat samassa pöydässä, kun neuvottelua käydään, myös siinä vaiheessa, kun strategioita luodaan, koska siitähän toiminnallisuus itse asiassa syntyy, että saadaan yhtenäiset päämäärät ja yhtenäiset tavoitteet asetettua ja vietyä niitä myös operatiivisella puolella eteenpäin. Pitäisi koko ajan muistaa se, että yhteistyö ei ole vain korulauseita, vaan se on myös toiminnan tasolla olevaa toimintaa. (Ed. Korkea-aoja: Kyse on siitä, mistä poliittinen ohjaus tulee!)

Kolmas sellainen asia, joka huomiotani herätti, on se ristiriitaisuus, joka liittyy seurantaan ja arviointiin. Kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa ed. Katainen korosti nimenomaan, että arviointia pitää olla, mutta ei missään nimessä pidä olla valvontaa. Taas vihreän eduskuntaryhmän puheenvuorossa korostui normiohjaus ja normiohjauksen merkitys. Samanaikaisesti sitten puhutaan itsehallinnollisen aseman vahvistamisesta ja itsehallinnollisen aseman korostamisesta. Ne eivät nyt kyllä kulje rinta rintaan. Ei voi olla yhtä aikaa normiohjausta ja itsehallinnollista asemaa ja sen korostamista.

Minä olen sitä mieltä, minkä ed. Katainenkin puheenvuorossaan nosti esille, että tällä hetkellä meidän pitää lähteä arvioinnin tien kautta ja katsoa, mitä me sen kautta voimme saada. Ongelmahan on ollut tällä hetkellä se, että meillä ei ole ollut luotettavaa arviointijärjestelmää tässä maassa, emme ole saaneet sitä tietoa. Nyt on luotu tällainen järjestelmä. Nyt sitä tietoa pitää hyödyntää, käyttää hyväksi ja yrittää viedä sitä kautta eteenpäin ja saada myös se puoli toimimaan, niin että se tuottaa hyvää tulosta.

Kun vihreitten ryhmäpuheenvuorossa käytettiin sellaista termiä kuin pehmeä normiohjaus, olisi mielenkiintoista tietää, mitä on pehmeä normiohjaus. Minä ymmärrän sen niin, että jos on normiohjausta, niin normiohjausta pitää seurata, sitä pitää valvoa, ja sen lisäksi normiohjaukseen tietenkin kuuluu se, että se pitää sanktioida. Sitten kyllä palaamme sille tielle, että sen jälkeen voi ehkä yhtyä niihin näkemyksiin, pitääkö lääninhallinnossa mennä takapakkia, jos lähde-

tään tätä tietä kulkemaan. Minusta se ei ole oikea tie eikä sen pitäisi olla se tie, jota lähdetään, vaan normiohjauksen pitäisi olla viimeinen keino, mitä käytetään, jos mikään muu ei pure eikä millään muulla saada tuloksia aikaiseksi. (Ed. Korkea-aoja: Oikein!)

Itse asiassa voisin lopettaa siihen, että demokratianäkökulman on hyvin olennainen näkökulma, jota tulevaisuudessa pitää kyllä pohtia oikein tiiviisti ja hartaasti ja vakavastikin lähtien siitä näkökulmasta, että jos seutukunta- ja aluekeskushankkeistuksissa päästään hyviin tuloksiin ja saadaan syntymään ihan konkreettista uuttakin toiminnallisuutta alueille, niin kyllä siellä pitää huolehtia myös siitä, että demokratia on mukana kehityksessä eikä se pääse unohtumaan missään vaiheessa. Siellä tällä hetkellä käytetään kohtuullisen mittavia markkamääriä ja ne ovat kaikki veronmaksajien rahoja. Kyllä siellä pitää myös olla edustus mukana.

Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia vielä asiallisista arvioinneista. Toivon, että valiokunta tekee hyvää työtä ja käy selonteon läpi.

Ensimmäinen varapuhemies: Vastauspuheenvuoron pituus on enintään 1 minuutti.

11 Reijo Laitinen /sd (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyllä kai meidän on pakko tunnustaa se, että alueiden väliset erot ovat 90-luvulla aika voimakkaasti kasvaneet. Toisaalta alueiden merkitys on kansainvälisen kilpailun ja ajan myötä korostunut tavalla, jota aikaisemmin ei ole nähty.

Yksi osa valtion kipeästi kaivattua aluepolitiikkaa on tietenkin alueiden toimintakyvyn vahvistaminen. Valitettavasti on niin, että valtion omat toimet ovat tässä mielessä kulkeneet 90-luvulla pikemminkin toiseen suuntaan. Viimeisten selvitysten mukaan 90-luvulla on keskushallinto kasvanut 19 prosenttia ja aluehallinto vastaavasti supistunut 18 prosenttia. Näinhän ei tietenkään voi olla. Eikö, ministeri Korhonen, nyt olisi korkea aika panna vauhtia keskushallinnon paisumisen jarrutuksen suuntaan sillä tavalla, että se ei paisu määräämättömästi, ja vastaavasti siirtää resursseja aluehallintoon ja vahvistaa sitä?

12 Anu Vehviläinen /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkan edellisestä. Ministeri Korhonen, sanoitte, että keskushallinnon remonttihanke on viime kesänä laitettu liikkeelle.

Haluaisin kysyä, koska se on päätöksenä edes-sämme. Niinhän viime vaalikaudellakin ministe-ri Backman puhui monta kertaa aitiosta, että seu-raavaksi saneerataan keskushallinto, ja sellaista emme ole nähneet. Epäilen kyllä, että ministeri Korhosella on aika korkea ja kova seinä edessä viedä hanketta eteenpäin. Ratkaisut, mitä viime vuosina on tehty periferian palveluiden ja myös hallinnon osalta, osoittavat sen, että hallituksen on paljon helpompi tarttua niihin, jotka ovat kaukana valtioneuvoston linnasta, mutta mitä lähem-pänä valtioneuvoston linnaa ollaan jossakin hal-linnossa, sitä tiukemmin asemista pidetään kiini eikä päätöksiä ajeta läpi.

Lopuksi toteaisin selonteosta, että minä olisin kyllä kaivannut tähän hallituksen poliittista ar-viointia. Ei riitä, että piiloudutaan yliopiston nä-kemysten taakse.

¹³ **Jyrki Katainen /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskushallinnon remontista toivoisin, että siinä otettaisiin huomioon aluehal-linnon rakenne ja etenkin te-keskusten itsenäi-semppi rooli, koska te-keskus on hyvin oleellinen tekijä nimenomaan, kun peilataan hallinnon suo-ruutta ja toimivuutta.

Mitä tulee vihreidenkin esittämään pehmeään normiohjaukseen, se, niin kuin ministeri itsekäin totesi, on aika erikoinen käsite. Joko normiohja-us on tai sitten sitä ei ole. Minusta on varsin hyvä linjaus se, että arvioidaan palvelujen toimivuut-ta, laatua ja tasoa, ja mikäli niissä on huomautet-tavaa, tuloksia pitää pystyä käyttämään tavalla tai toisella hyväksi sillä tavalla, että keskushal-linto, ministeriö, ohjantaa kuntia siinä tapaukses-sa, jos vakavia puutteita esiintyy, mutta ei niin, että lääninhallitus lähtee vanhanaikaiselle koulu-tarkastajatielle, niin kuin aikaisemmin lääninhal-lituksen tehtävään kuului.

¹⁴ **Juha Korkeaoja /kesk** (vastauspuheenvuo-ro): Arvoisa puhemies! Kun itse kuulin siihen oppositiokansanedustajien joukkoon, joka turva-si tämän hallituksen esityksen läpimenon aika-naan, haluan sanoa sen, että tein sen siinä tarkoi-tuksessa, että katsoin, että te-keskusuudistus on tarpeellinen ja se vie kehitystä myönteisesti eteenpäin. Näin, että lääninhallitukset ovat men-neen maailman asia. Arvioin silloin, että suurläi-nihanke vähitellen johtaa koko läänilaitoksen purkamiseen. Tässä arviossa haluan edelleenkin pysyä. Olisin mielelläni nähnyt kehityksen jatku-

van sillä tavalla, että suurläänit olisivat jääneet välivaiheeksi. Toivon edelleenkin, että hallitus veisi asiaa sillä tavalla eteenpäin, että nyt lää-neissä olevat viimeiset tehtävät palautettaisiin osittain maakunnalliselle tasolle maakunnan lii-toihin ja te-keskuksiin, ehkä osittain (Puhemies koputtaa) keskushallintoon ja osittain kihlakun-tiin. Tällä tavalla päästäisiin yhdestä portaasta kokonaan pois.

¹⁵ **Toimi Kankaanniemi /skl** (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa puhemies! Uskon, että ministeri Korhonen haluaisi keskushallinnon remontoida. Mutta kun siitä ei ole nykyisen hallituksen ohjel-massa sanaakaan, niin ei ole varmaankaan odo-tettavissa, että sieltä mitään uudistusta tulisi. Säästöjä löytyisi ilman muuta keskushallinnosta, jos siihen uskallettaisiin ja haluttaisiin todella puuttua. Se vaatii hallitusohjelmaan kirjauksen. Siitä te ette pitäneet huolta silloin, kun ministerik-si lähditte.

Mitä tulee suurlääneihin, niin olisin kyllä odottanut, että ministeri olisi äsken kommentoi-nut hieman esimerkiksi kritiikkiä Länsi-Suomen järjestöjen suuren kolhoosin ylläpidosta. Olette-ko todella, ministeri Korhonen, sitä mieltä, että tällaista lääniä kannattaa pitää? Kenen edun mu-kaista se on? Miten se palvelee aluetta? Eiköhän se pitäisi lakkauttaa, samoin kaikki muutkin lää-nit. Mitä mieltä olette siitä esityksestä, jonka tein puheenvuorossani, että eräät kihlakunnan viras-tot korotettaisiin ikään kuin maakunnallisiksi (Puhemies koputtaa) ja niille annettaisiin lääneil-le kuuluvia tehtäviä?

¹⁶ **Pekka Nousiainen /kesk** (vastauspuheen-vuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Korhonen, täsmensitte maakuntien strategisen suun-nittelun sanontaa toisessa puheenvuorossanne. Mutta monissa ministeriön asiakirjoissa, niin aluepoliittisen tavoiteohjelman luonnoksessa kuin myöskin tässä selonteossa, puututaan kuit-tenkin aika paljon maakuntien strategisen suun-nittelun näkökulmaan siten, että te-keskusten rooli siinä vahvistuisi. Minusta on välttämätön-tä, että maakunnallisilla liitoilla aluekehityslain mukaisesti on strategisen suunnittelun vastuu. Mutta kuten sanoitte, myöskin siihen pöytään tule-lee kuulua sekä te-keskusten että myr:ien.

Se, mikä tuon strategian toimeenpanoa on häi-rinnyt, on ollut hyvin vahva tulosohejaus, jota mi-nisteriössä tapahtuu. Siksi ehdottaisinkin, että tu-

losohjausprosessiin kytkettäisiin myös maakunnallisten liittojen edustus. Silloin yhdessä voitaisiin ministeriötasollakin katsoa nämä strategiat kuntoon. Silloin myöskin maakunnalliset toimijat olisivat siinä samassa tilanteessa ja voisivat toteuttaa näitä strategioita yhteisesti sovitun linjan mukaisesti.

¹⁷ **Aulis Ranta-Muotio /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Haluan myös osaltani puolustaa ed. Väistön esittämää strategianäkemyistä maakuntastrategian luomisesta. Kyllä hän tarkasti ottaen sanoi niin, että sen tulee tapahtua maakunnallisten liittojen johdolla. Luonnollisesti siellä te-keskukset ovat eri vaiheissa mukana, mutta poliittisesti valitut maakuntaliittojen edustajat parhaiten edustavat tätä alueellista näkemystä ja painopisteen tulee olla selkeästi sillä puolella.

Haluaisin kysyä, kun on aika vähän puututtu te-keskusten kehittämiseen, voisiko siinä olla vielä muita valtion organisaatioita mukana. Ainakin meidän alueellamme on ongelmaksi osoittautunut se, että kouluhallinto on lääninhallinnon paikallistoimistossa Vaasassa. Nykyään elinkeinon kehittäminen ja ammatillisen koulutuksen kehittäminen liittyvät niin läheisesti toisiinsa, että mielestäni molempien pitäisi olla te-keskuksissa.

¹⁸ **Jussi Ranta /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskustan ryhmäpuheenvuorossa ed. Väistö antoi sellaisen ilmoituksen, että Lipposen hallituksen politiikka olisi merkinnyt kansallisen aluepolitiikan alasajoa. Tämä on oikaistava. Nythän toteutetaan aluepolitiikkaa, joka perustuu Euroopan unionin rakennerahastojen käyttöön. Siinä rahoituksessa noin yksi kolmasosa varoista tulee Euroopan unionilta, yksi kolmasosa kansallisista rahoituslähteistä valtiolta ja kunnilta ja yksi kolmasosa yksityisiltä yrityksiltä. Siis Euroopan unionin osuus on tässä vähemmistöosuus. Tulokset ovat olleet erinomaisen hyviä ensimmäisellä rakennerahastokaudella: 6 000 uutta yritystä eli 50 000 työpaikkaa, ja hankkeita, joihin rahoitusta on myönnetty, on lähes 30 000. Nämä toimenpiteet eivät perustu tulonsiirtoihin, vaan pyritään luomaan pysyviä rakenteita, joitten vaikutus jää jylläämään pitemmäksi aikaa.

¹⁹ **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun alue- ja kuntaministeri käytti puheenvuoronsa Aluehallinto 2000 -selonteosta, hän lähinnä kertasi, mitä siinä on mainittu. Olisin nimenomaan odottanut enemmän niitä linjauksia, miten kolmen vuoden aikana on menty, missä on onnistuttu ja missä epäonnistuttu. Se valitettavasti mielestäni jäi puheenvuorossa kovinkin pintapuoliseksi. Mitä tehtäviä tullaan tulevaisuudessa siirtämään lääninhallituksille, paikallishallintoviranomaisille? Mitä on siirretty, sen totesitte, mutta toki olisitte voinut henkilökohtaisen mielipiteenne sanoa siitä, missä ollaan nyt menossa ja mitä mielestänne kuuluisi siirtää valtion aluehallinnolle, pois keskuhallinnosta paikallistasolle. Se jäi uupumaan teidän puheenvuorostanne.

²⁰ **Pekka Vilkuna /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Todella tätä suurlääni-idea en ymmärrä ollenkaan. En missään tapauksessa voi käsittää, miten Turussa oleva virkamies voisi tietää Pihtiputaan Elämäjärven kylän asioita jollain lailla ja miten saisi sen Elämäjärven mummun asioimaan Turussa lääninhallituksessa. Minun mielestäni voisi koko systeemin lakkauttaa, jos ja kun te-keskusten asema vahvistuu. Kaiken kaikkiaan lääniuudistuksessa ja hallintouudistuksessa on ollut tietynlaista väkivaltaisuutta. Ikiaikaisia maakuntarajojakin on eri paikkaan väkivaltaisesti siirretty, mikä on osaltaan aiheuttanut tiettyä epävarmuutta ja jatkuvuuden puutteen tuntemusta maakunnissa. Minusta se on vähän kiihdyttänyt muuttoliikettäkin. Hallinnoinnin pitää olla todellakin maakuntaliitoissa, mutta kiinteää yhteistyötä täytyy olla, jotta tiedetään, mitä kukin tekee. Tällä hetkellä toisin paikoin näyttää, että tehdään rinnakkaisia (Puhemies koputtaa) ja vastakkaisia hommia toisistaan tietämättä.

²¹ **Olavi Ala-Nissilä /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni aluehallinto liittyy aluekehitykseen. Seutukunta tehtiin mielestäni aluekehityksen perusyksiköksi ja pitäisi sellaisena nyt pitää, kun mietitään muun muassa aluekeskusohjelmia, ja lähteä seutukuntien osaamisen vahvistamisesta. Ministeri Korhosen aikanaan tehtiin jopa niin, että Nokia-veitoisessa huippukasvussa olevasta Oulusta tehtiin kakkostukialue ja ympäröivää maaseutua ja maaseutualueita laitettiin aluekehityksessä aivan su-

sille eli kakkostukialueen ulkopuolelle, vaikka siellä on todella isoja ongelmia. Oulu, joka on huippuvetoisessa kasvussa, laskee veroäyriä ja on aluekehitystuen tukena. Mielestäni tämä oli selvä virhe. Tämä pitäisi mahdollisimman nopeasti korjata näiden alueiden osalta, jotka ovat nyt valkoisia alueita ja joilla on todella isoja rakenteellisia ongelmia.

22 Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:

Arvoisa rouva puhemies! Ehkä tämä viimeinen asia, johon ed. Ala-Nissilä kiinnitti huomiota, on syytä tehdä täysin selväksi. Jos katsomme nimenomaan aluekehitystä ja sitä, minkälaisia vaikutuksia sillä halutaan saada aikaan, niin jos Pohjois-Suomen näkökulmasta halutaan katsoa asiaa, olisi ollut kovin kumma, jos meidän koulutusjärjestelmämme ytimet olisivat olleet itse asiassa ainoina tässä maassa lukuun ottamatta Pääkaupunkiseutua alueohjelmien ulottumattomissa alueella, missä nimenomaan tarvitaan erinomaisen paljon rakenteelliseen työttömyyteen ja koulutukseen liittyviä ratkaisuja ja missä lisäksi pitää pystyä nimenomaan saamaan sitä vaikuttavuutta aikaan siten, että ne osa-alueet, joilla sitä pystytään saamaan, ovat silloin järjestelmien piirissä.

Ehkä hankala on puhua omasta kotikaupungista, mutta kun siitä nyt kysytään, pitää myös tiedostaa tietenkin ne ongelmat, jotka kaupungin sisällä ovat. Tällä hetkellä työttömyysprosentti on yli 15. palvelutyöpaikkojen määrä on huomattavan pieni. (Ed. Ala-Nissilä: Kaikki muut mittarit puhuvat toista!) — Aivan. Jos puhutaan Nokia-vetoisesta, se toimii, se on ihan totta. — Mutta kun kysymme ihan vakavasti, mikä on Pohjois-Suomen kehittämisen kannalta tärkeää, voi tietenkin kysyä, onko tärkeää, että yliopistot, ammattikorkeakoulut ja muut koulutusjärjestelmät ovat mukana aluekehitysrahastoissa, vai olisiko esimerkiksi lakeuden seutukunta, jossa on ihan hyviä hankkeistuksia mutta jossa ei näitä ole, ollut viisaampi valinta. En tiedä; ed. Ala-Nissilä varmaan voi osoittaa, mihin muuallekin niitä rahoja olisi voitu kohdistaa hänen mielestään viisaammin.

Olen edelleen sitä mieltä ihan aidosti, että Pohjois-Suomen kannalta tämä oli kaikkeinärkevin ratkaisu, mitä pystyttiin tekemään, itse asiassa Pohjois-Suomen aluekehittämisen kannalta ainut järkevä toimi, mitä pystyttiin rakenneras-

tojen puolella aluejaossa tekemään. Se on henkilohtainen mielipiteeni edelleenkin.

Mitä sitten tulee siihen, minkä ed. Laitinen esimerkiksi nosti esille ja mitä ed. Vehviläinenkin kysyi eli keskushallintoon puuttumiseen, mihin ed. Kankaanniemi kiinnitti huomiota, kylähän se tiedostetaan, että se on erinomaisen vaikea osa-alue. Niin kuin sanoin, hallinnon kehittämisessä on tämä kummallinen piirre, että hallinnon kehittäminen on äärimmäisen kannatettavaa ja fiksua toimintaa niin kauan kuin se ei koske sitä hallinnonalaa, jossa itse sattuu olemaan. Kaikkia muita hallinnonalojaahan voi kehittää ja pitääkin kehittää paitsi omaa. Kun keskushallinnosta puhutaan, tämä ehkä korostuu.

Mutta tarkoitus on sinne mennä ja tarkoitus on mennä sinne tiukasti. Katsotaan nyt, saadaanko sitä aikaan. Hallitus on siihen kokonaisuutenaan sitoutunut. On eri asia, saadaanko siellä mitään aikaan, mutta ei nyt pidetä hirveää hoppua, kun tässä on se kummallisuus, että olisi pitänyt jo eilen tehdä huomisen työt eikä tahdo millään ehtiä. Tässä on tällainen kauhea kiire. Odotukset ovat kovia, mutta kyllä koko ajan tapahtuu. Jos esimerkiksi katsotaan tällaisia pieniä asioita, joita tässä on keskushallinnosta, jos keskushallinnoksi määritellään Pääkaupunkiseutu, kyllä siellä on tapahtumassa. Eiköhän teidänkin alueellenne jokin saada aikaan.

Toimintojen hajauttaminen on myös vakavasti otettava tavoite. Siihen pitää myös pyrkiä, ja siihen tosissaan lähdetään myös hakemaan selviä ratkaisuja. Ei niin, että on tarkoitus tehdä mitään listoja, joissa lakkautetaan tämä ja lakkauteetaan tuo, vaan viedään ne osaksi normaalitoimintoa. Tässäkin lähdemme ja olemme lähteneet liikkeelle. Katsotaan myös, mitä sillä rintamalla saadaan aikaan.

Olen täsmälleen samaa mieltä, että kehitys on ollut itse asiassa koko 90-luvun väärrään suuntaan. Keskushallinto on painunut. Alue- ja paikallishallinnosta on siirtynyt tehtäviä toiseen suuntaan. Mutta siihenhän liittyy itse asiassa myös se keskustelu, että tehtäviä halutaan siirtää ja keskushallinnosta painaa alaspäin, mutta samanaikaisesti puhutaan jäljellä olevien läänien lakkauttamisestakin, vaikka niille siirretään lisää tehtäviä. Pitää tässä jokin johdonmukaisuus olla. (Välihuuto) — On. Esimerkiksi opetustoimen tehtäviä on siirretty. Sen lisäksi on arviointijärjestelmä lääninhallituslakiin nimenomaan puoli vuotta sitten säädetty eduskunnan toimesta, taisi-

pa eduskunta olla jopa yksimielinen. — Pitää olla johdonmukainen. Ei voi olla eilen sitä mieltä ja huomenna tätä mieltä. Pitää olla linja, miten mennään. Minusta tällä hetkellä linjoitus ei pidä sisällään sitä, että ollaan jäljellä olevaa lääninhallintojärjestelmää lakkauttamassa, vaan katsotaan, mitä siinä voidaan tehdä.

En minä niin hirveinä etäisyysongelmia pidä, kun katsotaan kansalaisen näkökulmasta, minkälaisia palveluja hän tarvitsee. Meillä toimivat nykyaikaiset tietojärjestelmät. Ihan sama tilannehan meillä on ollut jossakin Pohjois-Pohjanmaan nykyisen Oulun läänin alueella ja Lapin läänin alueella, samanlaisia välimatkoja iän päivää, eivätkä ne ihmiset ole kokeneet niitä nyt mitenkään hirveän ongelmallisiksi. Pitää nyt muistaa se realismi, jonka se Tampereen yliopiston tutkimuskin osoitti, etteivät ainakaan kansalaiset koe hirveän paljon jääneensä joltain palvelua vaille, vaikka voidaan dramatisoida tietenkin näitä välimatkoja eri lailla ja tuoda esiin erilaisia näkemyksiä.

Ed. Nousiainen kiinnitti huomiota tulosohjaukseen, ja ed. Ranta-Muotikin kiinnitti te-keskusten kehittämiseen huomiota. Nämä kaksi asiaa ovat tärkeitä asioita. Kyllä me yritämme koko ajan maakuntahallintojen kanssa tehdä yhteistyötä, yritetään saada se yhteistyö toimimaan. Tietenkin siinäkin jossakin on ne rajansa, mikä on järkevää ja mikä ei ole enää järkevää, mutta kyllähän tällainen tulosohtausstrategia-ajattelu on niitä asioita, joita yritetään ottaa mukaan. Nyt ehkä viimeinen käytännön esimerkkikin on ollut tämä, mikä tänään valtioneuvoston rahakunnassa hyväksyttiin, huomenna varmaankin valtioneuvostossa, aluepoliittinen tavoiteohjelma. Tätä on tehty maakuntaliittojen kanssa ihan yhtä kättä, ei tässä ole mitään tarkoitus pimentää eikä salata. Siinä mielin me olemme valmiita avoimuuteen. Ei ole mitään ongelmia sen kanssa.

Ed. Karpio kysyi linjauksia. Kyllähän siellä linjauksia itse asiassa kohtuullinen määrä oli, jos puheenvuoron tarkkaan kuunteli, tai voi sen kirjallisenakin saada, mutta kun selonteko annetaan, niin pitää myös vastata siihen, mitä eduskunta edellyttää, mitä eduskunta kysyy. Silloin tavallaan lähestytään sitä asiaa hyvin pitkälle sen kautta, koska haluamme eduskunnan tahtoa kunnioittaa myös tästä näkökulmasta, ja siinä mielin myös selonteko on sitten tehty ja kirjoitettu. Siitä, mitä keskushallinnosta voidaan siirtää, tuskin

kannattaa luetteloa alkaa tehdä. Se on vähän samanlainen luettelo kuin on hyvin helppo tehdä siitä, mitä toimintoja koko keskushallinnon osalla, ehkä voisi sanoa myös alueellisesti, voitaisiin tehdä. Mutta minun mielestäni ei kannata lähestyä sitä niin päin. Se on sama kuin hallinnon kehittämisen yleistäkin: pitäisi ensin katsoa tehtävät, se tehtäväkokonaisuus, mihin niitä voidaan panna, esimerkiksi valtionhallinnon ohjauksessa ja valtionhallinnon putkessa, ja sitä kautta lähestyä. Kyllä minä luulen, että se ei ole ongelma, ettemme me niitä löydä. Se voi olla ongelma, miten me saamme käytäntöön sen asian vietyä.

23 Ulla Juurola /sd (vastauspuheenvuoro): Ministeri Korhonen totesi nimenomaan tästä keskushallintouudistuksesta, että katsotaan rauhasa, mitä tehdään ja mitä tapahtuu. Oletteko todellakin sitä mieltä, että näin vaikea asia voi tällä asenteella tapahtua? Itse olin tässä Aluehallinto 2000 -projektissa mukana ja tunnen tämän prosessin aika hyvin kaikkine ohjausryhmineen ja muineen ja totean, että mitenkään tämä aluehallinto 2000 -uudistus ei olisi onnistunut, ellei tällaista selkeää järjestelmää, selkeää projektia, olisi ollut ja ministeri Backman sitä tiukasti olisi silloin vetänyt.

24 Anu Vehviläinen /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen, emme me ole niin sinisilmäisiä, että uskoisimme, että keskushallinnon remontti nyt olisi ikään kuin tulossa. Minusta hyvä osoitus siitä on, kun muistan sen neljän vuoden takaisen keskustelun, miten ministeri Backman vakuutti, että se tulee. Häntä ei edes näy täällä koko salissa, eikä hän ole missään muuallakaan enää puhunut mitään keskushallinnon remontista. Emme me usko näitä asioita niin helpolla.

Mitä sitten tulee Tampereen yliopiston tutkimukseen, kun sanoitte, että kansalaiset ovat olleet tyytyväisiä eivätkä tyytymättömiä, niin minä kiinnitin huomiota nimenomaan siihen, ettei niitä kolmea eri tyyppistä kyselyä, mitä selonteon pohjaksi tehtiin, lainkaan suunnattu kansalaisille, vaan virkamiehille, ministeriöitten, maakuntien, läänien, aluehallinnon, kuntien virkamiehille. Heiltä kysyttiin, mitä mieltä he ovat, joten minun mielestäni selonteko ei kerro ollenkaan kansalaisten mielipiteistä.

25 Reijo Laitinen /sd (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Oulun kaupungin saaminen tukialuepiiriin oli minun mielestäni aivan oikea ratkaisu. Kyllä meidän pitää huolehtia siitä, että myös Nokia ja muut yritykset pystyvät kehittämään toimintojaan Suomessa, ettei käy niin, että ne ovat siirtämässä tutkimusta, kehittämistointintaa, rajojen ulkopuolelle, kuten nämä kansainväliset firmat muuten tekevät. Se luo sille seutukunnalle tavattoman paljon positiivista syketä. Näin käy myös Jyväskylän osalta.

Mutta itse keskushallintoon: Kun te ministeri sanoitte, että mitään luetteloja ei pidä tehdä siitä, mitä mahdollisesti keskushallinnosta siirretään alueille, niin pikkuisen tulee mieleen, niin kuin muun muassa ed. Juurola totesi, että tämä on vähän niin kuin tyhjän päälle rakennettu. Syntyykö tästä mitään? On pakko kysyä nyt vastuuministeriltä, onko tekeillä ohjelma, semmoinen konkreettinen ohjelma, johon koko hallitus sitoutuu ja jota sitten noudatetaan, (Puhemies koputtaa) jotta päästään tähän tavoitteeseen ja päämäärään, mitä te itsekin peräänkuulutatte.

26 Juha Korkeaoja /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluaisin sanoa ministerille, että jos halutaan hallintoa hajauttaa, niin ei ole mitään mieltä siinä, että Helsingistä siirretään Turkuun ja Hämeenlinnaan joitain tehtäviä. Kyllä tehtäviä on siirrettävä niille alueille, jotka ovat toiminnallisia kokonaisuuksia. Tämän päivän Suomessa se tarkoittaa, että tehtäviä pitää viedä maakunnalliselle tasolle. Se tarkoittaa sitä, että niitä tehtäviä pitää siirtää, joita nyt näissä täysin epämääräisissä lääneissä hoidetaan, ei lisätä siellä, vaan siirtää maakunnalliselle tasolle te-keskusten ja maakunnallisten liittojen yhteyteen, mahdollisesti siitäkkin alemmas kihlakuntiin ja kuntiin.

27 Pekka Ravi /kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Erittäin hyvä, että keskushallintouudistus nousi tässä debatissa esille. Pidän itse sitä aivan välttämättömänä, että alueetasolla hallintoa kahlitsevat raja-aidat voidaan saada ohuemmiksi ja jopa murtaa. Kun tästä uudistuksesta vallitsee nyt näin suurta epätietoisuutta, toivoisin, että ministeri Korhonen muuttamalla lauseella avaisi sitä, millä tavalla tämä uudistus valtioneuvoston toimesta on käynnistetty. Minun saamieni tietojen mukaan siinä on uudenlainen lähestymistapa, ja uskoisin, että sillä lä-

hestymistavalla voidaan todella jotakin saada aikaan.

28 Kyösti Karjula /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ministeri Korhonen puolusti hallituksen tekemää EU-tukialuejakoa ja nimenomaan näin, mitenkä tärkeää oli Oulun saaminen mukaan, ja tätä ajatusta myös jo debatissa tuettiin. Minusta se, millä tavalla EU-tukialueet on jaettu, jättää aika helposti sivuun perusongelman, mihin näitä voimavaroja todella käytetään. Ennen kaikkea kun vedotaan siihen, että saatiin Nokia EU-tukivarojen piiriin, mielelläni kysyisin, onko ministerillä tietoa, minkä verran Nokia on hyödyntänyt EU-rakennerahastovaroja. Oletan, että se on aika vaatimaton summa. Millä tavalla todella yrittäjyyttä edistetään? Paljon tärkeämpää olisi se, että maaseutualueet olisivat niiden resurssilähteiden puitteissa, joita EU-rakennerahastot merkitsevät.

29 Jari Leppä /kesk (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Toden totta, keskushallintouudistusta tarvitaan, ja sitä me odotamme varmasti kaikki. On aika nurinkurista lukea selontekoa ja toisaalta kuunnella hallituksen puheita siitä, että vahvistetaan kaiken aikaa aluehallintoa, kun kuitenkin on siirretty nimenomaan henkilöresursseja voimakkaasti keskushallinnon suuntaan. En kuullut äsken ministerin vastausta muuttamiin kysymyksiin, jotka täällä koskettelivat nimenomaan aluehallinnon ja ennen kaikkea te-keskusten vahvistamista, miten se aiotaan tehdä.

Toinen kysymys: Millä tavalla aiotaan eri te-keskusten ja eri toimintojen ja eri maakuntien eroja kaventaa? Toimintatapoja on aika monenlaisia. Kuitenkin kaikki toimivat saman lainsäädännön ja samojen toimintamenetelmien alla.

30 Toimi Kankaanniemi /skl (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Korhonen on alue- ja kuntaministeri. Hänelle ei taida kuulua valtion keskushallinnon uudistusvastuu. Siksi kysyisinkin, kuka ministereistä vastaa keskushallinnon uudistustyöstä. Se olisi mielenkiintoista kuulla ja vähän muutenkin, millä aikataululla siinä edetään, vai onko todella niin, että minikäänlaista todellista tahtotilaa hallituksella ei ole. Sellainen mielikuva jäi ministerin vastauksesta, että joka toisessa lauseessa arvioitte, että tuskin siitä mitään tulee, mutta yritetään ainakin. Olisi syytä saada siihen pontta ja vauhtia ja todellinen

tahtotila. Kuka sitä poliittisesti vetää? Se on mielenkiintoista, kun hallintoministeriä ei nykyisessä hallituksessa ole.

Vielä palaan läänikysymykseen siltä osin, että edustaja Vistbacka taisi olla ainoa, joka vaatii läänien lakkauttamista niin, että tehtävät siirretään valtion keskushallintoon. Minusta näinpäin ei pidä menetellä, vaan pudottaa ne maakuntatasolle (Puhemies koputtaa) ja siellä vahvistaa alueellista hallintoa näillä tehtävillä niin pitkälle kuin se on mahdollista.

³¹ **Mauri Salo /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lääniuudistukseen lähdettiin aikanaan nimenomaan sillä viestillä, että syntyy selkeitä säästöjä valtionhallinnossa. Säästöjä ei ole kuitenkaan näkynyt. Ministeri totesi, että ollaan tyytyväisiä kokonaisuudessaan tähän uudistukseen, joka on tapahtunut, mutta kyllä tosiaan on se, että ihmiset, jotka ovat etäällä — ja tämän ratkaisun myötä todella etäällä — lääninhallinnosta ja virkamiehistä, tuntevat itsensä aika orvoiksi.

Kysynkin herra ministeriltä: Onko valtionhallinnossa laskettu kasvaneiden matkakustannusten ja matka-aikoihin käytettyjen päivien määriä suhteessa aikaisempaan? Kuinka paljon ratkaisu mahdollisesti on vähentänyt virkamiehen mahdollisuutta hoitaa varsinaista työtään, (Puhemies koputtaa) kun hänestä on tullut tällainen matkamies tänä päivänä?

³² **Matti Kangas /vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Myös minä sanoisin, että on hyvä, että Oulu on tukialueiden piirissä. En näe muuta vaihtoehtoa, joka pystyisi sen hoitamaan, ettei Oulun ja Lapin läänin väki valu tänne Kehäkolmosen liepeille. Sama on Keski-Suomen kohdalla: ei ole vaihtoehtoja.

Täällä taitaa nyt olla paikalla sellaiset kansanedustajat eri puolueista, jotka toivovat hajasijoitusta. Epäilen vain, onko näin sitten, kun on koko eduskunta kasassa. Eläinlääketieteellinen laitos oli hyvä esimerkki siitä, miten hajasijoittamisessa kävi. Ei se taida olla niin, että pelkästään keskushallinnon virkamiehet vastustavat, vaan täällä on muitakin.

Ministeri Korhosta syytetään täällä aluepolitiikasta, (Ed. Karjula: Ei syytetä!) mutta toivoin, että koko hallitus tulisi ministeri Korhosen ajamalle linjalle. Siellä on ristiriitoja, joten tässä tarvittaisiin poliittista yksimielisyyttä nykyistä

enemmän. (Ed. Laitinen: Tukeahan tässä on tullut!)

³³ **Alue- ja kuntaministeri Martti Korhonen:** Arvoisa rouva puhemies! Kyllä minäkin tämän otan jonkin asteisena tukena, en oikein jaksaa muuten sitä ottaa. Pitää tietysti olla erilaisia näkemyksiä. Se pitää virkkuna, niin kuin sanotaan, että on erilaista painotusta, ei siinä mitään.

Sanon nyt, että se tulee selvästi sanottua: Hallituksella on tahto puuttua keskushallintoon, tehdä keskushallinnon osalta selviä ratkaisuja, joissa päästään myöskin tuloksiin. Sitä varten on perustettu projekti. Sen aikataulu on tiukka, niin kuin sanoin. Siellä on uusia lähestymistapoja, itse asiassa lähestyminen keskushallintoa ja tehtäväselvityksiä varten. Sinne on perustettu erinomaisten suuri määrä erilaisista asiantuntijoista koostuvia ryhmiä. En nyt muista kerta kaikkiaan, oliko vuodenvaihe projektin aikaraja. Se ei ole minun vastuualueellani, tehtävöön sekin nyt selväksi. Keskushallinto ja keskushallinnon uudistus kuuluu valtiovarainministeriöön ja siellä ministeri Siimeksen alaisuuteen, kun puhutaan hallinnon kehittämisosastosta. Se ei ole minun projektejani, mutta siellä on selvästi lähdetty liikkeelle ja tahtotila on olemassa.

Kun tämä nyt hymyjä herättelee, minäpä kysyn, miksi sitä ei koskaan aiemmin ole keskushallinnon osalta tehty. Eihän tämä mikään uusi asia ole, tänä päivänä syntynyt ongelma, vaan ongelma on nimenomaan se, kuten totesin, että siitä ei ole saatu otetta. Nyt on tarkoitus saada myös siitä selvä ote.

Ed. M. Salo kysyi matkakustannusten vaikutuksista. Varmaan lääninhallituksissa tällaisia arviointeja on tehty ja varmaan ministeriöissäkin sitä tietoa on olemassa, mutta nyt pitää nähdä, että tilanne muuttuu koko ajan. Kun puhutaan esimerkiksi säästöistä, mitä tavoiteltiin silloin, kun uudistusta lähdettiin tekemään, niin silloinhan laskennan lähtökohtana oli tietenkin se olemassa oleva tilanne. Sen jälkeen pikkuhiljaa niitä tehtäviä on vain kumma kyllä tullut lääninhallituksiin sieltä ja on tullut täältä lisää. Ei samanaikaisesti voi lisätä tehtäviä ja vaatia säästöjä. Se yhtälö ei toimi millään. (Ed. M. Salo: Mihin on tullut säästöjä?) — Lääninhallitusuudistuksen kautta on se 38 miljoonaa nyt tällä hetkellä vuositasolla säästetty, kun 65 miljoonaa tavoiteltiin. Mutta samanaikaisesti lääninhallituksille on annettu lisätehtäviä, jolloin ei voi millään saavut-

taa tavoitetta, koska säästö ja lisätehtävät eivät kulje käsi kädessä. Jos lähdetään siitä, niin sitten pitää mennä ihan eri reittiä.

Ed. Leppä kysyi te-keskusten vahvistamisesta. Te-keskusten osallahan tapahtui, niin kuin varmaan hyvin tiedätte, vajaa kaksi kuukautta sitten asetuksen muutoksen kautta uudistus, jossa te-keskusten johtajien asemaa vahvistettiin. Nyt tietenkin pitää odottaa, että jotakin näyttöä sieltä tulee, mitä sillä saadaan aikaan. Eihän tämä koko ajan voi olla yhtä uudistusta, että kuljetaan koko ajan eteenpäin, ettei ehdi kahta kolmea kuukautta kulua, kun ollaan taas seuraavassa vaiheessa. Tämä on vain se tie, jota pitää mennä, mutta olen sitä mieltä, että kyllä koko ajan pitää miettiä myös te-keskusten asemaa tulevaisuudessa, miten ollaan tuolla vuosien päällä, mutta eihän se niin voi olla, että koko ajan on joku uudistus jossakin hallinnon sisällä liikkeellä. Odotetaan nyt tämä ja katsotaan, mitä siinä saadaan aikaiseksi.

Miten eri maakuntien eroja tasoitetaan? En nyt ala käydä sitä luetteloa läpi, mitä on tarkoitus panna toimeksi. Hankkeita on lähtenyt liikkeelle eilen ja on lähtenyt tänään liikkeelle. Sitä kautta odotetaan myös tuloksia.

Tuohon, mitä ed. Ravi kysyi, vastasin, eli on uusi tapa otettu käyttöön.

Ed. Juurola, se on selkeä projekti, ei siinä ole mitään, sanotaan nyt vielä kertaalleen se.

Ed. Laitinen, tähän "tyhjän päällä": Ohjelma on ohjelma ja nimenomaan sitä ohjelmaa on lähdetty toteuttamaan. Siihen liittyy myös hallinnon hajauttaminen yhtenä osana. Se on yhtenä kohtana kahdeksan kohdan ohjelmassa, jonka hallitus iltakoulussaan hyväksyi. Se on yhtenä osana myös aluepoliittista tavoiteohjelmaa, jonka toivoakseni hallitus huomenna tulee hyväksymään.

Se, miten saadaan, mihin ed. Korkea-osa kiinnitti huomiota, tehtäviä maakuntiin, niin sehän on nimenomaan sitä, että voidaan alue- ja paikallistasolle siirtää osa tehtävistä. Minä olen samaa mieltä, että myös niin, että mennään sinne kuntatasolle asti, koska tällä hetkellä ministeriöissä on sellaisia tehtäviä, jotka eivät ministeriöihin kuulu, jos lähtökohtana on, että ministeriöt ovat nimenomaan hallituksen strategisia yksiköitä. Ministeriöissä on äärettömän paljon operatiivista toimintaa, ja se operatiivinen toiminta voisi sijaita minun mielestäni muuallakin kuin keskushallinnossa.

³⁴ **Juha Karpio /kok:** Arvoisa puhemies! Arvoisa ministeri, kun äsken totesitte, että lääninhallituksille on siirretty tehtäviä, niin onhan sinne siirretty rakennerahastoasioita ja jonkin verran muutakin, esimerkiksi velkaneuvontakysymyksiä. Mutta toisaalta lääninhallituksilta on myös otettu tehtäviä pois. Tehtäviä on siirretty myös maistraatteihin, kuten esimerkiksi sukunimi- ja etunimikysymykset sekä venerekisteriasiat. Työmäärän lisäys, mikä siellä on tapahtunut, ei välttämättä ole se, mitä äsken esititte.

Viime vaalikaudella jo vuonna 96 aloitettiin tämän aluehallintouudistuksen valmistelu eduskunnassa, mikä sitten muuttikin perusteellisesti aluehallintoa. Tavoitteet olivat perin haasteelliset. Silloinen hallintoministeri vakuutti useaan otteeseen, että uudistus tulee aikaansaamaan valtiolle huomattavia säästöjä — mikä ei ole alkunakaan onnistunut — ja että aluehallinto ja palvelutaso kansalaisten kannalta paranee eikä lääninhallitusten perusteellinen remontointi eli niiden vähentäminen kuuteen aikaansaa min-käänlaista haittaa valtionhallinnolle.

Keskustelu oli jo silloin varsin vilkasta ja uudistus hoidettiin lopuksi läpi sillä, että työvoimaja elinkeinokeskusten lukumäärää nostettiin 15:een, millä saatiin tiettyjen vaaliipiirin kansanedustajat osittain tätä kautta esityksen taakse, joka sitten hyväksyttiin erittäin täpärästi. Uudistus aikaansai sen, että läänejä on nyt 6. Työvoima- ja elinkeinokeskukset hoitavat alueellaan elinkeino- ja työvoima-asioita ja aluejaotuksella on pyritty yhdenmukaistamaan kuntien ja valtion eri virastojen yhteistyötä.

Edelleen jo silloin, samoin kuin nykyisinkin, hallitus on pitänyt lähtökohtana sitä, että tehtäviä olisi hajautettava keskushallinnosta paikallistasolle, eli työt on tehtävä mahdollisimman pitkälle siellä, missä kansalaiset ovat. Näissä tavoitteissa on mielestäni kuitenkin nyt epäonnistuttu, onhan kehitys ollut päinvastaista. Keskushallinnossa työskentelevien määrä on kymmenen viime vuoden aikana lisääntynyt lähes 19 prosentilla vastaavan supistuksen tapahduttua sitten paikallistasolla. On hyvä, että myös ministeri myönsi tämän epäkohdan.

Selonteossa todetaan tehtävät, jotka on siirretty jäljelle jääneelle kuudelle lääninhallitukselle, sekä se, kuinka motivoitunutta lääninhallituksen henkilökunta on työskentelemään, missä todellakin on parantamisen varaa. Mutta selonteossa on jätetty vähemmälle se, mikä lääninhallitusten

palvelutaso on tällä hetkellä, mistä otan esimerkkinä Länsi-Suomen läänin, mihin myös entinen Keski-Suomen lääni runnottiin.

On totta, että joitakin tehtäviä lääninhallitukset ovat saaneet lisää, kuten rakennusrahastotehtävien hoitamisen sekä joitakin liikennepoliittisia tehtäviä ja velkaneuvontaan kuuluvia tehtäviä, mutta kovin hitaasti tämä tehtävien siirto etenee. Selvityksessä painotetaan, että lääninhallitukset ovat nyt asiantuntijavirastoja. Esimerkiksi Oulun lääninhallituksen visiossa ja tavoitteissa tähdätään siihen, että se on asiakkaitten arvostama valtion monialainen verkostoitunut asiantuntijavirasto ja nimenomaan Oulun läänissä. Hyvä, että näin on, mutta ainakin Keski-Suomessa lääninhallituksen visiot tuntuvat kovin kaukaisilta oman 203 kuntaa käsittävän Länsi-Suomen lääninhallituksen suhteen, missä tehtäviä hoidetaan satojen kilometrien päästä ilman, että käytännössä juurikaan on kosketusta asianomaisiin virkamiehiin.

Arvoisa puhemies! Jo aikanaan epäilin lääninhallituksen toimivuutta, ja hyvä olisi, jos olisin ollut väärässä. Huolestuttavaa kuitenkin on, mikäli nyt ylimenokauden jälkeen lääninhallitusten palvelupisteiden henkilöstömäärää supistetaan, kun jostakin säästöjä on saatava, ja palvelujen saatavuus menee tätä kautta entistään kauemmaksi.

Kun äsken aika kriittisestikin suhtauduin aluehallinnon toteutukseen lääninhallitusten osalta, on myös toisaalta todettava, että työvoima- ja elinkeinokeskusten toiminta on lähtenyt hyvin käyntiin. Onhan myöskin tutkimuksen perusteella työvoima- ja elinkeinopoliittikan arvostus kasvanut, eikä työvoima- ja elinkeinokeskusten ja maakunnan liittojen välillä ole merkittäviä valtaaan liittyviä ristiriitoja. Kun mainitut keskuskeskukset aikanaan aloittivat toimintansa, oli luonnollisesti sen eri osastojen välillä jännitettyä. Samoin niiden toimiminen eri ministeriöiden ohjauksessa aiheutti aluksi hankaluuksia, mutta selvää edistymistä on nyt kuitenkin havaittavissa. Tulevaisuudessa on te-keskusten johtajien asemaa mielestäni entistään enemmän selkiytettävä ja mielestäni johtamisvaltuuksia voidaan harkita lisättäväksi, mitä kautta uskoisin joissakin virastoissa esiintyneiden henkilöstöriitojen myöskin vähenevän.

Arvoisa puhemies! Kun puhutaan aluehallinto 2000 -uudistuksen selonteosta, on samassa yhteydessä käsiteltävä myöskin varsinaista aluepo-

litiikkaa, eli kuinka aluehallintouudistus on ennättänyt vaikuttaa varsinaiseen alueella tapahtuvaan toimintaan. Luodaanhan keskusten taholta jatkuvasti uhkakuvia yhteiskunnan valtavasta eriarvoistumisesta ja Suomen lopullisesta kahtiajaosta. On totta, että jos maaseudulla jatkuvasti maalataan kansalaisille lohdutonta kuvaa tulevaisuudesta, ihmiset uskovat ja muuttavat pois. Uhkailu ei auta ketään eikä varsinkaan motivoi alueiden ihmisiä aktiiviseen toimintaan oman ympäristönsä hyväksi. Tässä on valtava haaste valtion aluehallinnolle ja nimenomaan työvoima- ja elinkeinokeskuksille luoda uskoa ja edellytyksiä uuden elinkeinotoiminnan luomiseen. Te-keskusten avulla ovatkin monet seutukunnat lähteneet kilpailemaan uusista asukkaista erilaisin markkinointikampanjoin ja myöskin siinä onnistuneet. Myönnän, ettei aluepoliittisilla keinoillakaan ole helppo löytää riittäviä ratkaisuja muuttoliikkeen pysäyttämiseen, mutta joka tapauksessa vahvoja kasvukeskuksia on syntynyt. Kun hallitus puhuu 30—40 kasvukeskuksen mallista, on tämä tavoite epärealistinen. Ainakin tällä hetkellä muuttoliikkeen ja osaamisen keskittyminen on niin voimakasta, että menestyvien kasvukeskusten määrä tällä hetkellä on 5 taikka 6.

Arvoisa puhemies! Kun puhutaan aluehallinnosta, kuinka se on onnistunut, on käsiteltävä aikamäärä liian lyhyt, vain reippaat kolme vuotta. Se, onko se onnistunut tai epäonnistunut, on vielä tulevaisuudessa katsottava uudestaan. Jo aikanaan totesin, ettei lääninhallinto nykyisessä muodossaan vastaa kaikilta osin odotuksia. Säästöjä ei ole aikaansaatu edes senkään vertaa kuin nyt vakuutetaan eikä tehtäviä hallinnolle ole siirretty keskushallinnosta paikallistasolle alkuunkaan odotetusti. Te-keskukset ja niiden toiminta on lähtenyt hyvin käyntiin ja niiden arvostus työvoimapolitiikan luojana on lisääntynyt, mistä on hyvä jatkaa.

Kun nyt asioita kehitetään eteenpäin, niin hallituksella ja ennen kaikkea alue- ja kuntaministerillä on haasteellinen tehtävä edessään. Jotta voitaisiin puhua menestyvästä aluehallinnosta, tehtäviä on siirrettävä nopeammin paikallistasolle. Nythän kehitys on päinvastainen. Otan yhtenä esimerkkinä vaikkapa Patentti- ja rekisterihallituksen, missä väki kaiken aikaa lisääntyy, vaikka tehtävien keskittämisessä sinne ei olekaan mitään järkeä. Ilmeisesti asioita lobataan mainituksa virastossa niin hyvin, ettei hallitusohjelman mukaista tehtävien hajautusta ainakaan tältä osin

voida suorittaa. Tulevaisuudessa voisi olla hyvä, että keskusvirastojen ja lääninhallinnon asemaa ja olemassaoloa pohditaan vielä perusteellisesti, eli voitaisiinko niiden tehtävät siirtää vähin erin esimerkiksi kihlakunnanvirastoille, missä paikallinen asiantuntemus on hyvä ja yhteistoiminta te-keskusten kanssa varmaankin saadaan hyvin toimimaan. Tiedän, että vastustus keskushallinnon virkamiesten taholta tulisi uudistukselle olemaan raivokasta, mutta siihen suuntaan aluehallintoa tultaneen ennemmin tai myöhemmin kehittämään.

³⁵ **Lauri Kähkönen /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Aluehallinnon uudistamispäätökseen liittyi ehto muun muassa toimeenpanon tarkasta seurannasta ja tänään käsiteltävänä olevan selonteon antaminen eduskunnalle uudistuksen toimeenpanosta. Tätä selontekoa edelsi kaksi väliraporttia ja varsinainen loppuraportti, jonka laativat Tampereen yliopiston hallintotieteen laitokselta tutkija Stenvall ja professori Harisalo. Tämä tutkimuksen loppuraportti on ollut olennainen tietopohja tälle selonteolle ja antanee eväitä toiminnan edelleen kehittämiseksi.

Niin kuin on todettu, aluehallinto on supistunut ja vastaavasti keskushallinto kasvanut noin 18 prosenttia 90-luvun aikana, vaikka tavoite uudistuksessa on ollut päinvastainen. Hallinnon uudistuksilla on valitettavasti ainakin näiden lukujen valossa ollut keskittävä vaikutus aluekehitykseen. Se on myötäillyt markkinavoimien mukaisesta kehitystä. Lääni- ja te-keskusuudistus ei ole toteuttanut kaikkia kansalaisten, yritysten ja muiden asiakkaiden eikä hallinnon uudistamisen näkökulmasta asetettuja tavoitteita, vaikka muistiossa näin yritetään vakuuttaa. Muistio ei näin ollen vastaa täysin totuutta.

Keskityn puheenvuorossani pääosin te-keskusuudistukseen, joka on ollut onnistuneempi kuin lääniuudistus. Hallinnoinnin kannalta tuntuu vähintäänkin oudolta järjestelmä, jossa kolme eri ministeriötä muodostaa te-keskusten eri osastojen kanssa tulostavoitteet. Myös päätösvalta, johtajajärjestelmän ongelmallisuus, vaatii korjauksia. Viimeisin te-keskuksia koskeva asetusmuutos tuli voimaan kuluvan vuoden syyskuun alusta. Siinä vahvistettiin te-keskusten johtamisedellytyksiä parantamalla johtajan asemaa ja toimivaltaa. Ratkaisu- ja nimitysvalta on asetuksen mukaan pääsääntöisesti johtajalla. Kuitenkin osastopäälliköiden osalta ratkaisovalta on

ministeriöllä. Päätösvalta delegoidaan työjärjestyksellä edelleen asianomaisille osastoille tai yksiköille. Toisin sanoen te-keskusten johtajilla on asioissa vain niin sanottu pidätysoikeus. Tämä ei ole normaalia johtamista. Ohjekirjeillä on vesi-etty käytännössä normaalin päällikköviraston tapainen toiminta. Valitettavasti te-keskukset eivät saaneet rauhassa kehittää lainsäädännön puitteissa toimintaansa. Tämän totesi myös ministeri Korhonen.

Yhteistyö te-keskusten ja aluekehitysviranomaisen, maakunnan liiton, kanssa on toiminut alkuvaikeuksista huolimatta kohtalaisen hyvin. Pientä voimien koettelua on kuitenkin ollut havaittavissa. Te-keskusten palveluista arviointitutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että te-keskusuudistuksen seurauksena työvoima- ja elinkeinopolitiikan arvostus on vahvistunut. Kuitenkaan te-keskusten palveluita ei tunneta riittävästi. Palvelutason nostaminen ja tunnettuuden lisääminen on rahasta kiinni. Jos resursseja lisättäisiin, te-keskukset voisivat palkata muun muassa tiedottajat. Te-keskukset ovat tätä anoneetkin, mutta rahoitusta ei tähän tarkoitukseen ole tullut. Muun muassa yrityspalvelupisteiden tunnettuus paranisi huomattavasti. Samalla tietenkin päästäisiin eteenpäin te-keskusten kehittämistyössä yleensä.

Te-keskusuudistuksen seurauksena työvoima- ja elinkeinopolitiikan hallinto muodostaa aikaisempaa yhtenäisemmän kokonaisuuden. Vaikka uudistus on selkeyttänyt aluehallinnon toimialojen toimintaa ja tehtäviä, te-keskuksen suhde työvoimatoimistoihin on kuitenkin edelleen ongelmallinen. Sekin on ainakin muutamassa puheenvuorossa jo tänään todettu. Työvoimatoimistot ovat työministeriön ja työvoimaosastojen ohjauksessa. Jos ne saataisiin yksinomaan te-keskusten työvoimaosastojen ohjaukseen, paikallinen työvoima- ja elinkeinopolitiikan kehittäminen pystyttäisiin paremmin huomioimaan. Palveluja voitaisiin viedä paremmin kuntatasolle. Esimerkkinä mainittakoon yrityspalvelut. Myös te-keskukset saisivat uudistuksen myötä varsinainen mahdollisuuden palvelujen kehittämiseen.

Te-keskusten suhde keskushallintoon on edelleen osin myös ongelmallinen. Tiettyjen asioiden päätökseen vieminen edellyttää vieläkin lausuntoa keskushallinnolta. Delegointia on edelleen jatkettava. Päätösvaltaa aluetasolla on lisättävä.

Muutama sana toimintaedellytyksistä ja ohjausjärjestelmästä yleensä. Suora lainaus selonteosta: "Uudistuksen yhteydessä on kuitenkin voitu melko huonosti organisoida toiminta kokonaan uudelta pohjalta toimintolähtöisesti tai palvelukokonaisuuksittain." Näinhän on. Osastoja ei ole voinut rakentaa palvelulähtöisesti, sillä lainsäädäntö ei riittävästi mahdollista osastojen purkamista. Lainsäädäntö sitoo osastot pakkojakkoon. Tästä tulisi päästä eroon mitä pikimmin. Nykyinen osastojako tulee purkaa ja uudistaa se toimintapohjaiseksi. Jos siinä ei onnistuta, osastojen tehtävien erilaisuudesta johtuen te-keskukset tulevat edelleen näyttäytymään sektorikohtaisina organisaatioina. Tämä on myös selonteossa todettu.

Te-keskusuudistuksessa eivät taloudellisiin säästöihin liittyvät tavoitteet ole olleet vahvasti esillä. Kuitenkin tästä käytännössä on tullut säästöhanke. Pihistämisen tiellä on menty osin liian pitkälle. Uudistuksen liikkeellelähtötilanteesta riippuen te-keskusten taloudellinen ahdinko nykyään vaihtelee. Säästövelvoitteet ovat erisuuret mutta joka vuosi toistuvat. Tästä johtuen kehittämistyö on jouduttu pääosin laiminlyömään. Tähän on saatava muutos aikaan. Vaikkakin on myönnettävä, että paljon hyvää on saatu aikaan ja toimintaa on pystytty selkeyttämään, säästäminen ei saa olla tärkein toiminnan kriteeri. On kyse tahdonalaisesta päätöksestä, jolla nykymelellä saadaan muutos. Näin uskon.

Selonteon luvussa "Te-keskuksia koskevat kehittämislinjaukset" todetaan, että tässä vaiheessa on tärkeää turvata kehityksen vakaa jatkuminen. Näin on, mutta se ei voi onnistua, mikäli jokavuotinen säästövelvoite, josta äsken juuri puhuin, nakertaa toimintaa.

Vielä selonteosta sanantarkasti: "Tärkein lähtökohta te-keskusten toiminnan kehittämisessä on asiakkaiden odotusten ja tarpeiden huomioon ottaminen. Asiakkaat odottavat keskuksilta nykyistä aktiivisempaa toimintaa ja asioinnin helpottamista. Keskuksista kehitetään proaktiivisia asiantuntijaorganisaatioita joustavamman hallinnon aikaansaamiseksi." Tähän tuleekin pyrkiä eikä toimia vasta sitten, kun asiakas on paikalla ja esittää tarpeensa. Silloin ollaan tavallaan myöhässä.

Mutta vielä kerran: avainsana kehittämistyössä on riittävä resursointi. Te-keskuksille on saatava riittävät voimavarat. Niiden työ on jatkossa

entistä keskeisempää aluepolitiikan tehostamisessa.

Arvoisa puhemies! Lääniuudistuksen toteuttamisen tavoitteet olivat sinänsä epärealistisia, ja niiden saavuttaminen uudistuksen avulla on epätodennäköistä. Läänihallituksen rooli yhteistyön edistäjänä ja hyvinvointipalvelujen ohjaajana ei ole täysin onnistunut. Päätöksenteossa korostuu liikaa kunkin virkahenkilön kotimaakunnan ongelmien ratkaisu, ja asiakasnäkökulma on pakostakin heikentynyt. Toimipisteiden määrä on lääneissä entinen; viitataan tässä maakunnallisiin toimipisteisiin. Esimerkiksi hankeasioiden valmistelussa on jokaisesta läänin toimipisteestä edustaja. Eikö tämä ole jo toisaalta ruudin hukkaamista? Mielestäni sisäisen organisaation kehittämistyö on jäänyt, jos ei nyt kokonaan, niin ainakin osin tekemättä.

Maakuntapohjainen aluejako sinänsä on ollut oikea ratkaisu valtion aluehallintoa kehitettäessä. Kuitenkin läänien koko on niin suuri, että lääninhallitusten keskuspaikoilla ei tunneta riittävästi maakuntien kehittämisstrategioita ja ratkaistavia ongelmia.

Kaiken kaikkiaan muistio on pääasiassa hyvä ja toimenpide-ehdotukset ovat suurelta osin kannatettavia. Keskeistä on aluehallinnon työpaikkojen säilyttäminen ja lisääminen, maakuntakohtaisen palvelukeskusten kasvattaminen ja toiminnan tehostaminen sekä päätöksenteon tasapuolisuuden varmistaminen alueellisen rahoituksen jaossa.

³⁶ **Aulis Ranta-Muotio /kesk:** Arvoisa puhemies! Aluehallinto 2000 -uudistusta on toteutettu nyt kolmisen vuotta. Uudet läänit ja te-keskukset ovat saaneet toimintansa, voi sanoa, normaaliuomiin, ja hyvin voidaan jo arvioida uudistuksen onnistumista.

Mielestäni te-keskusten perustaminen on ollut hyvä hallinnollinen ratkaisu. Siitä oltiin eduskunnassa hyvin yksimielisiä, niin kuin edellisissä puheenvuoroissa, kaikissa ryhmäpuheenvuoroissakin, todettiin. Sen sijaan lääniuudistuksen osalta tilanne on toinen. Omalta osaltani muistan voimakkaasti kannattaneeni te-keskusuudistusta mutta lääniuudistusta vastustaneeni, ja kun ne oli kytketty yhteen, päätösprosessi oli aika hankala. Säästöjä, jotka olivat silloin vahvimmat perustelut lääniuudistukselle, ei ole saatettu täysimääräisesti, kuten on todettu.

Selonteon kohdassa 8 arvioidaan te-keskus- ja lääninuudistuksen keskeisten tavoitteiden toteutumista. Siinä todetaan, että asiointi on asiakkaalle aikaisempaa helpompaa ja parempaa. Mielestäni tätä täytyy tarkastella erikseen te-keskusten ja lääninhallitusten osalta.

Etelä-Pohjanmaan osaltahan tilanne oli sikäli hyvä, että me saimme oman te-keskuksen. Voidaan todeta, että se on paikkansa lunastanut ja toimii erittäin hyvin ja tehokkaasti. Ennen uudistusta toki samat piirihallintoviranomaiset toimivat maakuntatasolla — oikeastaan työvoimahallinto oli vanhan läänin tasolla, joten se tuli uuteen toimintamuotona maakuntatasolle. Asiakaspalvelu on sikäli parantunut, että tällä hetkellä ne toimivat samassa toimipisteessä, ja tämän varmasti pitäisi olla tavoite jokaisen te-keskuksen osalta, että ne koottaisiin saman katon alle. Silloin sisäinen yhteistyökin on parempaa kuin erillään toimien.

Yhden luokun periaate on lähtenyt toteutumaan, joskaan se ei aivan vielä ole toteutunut. Ministeriöiden toimintakulttuureissa on sen verran eroja, että ei ole päästy aivan yhtenäiseen käytäntöön. Esimerkiksi entisten maatalouspiirien, nykyisten maatalousosastojen, päätösvalta oli jo ennen hallintouudistusta hyvinkin siirretty maakuntatasolle keskushallinnosta. Siinä oli suuri ero verrattuna esimerkiksi KTM:n systeemiin, jossa tuntuu vielä tänä päivänä olevan sellainen henki, että monet asiat te-keskuksista luolimatta joudutaan päättämään keskustasolla. Oma erillainen kulttuurinsa on luonnollisesti ollut työvoimahallinnolla. Näiden yhteensovittamisessa ja mukauttamisessa samanlaiseksi toiminnaksi on varmasti vielä te-keskuksilla tehtävää. Mutta kokonaisuutena ottaen ne toimivat hyvin.

Täällä on paljon puhuttu johtajan asemasta. Luulen, että se on hyvin henkilökysymys. Oman alueeni kohdalla tuntuu olevan niin, että se toimii hyvin. Johtajalla on sellainen asenne, että osastot voivatkin olla aika lailla itsenäisiä, eikä mitään suuria kitkatekijöitä ole ilmennyt. On tietojä, että toisissa te-keskuksissa taas johtaja haluaa jokaisen osaston yksityiskohtaisiinkin päätöksiin puuttua. On selvää, että silloin syntyy kitkaa.

Lääninhallitusten asiakaspalvelun osalta voi todeta, että Länsi-Suomen lääni on varmasti näistä alueellisesti epäonnistunein, koska läänin toiminta-alueeseen kuuluu 205 kuntaa ja 7 maakun-

taa. Se on maantieteellisesti niin iso, että Helsinkiin on helpompi asioida läänin perukoilta kuin Turkuun, kun on paremmat liikenne yhteydet. Mutta lääninhallinnon tehtäviä on ohennettu niin, ettei se käytännössä paljon haittaa. Aivan viime aikojen kehitys on sen suuntainen ja täälläkin on käytetty puheenvuoroja, että lääninhallituksiin pitäisi tehtäviä lisätä. Silloin tilanne muuttuu. Itse edustan sitä suuntaa, että pikemminkin pitäisi miettiä sitä, voitaisiinko koko väliportaasta luopua ja siirtää tehtävät te-keskustasolle ja osa jopa kihlakuntiin.

Selonteossa todetaan toisena asiana, että viranomaisten yhteistyö ja koordinointi on tehostunut ja toiminta tullut taloudellisemmaksi. Te-keskuksessa toimivien kolmen ministeriön ja piiriviranomaisen yhteistoiminta onkin kiistatta uudistuksen myötä tehostunut, kuten edellä totesin. Tämä on ollut hyvä asia muun muassa juuri nyt menneinä vuosina, kun on toteutettu EU-tavoiteohjelmia. Varmaan niitten takia olisivat muutenkin kyseiset viranomaiset joutuneet yhteistoimintaansa tehostamaan, mutta se on nyt ollut luontevampaa. Aikaa myöten varmasti yhteistoiminta myös muun valtionhallinnon piirihallinnon kanssa, ympäristökeskusten ja myös, jos lääniporras säilyy, sen kanssa, tehostuu, ja yhteistyö maakunnan liittojen kanssa on erittäin tärkeää näillä kaikilla.

On keskusteltu maakunnallisen strategian luomisesta. Selonteosta käy ilmi sellainen henki omastakin mielestäni, että te-keskusten asema on pidettävä siinä hyvin vahvana. Oma kantani on se, että maakunnallisten liittojen asemaa tulisi vahvistaa tämän strategian luonnissa, koska ne ovat poliittisesti valittuja ja todella edustavat alueellista tahtotilaa. Eli maakunnan liiton johdolla tulisi luoda tämä strategia, luonnollisesti niin, että rahoittaja, toteuttajataho, te-keskus, on keskusteluissa mukana. Ymmärtääkseni tänä päivänä hyvin pitkälti näin tapahtuukin, ettei tässä mitään suurempia ongelmia ole.

Taloudellisesta puolesta jo todettiin, että lääninhallinnon osalta ei tätä taloudellista tavoitetta ole saavutettu.

Selonteossa todetaan, että julkisen hallinnon asiakaspalvelut siirretään lähelle asiakasta. Suora lainaus: "Välittömät asiakaspalvelutehtävät on valtaosin siirretty lähelle asiakasta alue- ja paikallistasolle." Tästä en ole kyllä samaa mieltä, esimerkkinä työvoimahallinto, jossa ollaan parhaillaan tekemässä päätöksiä kuntatasoisten työ-

voimahallinnon toimipisteiden lakkauttamisesta. Nimenomaan työvoimahallinnon toimipisteitä pitäisi olla kyllä yksi kunnassaan, koska siellä asioivilla henkilöillä on useinkin niukasti varaa ja vaikeuksia julkisilla kulkuneuvoilla lähteä paikallisista ilmoittautumisista hoitamaan toisen kunnan alueelle. Syynä tähän kuulemma on täällä paljon puhuttu asia, että valtion palkkoja ei ole valtion budjettiin budjetoitu. Ministeriöt joutuvat repimään säästöt sieltä sisältä. Yhtenä ilmentymänä on, että työvoimahallinnon toimipisteitä ollaan lakkauttamassa.

Seudulliset te-keskusten palvelut ovat vielä osin muotoutumatta. Selonteossa todetaan, että te-keskusten palvelujen seutukunnallista ja paikallista saatavuutta kehitetään ja tarkoituksena on valmistella palveluyksiköiden laatuja järjestelmä sekä seutukunnallisten kokeiluprojektien avulla erilaisten yhteistyömallien rakentamista ja arviointia. Tämä on varmasti hyvä asia ja niitä tulevaisuuden asioita, joihin painopistettä tulee suunnata jatkotyössä.

Myös lääninhallitusten toimintoja voitaisiin osin siirtää te-keskuksille. Mielestäni kouluhallinto on yksi sellainen. Ainakin tätä pitäisi miettiä. Ehkä voisi olla vielä parempi vaihtoehto, että läänin kouluosastoista nämä toiminnot siirrettäisiin maakunnan liittoihin. Se voisi olla vaihtoehto te-keskusmallille siitä näkökulmasta, että elinkeinotoiminnan kehittämisen ja koulutuksen, lähinnä ammatillisen koulutuksen, kehittämisen, tarkoitan sitä osaa siitä toiminnasta, pitäisi kulkea käsi kädessä. Sellainen palaute on kentältä, että te-keskuksen on aika vaikea asioida kouluhallinnon kanssa sen takia, kun sitä on siellä meidän läänissämme Turussa keskuspaikalla ja sitten on Vaasan toimipisteessä ja koko järjestelmä on hyvin sekava. Sitä olisi selkeytettävä.

Lääninhallitusten palvelujen osalta selonteosakin todetaan, että uutena asiana on tullut lääninhallitusten suorittama peruspalvelujen arviointitoiminta. Sitähän ollaan juuri tänä syksyinkin tehdyllä lainsäädännöllä lisäämässä. Mielestäni on kyllä unohtunut se, että läänien pitäisi, sen lisäksi että ne entistä tehokkaammin valvoivat kuntien palveluja, valvoa valtion paikallishallintoa. Postien, oikeusavun, poliisitoimen keskittyminen — kaikki tämä palvelu on heikentynyt paikallistasolla. Mielestäni läänien tulisi yhtä lailla valvoa tätä puolta kuin sitä kunnallista puolta.

Arvoisa puhemies! Aika vähän tässä keskustelussa on loppujen lopuksi puhuttu tämän järjestelmän kehittämisestä. Käydyssä debatissa toki aika paljon puututtiin keskushallinnon uudistukseen. Ministeriltä saatiin siitä tietynlaisia vastauksia. Me tietysti odotamme, että käytännössä tahtuu myös toimenpiteitä tällä rintamalla.

Kaiken kaikkiaan aluepolitiikka kaipaa nyt todella tehostamista. Onneksi monet hallituspuolueidenkin edustajat ovat tämän nyt tunnustaneet sekä täällä käydyssä keskustelussa että puheissa ja lehtikirjoittelussa. Meillä on aluepolitiikan tehostamista varten hyvä alueellinen organisaatio, te-keskukset, olemassa. Niillä pitäisi vain olla rahaa esimerkiksi yritysten investointitukien jakamiseen. On aika nurinkurista, jos on hyvä organisaatio, joka joutuu tyytymään ei-oon jakamiseen.

³⁷ **Anu Vehviläinen /kesk:** Arvoisa puhemies! Keskityn puheenvuorossani lausumaan muuttaman sanan kansalaisnäkökulmasta ja suurlääniuudistuksesta.

Ensinnäkin hallituksen selonteko aluehallinnon uudistamisesta pohjautuu Tampereen yliopiston tekemään arviointitutkimukseen. Selonteko vaikuttaa melko hajuttomalta ja mauttomalta, eikä siitä ole luettavissa montakaan poliittista kannanottoa selonteon antajalta eli hallitukselta, ellei sellaiseksi katsota sitä, että hallitus sanoo selonteossa, että asetettuun säästötavoitteeseen, mikä oli 65 miljoonaa markkaa, ei enää edes pyritä, koska siihen ei yksinkertaisesti ole päästy.

Aluehallintouudistusta tulisi tarkastella mielestäni myös kansalaisten näkökulmasta. Tavoitteena tulisi olla, että Suomessa olisi helposti ymmärrettävä ja kansalaisten arkielämää hyvin palveleva hallinto kaikilla tasoilla, niin paikallisella tasolla, aluetasolla kuin myös valtakunnan tasolla. Nyt keskustelussa oleva selonteko pohjautuu siis Tampereen yliopiston tutkimukseen, joka puolestaan pohjautuu kyselyihin lähinnä ministeriöiden, alue- ja maakuntatason sekä kuntien virkamiehille. Selonteon perusta rakentuu siis vankeksi hallinnon hallinnoinnille. Kysyä voi, kuinka hyvin hallinnon hallinnoitsijat pystyvät arvioimaan aluehallinnon uudistumista kansalaisten näkökulmasta. Veikkaan, etteivät kovinkaan hyvin.

Arvoisa puhemies! Selonteossa toistetaan urhoillisesti aluehallintouudistuksen keskeisiä tavoitteita. Kun vanhat läänit lakkautettiin ja tilalle perustettiin suurläänit ja te-keskukset, silloin

tavoitteena Lipposen ensimmäisellä hallituksella oli luoda selväpiirteinen, alueiden omaleimaisuuden huomioon ottava aluehallinto. Ensinnäkin voin todeta, että mopo karkasi itse asiassa jo neljä vuotta sitten, kun näitä tavoitteita asetettiin. Kuka voi kirkkain silmin väittää, että nykyiset suurläänit olisivat selkeäpiirteisiä ja alueiden omaleimaisuutta tukevia? Eivät ne sellaisia ole eikä niistä sellaisia voi tulla. Kun meillä kansanedustajillakin on vaikeuksia hahmottaa ja tietää, mitkä lääninhallituksen tehtävät on keskitetty mihinkin palvelupisteeseen, en voi uskoa, että kansalaisilla voisi olla sen parempi käsitys siitä, mikä lääninhallituksen tehtävä missäkin palvelupisteessä on hoidettavissa.

Arvoisa puhemies! Muistan hyvin, kuinka meille vanhojen läänien puolustajille ilkuuttiin tässä salissa, kun otimme esille läänin merkityksen alueen identiteettiasiana, sillä näinhän se oli ainakin Pohjois-Karjalassa. Maakunta ja läänihän olivat siellä yhtä. Uskon niin, että kansalaiset, pohjoiskarjalaiset, tunsivat lääninsä ja maakuntansa hyvin ja heidän oli se helppo hahmottaa. Nyt kuitenkin identiteettiasia on kaimettu selonteossa keskeiseksi kehittämiskohteeksi — yllättäen. Selonteon mukaan keskeisimpinä kehittämiskohteina pidetään lääninhallituksissa sisäisen ja ulkoisen identiteetin ja johtamisen vahvistamista. Itse tunnen parhaiten Itä-Suomen suurläänin. Kaikki kunnia maaherra Pirjo Ala-Kapeelle, mutta minun on vaikea kuvitella, että Itä-Suomeen voitaisiin puhalttaa jokin erityinen itäsuomalainen yhteinen identiteetti suurlääni-ajatteluun tukeutuen. Itse asiassa en oikein ymmärrä, mitä selonteossa tarkoitetaan, kun siellä puhutaan lääninhallitusten sisäisen ja ulkoisen identiteetin vahvistamisesta.

Arvoisa puhemies! Suomalainen hallintojärjestelmä ei ole kansalaisille kovinkaan helppo. Meillä ovat kunnat, maakunnalliset liitot, työsuojelupiirit, te-keskukset, EU, hallinto-oikeudet, lääninhallitukset, ympäristökeskukset ym. Yksittäiset kansalaiset tuntevat usein itsensä verrattain avuttomiksi tämän suomalaisen hallinnon edessä. Myös ihmisen oikeusturva jopa arkielämän kysymyksissä voi vaarantua siksi, ettei tiedä, minne ottaa omassa asiassaan yhteyttä. Jokainen kansanedustaja tietää kokemuksesta, kuinka ihmiset kaipaavat apua ja neuvontaa saadakseen asioitaan eteenpäin. Esimerkiksi viime aikoina ja vuosina olen ainakin itse saanut kokemusta ensinnäkin peruspalveluiden puolelta. Joissakin

perheissä on ollut kouluongelmia, jotka eivät ole kunnassa ratkenneet, tai asia liittyy vanhustenhoitoon, kouluterveyshoitoon. Kuten edellä ed. Aulis Ranta-Muotio otti esille, kysymys ei ole pelkästään kuntien suorittamista peruspalveluista, vaan samalla tavalla myös valtion paikallishallinnon osalta kansalaisilla on paljonkin kysyttävää, mihin he sitten ottavat yhteyttä, kun tuntevat, etteivät tunne asioita ja hallintoa riittävän hyvin.

Näin ollen näen, että hallintoa tulisi kehittää nimenomaan ihmisten eikä hallinnon itsensä ehdoin. Toivon, että kun hallintovaliokunta ryhtyy selontekoa joskus käsittelemään, kiinnitetäisiin erityistä huomiota kansalaisen näkökulmaan eikä tarkasteltaisi sitä näin teknisenä kysymyksenä, kuin mielestäni tässä selonteossa tämä on hallituksen puolelta tuotu esille. Tämä on virkamiehen virkamiehille tekemää selontekotekstiä, jos tämän voi jotenkin kiteyttää.

³⁸ **Jukka Vihriälä /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Aluehallinnon selonteko on hyvin toteava, ja voin yhtyä siihen, mitä ed. Vehviläinen edellä totesi, että kun hallintovaliokunta nyt tätä käsittelee, otettaisiin nimenomaan hyvin keskeiselle sijalle se, miten aluehallinto vaikuttaa tavalliseen kansalaiseen, eli kansalaisen näkökulmaa on syytä varmasti hyvin vahvasti painottaa, kun tätä selontekoa sekä hallintovaliokunnassa että sitten myös täällä eduskunnassa vielä käsitellään.

Ahon hallituksen aikana Suomen maakunnat tunnustettiin. Maakunnille annettiin edunvalvonta- ja kehittämistehtävä. Tämä oli keskeinen periaate siinä, että kun neljä vuotta sitten tässä salissa ajettiin tätä aluehallinnon uudistusta, jossa oli myös mukana lääninuudistus, itse asetuin kannattamaan lääninuudistusta. Nyt kun katson neljän vuoden kuluttua, mitä on tapahtunut, täällä on jo monella suulla todettu se, että keskushallinto on paisunut 19 prosenttia ja aluehallinto supistunut 18 prosenttia. Eihän tässä näin pitänyt eikä saanut käydä. Näin kai voi ykskantaan tällä hetkellä todeta. Mutta toisaalta, kun katsotaan tämän uudistuksen keskeistä asiaa eli te-keskusten syntymistä 15 maakuntaan, minusta se on ollut ehdottoman hyvä asia ja asia, joka vahvasti vaikutti myös omaan kantaani.

Täällä puhutaan alueellisestakin identiteetistä selonteossa. Näinhän juuri pitäisi ja pitää käydä te-keskusten kohdalta, että ne vahvistavat alueellista identiteettiä. Kuten täällä jo ed. Ranta-Muo-

tio edellä toi esille, ainakin suomenkielisellä Etelä-Pohjanmaalla me olemme kokeneet te-keskuksen myönteisenä. Se on vahvistanut suomenkielisen Etelä-Pohjanmaan asemaa myös maakuntana. Toki sielläkin puutteita on varmasti ollut ja on, mutta kokonaisuus, ottaen huomioon, että on näin lyhyt aika vasta toimittu, on ollut erittäin positiivinen, myönteinen. Vaikka tietenkin on niin, että te-keskuksilla ei ole vielä riittävästi mahdollisuuksia edistää aluepolitiikkaa, mielestäni sitä toimintaa myös ja voimavaroja siihen suuntaan tulee lisätä.

Aluehallinnon tilanne tavallisen kansalaisen kannalta on todella sekava. Kun rupeaa tavallinen kansalainen miettimään, miten tässä maassa aluehallinto pelaa ja miten se tavallista kansalaista palvelee, niin onhan se aikamoinen viidakko tänä päivänä. Tässä tarttis jotain tehdä ja varmasti yritetäänkin parasta tehdä, mutta pystytäänkö tekemään, jää sitten nähtäväksi.

Varmasti on myös ainakin osassa maata käynyt niin, että valtion aluehallinnossa ei myöskään riittävästi oteta huomioon maakuntien tahtoa, vaan sitä katsotaan vähän huonoon, ja ne eivät aina saa — puhun nyt maakunnan liitoista ja maakuntien tahdonilmauksista — riittävästi huomiota aluehallinnossa. Tässä on varmasti opettelamista erittäin paljon.

Täällä viittaan niihin puheenvuoroihin, arvoisa puhemies, joissa on todettu nyt esimerkiksi — mennään tähän lääninhallintoon — sosiaali- ja terveystoimen ja opetustoimen rakentamisen tehtävät, jotka mielestäni kuuluvat hyvin kiinteästi aluekehitykseen. Kyllä ne mielestäni toiminnallisesti voitaisiin siirtää asteittain maakunnan liitoille. Toki on niin, että valvontaahan sinänsä ei siirtää voisi. Täytyy olla valtion aluehallintoveranomainen ja miettiä, kenelle se valvonta siirretään. Itse ajattelisin näin, että myös te-keskusorganisaatio taas valvontapuolella saattaisi olla yksikkö, jota voitaisiin kehittää. Mitä sitten tulee lupahallintoon, mitä vielä on erittäin paljon lääninhallinnossa, niin kyllä mielestäni nämä tehtävät voitaisiin sieltä siirtää kihlakuntiin ja tällä tavalla vahvistaa kihlakuntien asemaa alueellisina yksikköinä. Se ei tietenkään hetkessä tapahdu, mutta ajan myötä se on mielestäni myös aivan välttämätöntä.

Arvoisa puhemies! Rohkenen täältä eduskunnan puhujakorokkeelta todeta tänä 8. päivänä marraskuuta, että suurläänit ovat tulleet tiensä päähän. Kyllä mielestäni hallituksen olisi syytä

reagoida, olipa hallituksen väri minkä näköinen tahansa. Tämä läänijärjestelmä on keisarillisen ajan yksikkö. Sitä koettiin neljä vuotta sitten jotenkin korjata, mutta se meni aina hullummaksi, koko järjestelmä, ja mielestäni nykyäänijärjestelmällä nykyaikaisessa suomalaisessa yhteiskunnassa, kun olemme Euroopan unionissa, ei ole enää funktiota eikä sitä tarvetta, vaan asteittain koko järjestelmä voitaisiin lakkauttaa ja siirtää nämä tehtävät, mitä lääninhallinnoissa on, keskusvirastoille, osittain tietenkin, ei niitä paisuttaen. Meillä on keskusvirasto, meillä on te-keskus, meillä on kihlakunta, meillä on maakunnan liitot, meillä on seutukunta ja kunta. Minusta tässä on jo ihan riittävästi portaita myös julkiselle hallinnolle. Jos niitä halutaan nykyaikaistaa ja kehittää, niin mielestäni tässä tämä tie olisi. Ei minusta kannata kaivata enää lääninhallituksia.

Itse en ole kokenut siinä mitään ongelmaa, ei siitä ole ollut haittaa eikä hyötyä. Asiat saa puheelimella hoidettua, jos tarvitsee Vaasaan soittaa, jos tarvitsee Turkuun soittaa, mutta yllättävän harvoin niihin on soittamista. Kyllä paljon enempi joutuu tänä päivänä soittamaan te-keskukseen ja maakunnan liittoon ja ottamaan sinne yhteyttä. Aika on muuttunut tähän suuntaan. Kyllä meidän pitää pysyä tässä muutoksessa mukana.

Arvoisa puhemies! Kun aluepolitiikka liittyy kiinteästi myös aluehallintoon, niin on syytä todeta, että kyllähän Lipposen hallitusten aikana aluepolitiikka on ollut lapsipuolen asemassa, koska alueelliset erot ovat niin voimakkaasti kärjistyneet. Kärjistyminen on ollut selvempää kuin koskaan 1970-luvun alun jälkeen. Kyllä valitettavasti tämä aluehallinnon kokonaisuudistaminenkin on lisännyt osaltaan, toki pieneltä osalta, tätä kärjistymistä.

Haluan, arvoisa puhemies, todeta, että valtioneuvoston kanslian asettama alueellista kehitystä ja aluepolitiikkaa selvittänyt asiantuntijatyöryhmä toteaa omassa johtopäätöksessään yksimielisesti paitsi nykyisen keskittymiskehityksen ongelmat myös sen, että kehitykseen voidaan vaikuttaa, siihen pitää vaikuttaa ja aluepolitiikan tehostaminen edellyttää lisää voimavaroja. Työryhmä toteaa myös hyvin selvästi, että Suomessa käytetään vähän varoja aluepolitiikkaan useimpiin muihin EU-maihin verrattuna siitä huolimatta, että alueelliset erot ovat maassamme EU-maiden suurimpia. Esimerkiksi kehitysalueiden investointitukiin myönnetään varoja paljon vähemmän kuin EU-normit sallisivat ja jopa vähem-

män kuin mihin hallituksen oma ilmoitus EU:lle antaisi meille mahdollisuuden. Kun hallitus haluaa yleensä olla EU:n mallioppilas, miksi tässä kohden EU:ssa laajasti hyväksyttyä periaatetta alueellisten erojen pienentämisestä ei haluta noudattaa? Tässä on tietenkin kysymys poliittisesta tahdosta.

Valtioneuvoston kanslian työryhmä tyrmää myös väitteen, ettei alueelliseen kehitykseen voi julkisen vallan toimin vaikuttaa. Työryhmä toteaa erityisen tärkeiksi tasapainoiselle alueelliselle kehitykselle hyvät liikenne- ja tietoliikenneyhteydet koko maassa ja sen, että näistä huolehtiminen on julkisen vallan vastuulla myöskin tänä päivänä ja tänä aikana. Voiko sitä selvemmin sanoa? Valtioneuvoston kanslian työryhmä on ollut lausunnossaan aivan yksimielinen.

Arvoisa rouva puhemies! Todella aluehallinto ja aluepolitiikka kuuluvat kiinteästi yhteen, mutta haluan vielä lopuksi todeta, että aluepolitiikassa tarvitaan poliittisia, oikeudenmukaisia päätöksiä. Kyllä aluehallinnossakin tämän selonteon pohjalta tarvitaan kehitystä. Pitää koko ajan muistaa, että kun päätöksiä aluehallinnossa on tehty, aika on niin lyhyt, että mitään ehdottomia kantoja ei ole syytä tässä vaiheessa julistaa, vaan toivoa, että aluekehitys menisi siihen suuntaan, että valtaa ja vastuuta siirrettäisiin entistä enemmän kuntiin, seutukuntiin ja maakuntiin ja tällaisesta vanhasta hallintojärjestelmästä luovuttaisiin.

³⁹ **Arto Seppälä /sd:** Arvoisa rouva puhemies! Aluehallintouudistuksessa yksi myönteisimmistä asioista on ollut työvoima- ja elinkeinokeskusten perustaminen. Alueellisen kehityksen kannalta niiden rooli on ollut merkittävä, ei vähiten siksi, että niihin on keskittynyt asiantuntemusta ja osaamista paikallisasioissa. Toimintojen yhdistäminen on tehostanut alueella toimivien viranomaisten yhteistyötä, ja se on vaikuttanut aluekehitykseen positiivisesti. Te-keskusten toimintaa on vaikeuttanut eri ministeriöiden mustasukkainen suhtautuminen te-keskuksissa olevien hallinnonalojensa asioihin. Se on jarruttanut keskusten kehittämistyötä ja kehittämistä. Tarvitaan työnjakoa ja yhteistyöhenkeä kaikilla hallinnon tasoilla.

Maakunnan liitot ovat toinen tärkeä alueellisen kehityksen takaaja. Niiden roolina on erityisesti maakunnan poliittisen tahdon muodostaminen ja kehityslinjojen visiointi. Maakuntaliitto-

jen ja te-keskusten hyvä yhteistyö on tärkeää, jotta alueiden kehitys jatkuu positiiviseen suuntaan. Työnjaosta näiden kahden tahon välillä tulee kuitenkin sopia selkeästi päällekkäisten toimintojen välttämiseksi. Jatkossa te-keskuksille ja maakunnan liitoille tulee antaa yhä enemmän vastuuta alueellisesta kehittämisestä.

Te-keskusten alueellista strategiaa vahvistetaan alkaneella EU-rakennerahastokaudella. Keskusten johtoryhmät ovat keskeisiä toimijoita rakennerahastostrategian määrittelyssä alueella. Te-keskusten oman strategiatyön tulisi olla osana aluekehitysviranomaisten, maakunnan liittojen, laatumia ja hyväksymiä linjauksia. Te-keskuksille tulee antaa mahdollisuus itsenäisesti päättää toimintojensa organisoimisesta. Jotta keskukset voisivat toimia asiakas- ja toimintopohjaisesti, pitäisi olla mahdollisuus purkaa osastorajoja. Tämä lienee vasta seuraavan hallituksen asialistalla. Työvoimatoimistoista tulisi ennen pitkää kehittää seutukuntakohtaisia te-toimistoja, joissa olisi kattavammin työvoima- ja elinkeinopalveluja tarjolla. Alueiden kehittämisessä on yritysten toiminnan mahdollistaminen ja tukeminen tärkeää, ja te-keskusten rooli tukijana ja jakajana on tärkeä ja merkittävä.

Peruspalvelujen tuottaminen on kuntien keskeisiä tehtäviä, joiden toteuttamista lääninhallitus seuraa, edistää ja arvioi. Lääninhallituksille tulee tämän valvontatehtävän toteuttamista varten varata riittävästi resursseja. Epäkohtiin puuttumiseksi tulee lääninhallituksilla olla työkaluja, jotta ne voivat ajoissa ja sopivin keinoin saada kunnan tai muun palveluntuottajan korjaamaan puutteet palvelutasossa. Kun keskushallinnon tehtäviä on siirretty aluetasolle, ei taloudellisia resursseja ole siirretty samassa suhteessa. Palvelujen taso on pysynyt kuitenkin ennallaan. Tämä tarkoittaa, että henkilökunta on joutanut ja venynyt. Se ei ole voinut olla tulematta näkyviin jossain vaiheessa henkilöstön tyytymättömyytenä työlöihinsä ja pahimmissa tapauksissa työuupumisena ja loppuunpalamisena.

Palvelutason edelleen turvaamiseksi ja parantamiseksi tulee varmistaa, että työntekijöiden hyvät työskentelymahdollisuudet ja -olosuhteet turvataan riittävällä henkilöstö- ja taloudellisilla resursseilla. Myös tulevaisuuden uhka pätevä henkilökunnan puuttumisesta julkisessa hallinnossa velvoittaa korjaamaan näitä puutteita.

Valtion aluehallinnossa työskentelevien määrän lasku ja keskushallinnossa työskentelevien

määrän kasvu on ristiriidassa sen kanssa, että tehtäviä on siirretty keskushallinnolta aluetasolle. Tämä kehitys on johtanut suuriin työpaikkamenetyksiin paikkakunnilla, joilla on ollut merkittävästi valtion aluehallintoa. Näin on tapahtunut muun muassa meillä Mikkelissä. Taloudellinen suotuista kehitys ei ole pystynyt näitä menetyksiä kompensoimaan. Lupaukset valtion keskushallinnon ja laitosten hajasijoittamisesta on nopeasti täytettävä, ja sijoitusten tulee kohdistua juuri niihin maakuntien keskuksiin, jotka valtion aluehallinnon rationalisointi on pahiten jättänyt pulaan. Voisi todeta, että keskushallinnon uudistaminen on tehtävä lähivuosina ripeästi ja nopeasti.

Arvoisa puhemies! On näkynyt merkkejä siitä, että resurssien siirtyminen keskushallintoon on aiheuttanut alueviranomaisten palvelujen keskittymistä alueella. Tämä aiheuttaa asiakaspalvelulle ongelmia muun muassa pitkien matkojen vuoksi. Myönteistä kehitystä on, että palvelujen sähköinen saatavuus on lisääntynyt. Ne eivät kuitenkaan tavoita kaikkia eikä kaikilla ole mahdollisuutta niitä käyttää. Henkilökohtaisten palvelujen tarve ja myös niiden merkitys on edelleen suuri.

Yhteispalvelupisteet ovat olleet hyvä tapa yhdistää resursseja ja taata lääninhallituksen palvelujen saatavuus pienimmillään paikkakunnilla. Näiden toimipisteiden toiminta tulee jatkossakin turvata. Paikoin on olemassa uhka joidenkin viranomaisten vetäytymisestä näistä pisteistä. Tällainen muutos on estettävä ja palvelupisteisiin tulee saada mukaan yhä useampia hallinnonaloja ja näin monipuolistaa palveluvalikoimaa sekä helpottaa palvelujen löytämistä ja tavoitettavuutta. Yhden luukun periaate parantaisi edelleen kansalaisten asemaa palvelujen käyttäjinä, minkä tulisi olla lähtökohtana palveluja ja hallintoa edelleen kehitettäessä.

Ed. Vihriälä ei nähnyt mitään hyvää Lipposen hallitusten toiminnassa, joka koskee läänin uudistusta ja te-keskusten rakentamis- ja kehittämistyötä. Olen ihan toista mieltä. Näen hyvää tässä kuitenkin.

hinnä hallinto itse ja hallinnon sisällä toimiva virkamies- ja toimijakunta. Ehkä tämä osittain selittää sen, että selonteon varsinaiset johtopäätökset ovat jääneet aika vaatimattomiksi.

Haluan puheenvuorossani tarttua muutamaan tällä hetkellä aluehallintoa ja alueellista kehittämistoimintaa koskevaan keskeiseen näkökohtaan, ensimmäisenä siihen merkittävään muutokseen, joka tapahtui aluehallinnon uudistuksen myötä. Aluekehitysvastuu siirtyi valtionhallinnolta kunnalliseen itsehallintoon pohjautuvalle maakuntahallinnolle. Kun tällä hetkellä puhumme aluehallinnosta, meidän pitäisi nykyistä paremmin selkeyttää kaksi peruslinjaa, toisaalta peruspalvelut ja toisaalta elinkeino- ja yritystoiminnan kehittäminen.

Tämä ensimmäinen linja eli peruspalvelujen hallinnointi ja kehittäminen on vahvasti valtion ohjauksessa, jos ajattelemme sosiaali-, terveys- ja koulutoimen aluetta. Se jopa kulkee suorana linjana yhteyteen kunnallisen itsehallinnon kanssa. Nyt tällä alueella on erilaisia alueellisia järjestelyjä, kuntayhtymiä jne., mutta jos ajattelen resursointimielessä, tämä linja kuitenkin kaikkinen puutteineenkin toimii kohtuullisesti.

Mutta millä tavalla toimii sitten elinkeinoelämän ja yritystoiminnan kehittämisen linja, joka mielestäni on lain hengen mukaan nyt ydinlinja silloin, kun puhumme aluekehitysvastuusta? Tässä on aika paljonkin syytä arviointiin. Olisin odottanut, että ei olisi tyydytty vain siihen, että te-keskukset ovat hyvä asia, mikä on selonteon perushenki. Toki te-keskus uudistukseen liittyy monia hyviä asioita, mutta tarvitaan sen kokonaisuuden nykyistä parempi jäsentäminen, mitä todella edellytetään maakunnan liitolta aluekehitysvastuun puitteissa niin, että aluekehitysvastuu ei vain kulminoidu maakuntien pääkaupunkeihin ja niiden lähialueisiin. Millä tavalla vastuu yhteensovitetaan kunnallisen itsehallinnon ja valtiolta tulevan resursoinnin kanssa? Tämä perusproblematiikka on mielestäni aika heikosti tällä hetkellä hallinnassa. Voidaan jopa sanoa, että alueellisen kehittämismääräyksen näennäisyys jossakin mielessä on jäänyt liian vähälle arvioinnille.

Nimittäin tämä siirto on jossakin mielessä merkinnyt sitä, että kun aluekehitysvastuu on siirretty kunnalliselle itsehallinnolle, valtio on tulkinnut tämän ratkaisun niin, että se merkitsee myös valtion resursointivastuun katoamista alue-

⁴⁰ **Kyösti Karjula /kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Meillä on käsittelyssä valtioneuvoston selonteko aluehallinto 2000 -uudistuksen toteutumisesta. Selonteko pohjautuu Tampereen yliopiston tutkimukseen, jonka kohteena on ollut lä-

kehityksestä. Edellä mielestäni ministeri Korhonenkin hyvin voimakkaasti toi esille, miten EU-ohjelmat ovat nyt se, jolla nämä asiat hoidetaan. Tämä on tietoinen ratkaisu, ratkaisu, josta me olemme keskustelleet aivan liian vähän. Minä toivon, että täällä salissakin mukana olevat hallituspuolueiden kansanedustajat tarttuisivat tähän kysymykseen ponnekkammin, millä tavalla resurssointivastuuta voitaisiin myös yhteensovittaa alueelliseen kehittämisvastuuseen. Nimittäin EU-ohjelmakausi, hyvät ystävät, on aika pian ohi, eletty. Jos ajatellaan, että me teemme nyt tätä arviointia neljä vuotta sitten tehdyn päätöksen pohjalta, jos pannaan vastaava neljä vuotta eteenpäin, alamme olla jo ajassa, jossa EU-ohjelmakauden — siis nykyisen Agenda-kauden — lopurahoja ollaan enää maakuntaliittojen toimesta, näiden yhteistyöryhmien, toimesta jakamassa. Tällöin meille avautuu tavallaan tämä alustamus, joka koskettaa alueellista kehittämisvastuuta ja siihen liittyvää voimavarojen käyttömahdollisuutta.

Minä toivon, että tähän kysymykseen pysähtytään hallituksen toimesta nykyistä paljon juurevamminkin ja samanaikaisesti ratkaistaan myös se kysymys, millä tavalla yhteensovitetaan myös käytännön toteutus elinkeino-, innovaatio- ja osaamisstrategioiden osalta, ei vain maakuntatasolta, vaan myös seutukunta- ja kuntatasolta. Tässä mielessä se, että tällä hetkellä nimenomaan peruspalveluiden linja pitää sisällään osaamispalvelut, edellyttäisi mielestäni uudelleenarviointia, jos ajatellaan sitä osaamisintensivisyyttä, jolla tällä hetkellä toimimme, jos aiomme parantaa työllisyyttä, luoda todellista kehitystä.

Sen vuoksi pitäisi ottaa harkintaan se, kytkeäkö meidän osaamispalvelujemme koordinaatio nykyistä tiiviimmin maakunnallisten liittojen yhteyteen vai työvoima- ja elinkeinokeskusten yhteyteen. Tähän liittyy ihan uudentasoisien osaamisen välittäjämekanismien synnyttäminen, koska sehän on tällä hetkellä ehkä suurin puute, jos ajatellaan alueellisen kehittämisvastuun toteuttamista, että ydinkeskuksissa osaamispalvelut välittyvät, osaaminen välittyy, mutta jos me menemme hyvin monen maakunnan reuna-alueille, niin osaamispalveluiden tuottaminen on pääsääntöisesti rutiininomaista työvoimakoulutusta, työttömien koulutusta, joka ei synnytä sellaista osaamisen lisäarvoa, jota meidän pitäisi

saada aikaan kokonaisuutena maakuntien alueilla.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lyhyesti kiinnittää kahteen asiaan huomiota. Toinen on aluejako. Nimittäin selonteossahan todetaan, että tavallaan valtion aluejakoja yhtenäistettiin siten, että maakuntajako muodostaa pääsääntöisesti kaikkien alueviranomaisten aluejaotuksen pohjan. Tosiasiallisesti meillä on edelleen vielä liian paljon hajanaisuutta aluejaossa. Tämä liittyy muun muassa maakunnallisten liittojen ja työvoima- ja elinkeinokeskusten määrään. Eikö olisi aika näiden hankittujen kokemusten pohjalta käydä vielä nykyisen hallituksen toimintakauden aikana se yhteensovittava keskustelu, mikä on lopullisesti maakuntaliittojen määrä, mikä on näiden kokemusten pohjalta sopiva työvoima- ja elinkeinokeskusten määrä? Jos ajattelen tulevaa kehitystä, niin nimenomaan maakunnallisten liittojen ja työvoima- ja elinkeinokeskusten määrän yhteensovittaminen on asia, joka pitäisi hoitaa kuntoon.

Viimeisenä asiana lyhyesti projektityön menetelmällisestä kehittämisestä. Minä kysyn, kuka Suomessa ottaa todella vastuun ei vain projektien hallinnoinnista vaan todellisesta projektityön menetelmällisestä kehittämisestä? Koska työvoima- ja elinkeinokeskuksilla on kuitenkin niin merkittävä rooli alueiden kehittämisessä, pitäisin nimenomaan työvoima- ja elinkeinokeskusten luonnollisena vastuualueena myös projektitoiminnan menetelmällistä kehittämistä. Ne voimavarat, jotka meillä on tulevina vuosina käytettävissä, helposti hukataan tietyllä tavalla päällekkäiseen projektitoimintaan ei vain yksittäisten maakuntien vaan myös erillisten maakuntien osalta.

En malta olla kertomatta käytännön esimerkkiä. Kävin viime viikolla Rovaniemellä Lapin yliopiston ja Rovaniemen ammattikorkeakoulun vieraana. Siellä eräs Lapin yliopiston professori käytti rohkean puheenvuoron ja sanoi, että heillä on Lapin läänissä viime vuosien aikana käytetty noin 60 miljoonaa markkaa uusmedian kehittämiseen. Nyt tehtiin arvio työllisyysvaikutuksista, joka todisti, että neljä työpaikkaa on syntynyt, mutta kukaan ei tiedä, missä ne työpaikat ovat. Haluan tämän esimerkin kertoa sen vuoksi, että kuitenkin näitten EU-rahastovarojen käytön perusajatus on se, että me luomme lisäarvoa osaamisen kehittämistyöhön, joka katalysoi

uusia työpaikkoja, uutta vaurautta eri maakuntien alueella.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Mikkola.

⁴¹ **Pekka Ravi /kok:** Arvoisa herra puhemies! Ed. Karjulan puheenvuoron johdosta ehkä muutama huomio. Minusta siinä oli hyvin huomionarvoisaa pohdiskelua aluepoliittisista instrumenteista ja myöskin siitä, kuinka menettelemme siinä tilanteessa, kun tämä instrumentti ei siinä laajuudessaan ole enää käytössä. Haluaisin sanoa osittaisvastauksena siihen, että ei se tilanne varmaan tule aivan niin mustavalkoinen olemaan, että meillä ei ole mitään EU:n instrumentteja käytössä, mutta ei varmaan siinä laajuudessa. Yhdyn täysin siihen, että näillä projekteilla, joita nyt pystytellään ja joita ollaan saamassa vauhtiin, täytyy olla parempi vaikuttavuus kuin ensimmäisellä rakennerrahastokaudella. Uskon, että ollaan siinä menossa myöskin eteenpäin.

Herra puhemies! Haluaisin aloittaa itse asiassa oman varsinaisen puheenvuoroni pohdiskelemalla vähän aluehallinnon käsitettä ja asemaa, koska se tarjoaa minunkin mielestäni vähän toisenlaisen näkökulman, kun tätä selontekoa on aika paljon arvosteltu hyvin tekniseksi ja virkamiesmäiseksi. Tässä pohjana olevassa tutkimuksessa minusta oli aika hyvin problematisoitu aluehallinnon käsite ja asema, ja sitä haluaisin hieman jatkaa. Lähtökohtahan on nimittäin se, että alueen käsite ja aluehallinnon käsite ovat suomalaisen hallinnon kehittämisessä olleet hyvin epämääräisesti määriteltyjä. Esimerkiksi jos ajattelemme alue-käsitettä, niin alue on ehkä määriteltäville sillä tavalla, että se on pienempi kuin valtio ja suurempi kuin peruskunta, mutta sen syvällisemmin sitä ei ole lähdetty määrittelemään. Samaten hyvin hierarkkinen tarkastelunäkökulma aluehallinnon suhteen on ollut voimassa. On joko katsottu, että se on hierarkkisesti ylhäältä alas ohjautuvaa keskushallinnon jatketta tai sitten kenties joskus myöskin päinvastoin, että se on alhaalta ylöspäin suuntautuvaa paikallishallinnon jatketta.

Kolmas ja mielestäni modernein tapa käsittää aluehallinto on se, että aluehallinnossa ja siihen

kytkeytyvissä toimijaverkoissa muotoutuu todella jonkinlainen erilainen alueellinen näkökulma, joka jossakin määrin eroaa paikallishallinnon ja keskushallinnon näkökulmasta. Tämä saattaa parhaimmassa tapauksessa todella aluetasolla johtaa itsenäisen tahtotilan syntyyn, joka heijastuu puolestaan niin keskushallinnon kuin paikallishallinnonkin suuntaan.

Aluehallinto 2000 -hankkeen tavoitteistossa on mielestäni selvästi tunnistettavissa aluehallinnon ja siihen liittyvien toimijoiden tahdonmuodostuksen vahvistaminen. Kuinka suurta roolia tässä alueellisessa tahdonmuodostuksessa sitten näyttelevät lääninhallitukset ja te-keskukset sekä toisaalta muut toimijat, kuten esimerkiksi maakunnan liitot, on erittäin mielenkiintoinen kysymys. Tässä suhteessa on erittäin tärkeää, millaiseksi alueiden eri toimijoiden kanssakäyminen ja yhteistyö muodostuu. Nimittäin esimerkiksi EU:n rakennerahasto-ohjelmien toteuttaminen ja hallinnointi suoranaisesti sitä edellyttävät. Ihan esimerkkinä, joka oikeastaan liittyy äskeiseen ed. Karjulan puheenvuoron problematiikkaan, Pohjois-Karjalassa, vaikka aluekehittämistä vastuu on Pohjois-Karjalan liitolla, kuitenkin yli 70 prosenttia EU-hankkeiden rahoituksesta kulkee te-keskusten kautta.

Itse asiassa voisin yhtyä jossakin määrin äsken täällä puhuneeseen ed. Vehviläiseen, kun hän pohdiskeli Pohjois-Karjalan läänin asemaa lääninuudistuksen yhteydessä. Minä jaan hänen käsityksensä siitä, että Pohjois-Karjalan läänin lakkauttamisen ja Itä-Suomen suurläänin muodostamisen vastustaminen Pohjois-Karjalassa kumpusi juuri siitä, että Pohjois-Karjalassa koettiin oma lääninhallitus alueellisen identiteetin ja tahtotilan sekä omaehtoisen kehityksen tukijana. Esimerkiksi lääninhallituksen suunnitteluosaston rooli oli erittäin keskeinen ja se koettiin maakunnassa juuri sellaisena. Oman läänin merkitys ja tärkeys näkyy tänäkin päivänä siinä, kuinka tärkeinä suurläänien aluepalveluyksiköitä vieläkin pidetään.

Mielestäni suurläänien muodostamisen taustalla oli voimakkaana näkemys, että lääninhallitusten rooli oli hyvin selvästi keskushallinnon jatke ja keskushallintoa edustava näkemys alueella. Tätä näkemystä osaltaan tietenkin tuki se, että aluekehitysvastuu siirrettiin maakunnan liitojen tehtäväksi. Vaikutti myöskin siltä, että nähtiin, että lääninhallitusten rooli ja ainakin osin tehtävätkin olivat selvästi vähenemässä. Heitet-

tiinpä keskusteluun ajatus, joka on kuultu jo pariin kertaan täällä tänäkin iltana: Tarvitaanko maassa tällaista läänioorganisaatiota ollenkaan?

Jos näitä odotuksia peilataan sitten siihen kehityslinjaan, mitä tänä päivänä on tapahtumassa, näyttää siltä, että lääninhallitusten tehtävä ja tulevaisuus nähdään nyt ihan eri tavalla. Lääninhallitusten voimavarasuunnitelman laatimisen yhteydessä on korostettu lääninhallitusten tehtävien muutosta ja tavoitteeksi, huomattakaa, ollaan asettamassa ei vain se, että selviydytään nykyisistä toiminnoista, vaan se, että pystytään vastaantamaan myöskin uusia tehtäviä. Uusien tehtävien listauksessa ovat mukana viimeaikaiset muutokset eliikkä rakennerrahastotehtävien siirto opetusministeriöltä, joka tapahtuu vuoden 2000 alusta, ja täällä moneen kertaan ja selonteossa suorastaan mantra esiintyvä peruspalvelujen arviointitehtävä, joka toteutettiin lääninhallituslain muutoksella viime keväänä eduskunnassa. Siitä haluan muuten sanoa sen, että kun sitä hallintovaliokunnassa varsin perin pohjin käsiteltiin, epäilykset siitä, mitä se tulee merkitsemään resurssien suhteen, näyttävät nyt sitten kuitenkin toteutuvan, vaikka silloin hieman toisin sanottiinkin. Jos tehtäviä siirretään lääninhallitukseen, resurssejakin täytyy siirtää. Täällä on moneen kertaan minusta aivan oikein kummateltu ja hämmästelty sitä, miten keskushallinto on voinut merkittävällä tavalla henkilöresurssiltaan kasvaa ja aluehallinto supistua. Siinä on polku, jota täytyy lähteä kulkemaan toiseen suuntaan.

Te-keskusten osalta muutamia huomioita.

Te-keskusten perustaminen merkitsi kolmen hallinnonalan aluetasolla toimivien elinkeinoorganisaatioiden yhteen kokoamista. Tämä aivan selvästi selkeytti tilannetta, mikä on täällä todettu, mutta kehittämishaasteita on silti runsaasti edessä. Näyttää vieläkin olevan epäselvyyttä siitä, tuleeko te-keskuksia jatkossa kehittää kokonaisuutena vai vain toimialoja yhdistävänä kattoorganisaationa. Oma kantani on ehdottomasti kokonaisuutena kehittämiseksi myönteinen, mutta toisaalta on hyväksyttävä myöskin se, että te-keskusten eri osastoille on jo lainsäädännössä annettu tietyt perustehtävät, jotka on hoidettava. Tämän ei kuitenkaan tarvitse merkitä ja poissulkea sitä, että syventyvä yhdessä toimiminen ja yhtenäisyys lisääntyy. On ihan selvää, että näin suuren muutoksen ja järjestelmän muuttumisen ylösaajo ja erilaisten hallintokulttuurien yhteensovittaminen vie aikaa. Oikeastaan se on hämmästyttävänkin hyvin onnistunut.

Sitten asioita, joissa varmasti olisi vielä paljon parantamisen varaa: On todettu, että te-keskusten tunnettuus ja palvelumielikuva ovat kehittyneet myönteiseen suuntaan. Se on luettavissa selonteosta. Varmaan on näin, mutta onkohan kuitenkin niin, että myönteinen kehitys näkyy parhaiten muiden julkishallinnon toimijoiden piirissä? Eliikkä te-keskuksen perusasiakas, kansalainen, yrittäjä tai yritystoimintaa suunnitteleva tai käynnistävä, ei vielä riittävästi tänä päivänä ole selvillä te-keskusten palvelutarjonnasta ja -mahdollisuuksista. Aika huomattavan suuren arvostelun ja tyytymättömyyden aiheena on ollut erilaisten tukihakemusten kohtuuttoman pitkät käsittelyajat. Tähän haasteeseen on yritetty vastata yrityspalvelupisteitä perustamalla ja tiedottamisen ja yrittäjiin päin suuntautuvan kampanjoinnin lisäämisellä.

Kuitenkin yksi perusongelma, johon myöskin täällä on jo viitattu, on se, että toimintamenot eivät nähtävästi tänä päivänä ole aina mitoitettut sille tasolle, että tehokas toiminta mahdollistuu.

Selonteosta käy myös ilmi, että päätösvaltaa on keskushallinnosta siirretty ja tullaan jatkossakin siirtämään aluetasolle. Nyt haluaisin korostaa voimakkaasti sitä, että tarvitaan todella itsestä päätösvaltaa ja jouston mahdollisuutta. Nimittäin esimerkiksi investointiavustusten suhteen valtakunnalliset ehdot ovat tällä hetkellä niin tiukat, että ne eivät sovellu erilaisten alueitten perusteltuihin tarpeisiin.

Ministeriöstä tapahtuva sektoriohjaus on koettu ongelmalliseksi ja ristiriitaiseksi, ja uskon, että eteneminen aluetasolla ei onnistu ennen kuin keskushallintotasolla saadaan aikaan uudistuksia. Tässä suhteessa sekä sisäasiainministeriön alaisuudessa asetettuun Hajautettu ja joustava palveluhallinto -hankkeeseen että valtioneuvoston asettamaan keskushallintohankkeeseen kohdistuu jatkossa suuria odotuksia.

⁴² **Ulla Juurola /sd:** Arvoisa puhemies! Aluehallinto 2000 -uudistus oli viime eduskuntakaudella varmastikin eniten tunteita herättävä uudistus, mitä tässä salissa tehtiin. Eniten tunteita herätti tietysti lääni-uudistus. Työvoima- ja elinkeinokeskusuudistuksesta oltiin yhtä mieltä tai ainakin lähes yhtä mieltä. Yksityiskohdista saattoi olla vielä erimielisyyksiä, mutta todellakin lääni-uudistus oli monellekin alueelle erinomaisen tär-

keä pelon aihe, nimenomaan niille, joilta läänit vietiin pois.

Te-keskuksissahan oli kysymys siitä, että käytännössä 77 erillistä yksikköä koottiin 15 työvoima- ja elinkeinokeskukseksi. Läänejähän sen sijaan vähennettiin 12:sta 6:een.

Käsittelyssä olevan selonteon mukaan aluehallinto 2000 -uudistuksen vaikutukset lääninhallitusten palveluihin ovat olleet vähäiset. Palvelujen saatavuuden turvaamisen on arvioitu onnistuneen kohtuullisesti. Näin varmasti on. Tällä on hyvin mustavalkoisesti puhuttu siitä, että kansalaisten on aivan mahdoton saada palveluita suurlääneissä ja matkat ovat pitkiä. Käytännössä kaikki entiset lääninhallitukset jäivät aluepalvelupisteiksi. Kansalaisilla ei nyt muutoinakaan kovin usein ole asiaa lääninhallitukseen, ja ainakaan tämän uudistuksen myötä palvelu ei ole huonontunut, vaan todellakin kaikki aluepalvelupisteet ovat edelleenkin käytössä.

Päijät-Hämeen eli oman alueeni osaltahan lääninuudistus oli erinomaisen tärkeä asia sen vuoksi, että maakuntamme oli jakaantunut kolmen eri läänin alueelle, ja se tällaisena EU-aikana oli täysin mahdoton tilanne. Lääninuudistuksessa Päijät-Häme pääsi yhteen ja samaan Etelä-Suomen läänin.

Näin jälkikäteen arvioiden kyllä ymmärrän myös niitä läänejä, jotka varsinaisen läänin statuksensa menettivät. Viime aikoinahan on aika paljon puhuttu valtion toimintojen hajasijoituksesta jälleen kerran. On selvää, että lääninhallitukset imuroivat alueelleen muita alueellisia toimijoita ja siten vahvistavat omaa asemaansa. Näin kyllä ilmeisesti tapahtuu myös aluetoimipisteissä.

Oamalla alueellani kävi esimerkiksi sillä tavalla, että kun aluehälytyskeskusuudistus tehtiin, Päijät-Häme täytti kaikki kriteerit siitä, että olimme saaneet pitää aluehälytyskeskuksemme. Sitten kuitenkin todettiin, että Etelä-Suomen lääninhallitus tarvitsee lähelleen aluehälytyskeskuksen, jolloin Hämeenlinna sai keskuksen ja Lahdesta se tullaan lopettamaan.

Näin varmasti on kuin muun muassa ed. Vehviläinen sanoi identiteetistä, että vaikka Pohjois-Karjalassakin toiminta sinänsä toimii samalla lailla, niin kyllä varmasti läänin pääkaupungin statuksella oli merkitystä alueen identiteetille.

Lääninhallituksen tehtäväthän ovat vuosien saatossa muuttuneet merkittävästi ja koko ajan oikeastaan siihen suuntaan, että tehtävät ovat vä-

hentyneet. Viime keväänä, kuten juuri ed. Ravi totesi, lääninhallintolain yhteydessä hallintovaliokunnassa käsiteltiin muun muassa sitä, että lääninhallituksille vahvistettiin arviointitehtäviä. On varmasti joitain muitakin asioita, mitä lääninhallitukset ovat lisää saaneet, mutta en usko, että sellaiseen kehitykseen missään vaiheessa palataan, että läänien lukumäärää lisättäisiin. Päinvastoin saattaa olla hyvin niin kuin ed. Viheriälä totesi, että koko lääninhallinto tulee vielä kyseenalaiseksi. Olisivatko sen tehtävät kuitenkin hoidettavissa joko paikallisesti tai keskushallinnossa, ja onko lääninhallinto pitemmässä juoksussa ollenkaan tarpeellinen?

Te-keskusten osalta olin alun perin varma siitä, että uudistus on välttämätön ja sen tavoitteet ovat erinomaiset. Yksittäisen asiakkaan ja elinkeinoelämän toimijoiden kannalta on tärkeää, että eri toimijat tekevät yhteistyötä ja että asiakas voi toimia yhden luukun periaatteella. Uudistushan on vielä, katson, toteuttamisvaiheessa ja paranee koko ajan, eikä se vielä todellakaan ole maksimaalisen ihanteellisessa olotilassa. Mutta katson, että se tulee olemaan erinomaisen tärkeä alueellinen toimija, kun alueellista elinkeinoelämää kohennetaan ja koetetaan saada alueita yhdenvertaisiksi.

Ainakin oman alueeni te-keskus on lunastanut lupaukset asiakkaan palveluiden parantumisesta. Toiminta tapahtuu käytännössä jo täysin yhden luukun periaatteella. Yhteistyö EU-hankkeiden osalta on selkeästi parantunut ja samoin myöskin yhteistyö maakuntaliittojen kanssa ylipäänsä.

Te-keskusten toimintojen käynnistymistä ja toimintojen hyvin etenemistä ovat vaikeuttaneet ministeriöiden erilaiset toimintakulttuurit ja vahva putkihallintomalli. Te-keskusten arvioinnin mukaan keskuksat pystyvät jo itse hyvään yhteistyöhön, mutta ministeriöt roikkuvat menneisyydessä. Te-keskusten toimintaa on helpotettu varsin monellakin tavalla 1.9. lukien siten, että te-keskuksista tuli oikeastaan päällikkövirastoja. Vuodesta 99 alkaen toimintamenot palkkamäärärahoja lukuun ottamatta on koottu yhteen talousarvioon ja keskuksista on muodostettu tilivirastot. Lopullisen joustavaksi varmasti toiminta saadaan vasta silloin, kun keskushallintoa pystytään uudistamaan ja hallinnollisia rajoja madaltamaan. Mutta ministeri Korhonenhan nyt juuri tänään on luvannut ja kertonut, että keskushallintouudistus on etenemässä. Toivottavasti siitä sitten

saadaan vielä tällä kaudella esityksiä myöskin tänne eduskuntaan.

Kaiken kaikkiaan lopuksi totean vain, että minusta tämä on ollut erinomaisen hyvä uudistus. Lääninhallinnon palvelut toimivat niin kuin ennenkin. Siellä puolella on saatu säästöjäkin aikaan. Te-keskukset ovat hyvä uusi instrumentti aluekehityksessä. On kuitenkin huolehdittava siitä, että nimenomaan te-keskukset saavat tarvittavat resurssit, jotta työ- ja elinkeinotoimintojen kaikinpuolinen edistäminen voitaisiin alueilla tehdä.

⁴³ **Reijo Kallio /sd:** Herra puhemies! Minulle aluehallintouudistuksesta on jäänyt se vaikutelma, että se kohtuullisen hyvin on käytännössä vastannut sille asetettuja tavoitteita. Tätä ajatusta myöskin tehty arviointitutkimus tukee. Toisiansa tukevia ja synergiaetuja tuovia toimintoja on kyetty kokoamaan saman katon alle. Työvoima- ja elinkeinokeskusten perustamisella on nähdäkseni ollut myös maakuntaidentiteettiä vahvistava vaikutus. Jopa television säätiedotukset maakuntapohjaisesti esitettyinä ovat olleet täysin ymmärrettäviä ja havainnollisia.

Lääninhallitusten palvelujen osalta on kritisoitu asiakkaiden pitkiä ja hankalia matkoja. On kuitenkin todettava, että palveluysikköverkosto säilyi kutakuinkin entisellään. Olen kyllä edelleenkin samaa mieltä kuin uudistusta tehtäessäkin siitä, että tavallisella kansalaisella on kovin harvoin henkilökohtaisen käynnin tarvetta lääninhallitukseen. Itselleni ei juuri tule mieleen sellaista asiaa, jota olisin ollut lääninhallituksessa toimittamassa. Lisäksi sähköisiä palveluja kehitetään koko ajan, ja niitä on myöskin kehitetty.

Julkisuudessa on paljon käyty keskustelua siitä, missä määrin lääninuudistuksesta on syntynyt säästöjä. Lääninuudistuksesta arvioitiin josain vaiheessa syntyvän vuositasolla 65 miljoonan markan säästö viiden vuoden siirtymäkauden jälkeen. Lääninuudistukseen kriittisesti suhtautuneet ovat epäilleet, ettei säästöjä ole riittävästi kertynyt. Tänään tilanne lienee, niin kuin olemme kuulleet, että kaksi kolmannelta vuoteen 2001 mennessä luvatuista säästöistä on koossa. Itse en missään vaiheessa ole mieltänyt kyseistä eksaktia säästölukua lääninuudistuksen päätavoitteeksi. Kyllä kyse oli ennen kaikkea aluehallinnon selkiennyttämisestä ja keventämisestä. Tällä nähtiin olevan myös taloudellisia vaikutuksia.

On myös huomattava, että sen jälkeen kun kyseinen markkamääräinen säästöarvio esitettiin, on olosuhteissa tapahtunut merkittäviä muutoksia. Ensinnäkin lääninuudistus tapahtui toisin kuin arviota esitettäessä otaksuttiin. Työsuojelupiiriä ei kytetty lääninhallitusten yhteyteen, mutta työsuojelupiirien yhdistämisestä lääninhallitukseen aiheutuvat säästöt olivat mukana säästöarviossa. Jos otan vielä pari asiaa omasta Länsi-Suomen läänistä, niin Hämeen lääninhallituksen pieneistä Tampereen toimistosta päätettiinkin muodostaa alueellinen palveluysikkö. Lisäksi perustettiin kaksi uutta taidetoimikuntaa. Tampereen aluepalveluysikkö tarkoitettuna laajuudessa ja taidetoimikunnat eivät olleet laskelmassa mukana tämän läänin osalta. Lisäksi on huomattava se, että lääninuudistuksen toteuduttua useat ministeriöt ovat siirtäneet lääneille lisää tehtäviä. Tämä on sinänsä saattanut olla perusteltua. Ainakin se on vastannut subsidiariteettiperiaatteen mukaista kehityssuuntaa. Esimerkiksi opetus- ja sivistystoimen osalta uusi koululainsäädäntö sekä uudet kirjasto- ja liikuntatointa säätelevät lait ovat tuoneet lääninhallituksille lisää tehtäviä. Kyse ei ole pelkästään arvioinnista, mistä sinänsä on tullut eräs lääninhallituksen keskeisimmistä tehtävistä. Opettajien täydennyskoulutus ja opetustoimen rakennerahastotehtävien hoito ovat niin ikään esimerkkejä uusista lääninhallituksille siirretyistä tehtävistä.

Tietysti voidaan esittää kysymys, pitääkö nykyisen muotoisia lääninhallituksia vahvistaa vai pitäisikö tehtäviä ja resursseja siirtää enemmän määrin työvoima- ja elinkeinokeskuksiin ja maakunnan liittoihin. Joka tapauksessa keskushallintoa on kuitenkin kevennettävä. Läänien kannalta ongelmana on näyttänyt olevan ainakin se, että henkilö- ja taloudelliset resurssit eivät näytä siirtyvän keskushallinnosta tehtävien mukana. Tietysti on ollut myös toisen suuntaista liikettä. Lääninhallituksilta on siirtynyt eräitä tehtäviä valtion paikallishallintoon, lähinnä maistraateille, muun muassa venerekisteriasiat ja nimiasiat.

Tänään on puhuttu paljon keskushallinnon roolista. Kuten selonteossa on todettu, aluehallinnossa työskentelevien määrä on kymmenvuotiskaudella 1989–99 vähentynyt melko reippaasti, 18,4 prosenttia. Vastaavana aikana keskushallinnossa työskentelevien määrä on lisääntynyt 18,6 prosentilla. Tilanne onkin tänään se, että niin paikallis- kuin aluehallintokin on saatu

ajanmukaistettua ja vastaamaan nykyajan hallinnolle asetettuja vaatimuksia. Keskushallinto kuitenkin elää vielä omaa elämäänsä. Täytyykin toivoa, että meneillään olevilla hankkeilla kyetään edistämään myös keskushallinnon virtaviivaistamista ja ennen kaikkea keskushallinnosta kyetään siirtämään tehtäviä ja päätösvaltaa alaspäin. Todetakoon, että nykyisen hallituksen ohjelma myös tukee tämäntapaista ajattelua. Hallitusohjelmassa todetaan muun muassa, että hallitus kehittää hajautettua ja joustavaa palveluhallintoa. Aluehallinnon edellytykset vastaanottaa uusia tehtäviä ja päätösvaltaa turvataan. Näin siis hallitusohjelmassa.

Mitä tulee työvoima- ja elinkeinokeskustukseen, keskustusten perustamisen jälkeen työvoima- ja elinkeinopolitiikan hallinto muodostaa aikaisempaa yhtenäisemmän kokonaisuuden. Uudistus onkin epäilemättä selkiyttänyt aluehallinnon toimialojen toimintaa ja tehtäviä. Sillä, että eduskunta aikanaan halusi lisätä työvoima- ja elinkeinokeskusten määrän 15:een, haluttiin varmistaa, että keskuksat voivat toimia paremmin yhteistyössä aluekehitysviranomaisina toimivien maakunnan liittojen kanssa ja kykenevät tarjoamaan palveluitaan riittävän lähellä asiakkaita. Jo alun pitäen työvoima- ja elinkeinokeskusten ongelmaksi tiedettiin niiden hallintomalli. Niiden ohjaukseen onkin liittynyt monia ongelmia. Ministeriöiden sektoriohjaus on ollut voimakasta. Ministeriöt ovat pitäneet kiinni toimialojensa tulostavoitteista ja samalla eduista ja niitä koskevasta vallasta. Niinpä keskustusten johtajien mahdollisuudet osastorajat ylittävään yhteensovittamiseen ovat olleet rajalliset. Täytyykin toivoa, että työvoima- ja elinkeinokeskusasetuksen 1.9. tänä vuonna voimaan tullut muutos antaa keskustusten johtajille entistä vankemman aseman toiminnan kehittämisessä ja johtamisessa.

Hallintovaliokunta kiinnitti aluehallintouudistuksesta laatimassaan mietinnössä huomiota ympäristökeskusten asemaan suhteessa perustettaviin työvoima- ja elinkeinokeskuksiin. Valiokunta katsoi tuolloin, että tämä yhteistyösuhde tulee jatkossa selvittää, koska ympäristöhallinnon ja silloisten maaseutuelinkeinopiirien yhteistyö koostui ennen muuta Euroopan unionin maataloutta koskevien tukipäätösten yhteisvalmistelusta ja näin ollen maaseudun ympäristökysymysten erään alueen hoidosta. Mitään tähän liittyvää valmistelua en kuitenkaan ole havainnut.

Mielestäni työvoima- ja elinkeinokeskusten on toiminnassaan otettava huomioon muutokset, jotka liittyvät alueelliseen elinkeino-, työ- ja maaseutupolitiikkaan. Asiakkaat odottavat työvoima- ja elinkeinokeskuksilta nykyistä aktiivisempaa toimintaa sekä asiainnin helpottamista. Keskusten omien palvelujen lisäksi keskustusten henkilöstön tulee tuntea myös muiden kehittämispalveluja antavien organisaatioiden palvelut ja auttaa yrityksiä näiden palvelujen hyödyntämisessä. Tarvetta on myös organisoida työvoima- ja elinkeinokeskusten palvelujen seutukunnallinen ja paikallinen saatavuus. Lisäksi tieto- ja viestintäteknologian kehittyminen asettaa haasteita niin palvelujen sisällölle kuin omille työskentelymenetelmillekin.

Herra puhemies! Meillä, kuten jo edellä totesin, alue- ja paikallishallinto ovat läpikäyneet perusteellisen perkaamisen. Olenkin samaa mieltä niiden edustajatoverien kanssa, jotka ovat vaatineet keskushallinnon keventämistä ja virtaviivaistamista. Hankkeita on käynnissä ja toivottavasti myös tuloksia syntyy. Tavoitteena tulee olla ennen kaikkea se, että keskushallinnolta kyetään siirtämään tehtäviä, päätösvaltaa ja resursseja alaspäin. Tämä olisi myöskin samalla järkevää aluepolitiikkaa.

⁴⁴ **Lauri Oinonen /kesk:** Arvoisa herra puhemies! Hallinto on olemassa sitä varten, että asiat sujuvat. Tämä lähtökohta on eräs hyvin kansantajuinen määritelmä hallinnolle, ja se on byrokratian vastakohtainen näkemys, jos byrokratia ymmärretään kielteisenä sisällöltään. Byrokratiahan voidaan nähdä toki myös välttämättömänä ja silloin tietyllä tavalla myönteisenä.

Ennen nykyistä lääniuudistusta meillä oli monessa suhteessa hyvin toimivat läänit. Tosin tiettyä kritiikkiäkin joiltakin kohdilta, kuten edustaja Päijät-Hämeestä äsken esitti, silloista läänijakoa kohtaan perustellustikin saatettiin tuntea. Mutta tuon esille näkökohdan Keski-Suomesta. Keski-Suomessa koettiin 1.3.1960 muodostettu Keski-Suomen lääni hyväksi. Pohjois-Karjalasta maakunnan kansanedustajat ovat tuoneet samoja tuntoja. Keski-Suomessa hyvin voimakkaasti vastustettiin oman läänin menetystä, joka kuitenkin meni yksimielisestä maakunnan vastustuksesta huolimatta. Tulimme osaksi Länsi-Suomen suurlääniä.

Se, että kritisoin lääniuudistusta, ei ole pienimmässäkään määrin kritiikki Länsi-Suomen

läänin viranhaltijoita tai maaherraamme kohtaan. Päinvastoin haluan antaa heille tunnustusta siitä, kuinka he ovat halunneet ulottaa vaikutuksensa myönteisellä tavalla laajan suurläänin kolkkiin mahdollisuuksien mukaan. Mahdollisuudet ovat toki hyvin rajalliset, niin kuin jo aiemmin on monessa puheenvuorossa tuotu esille, mutta arvostan sitä, että tuota tahtoa on maaherralla, ja tuota tahtoa on myös virkamiehillä. Se, että jos sitä ei aina koeta kunnissa ja laajan läänin laitaosilla, että tämä tahto olisi sinne asti näkynyt, niin ei ole suinkaan virkamiesten vika eikä maaherran vika, vaan se on sen lain vika, jolla muodostettiin nämä läänit. Pelkästään työ-määrä muodostuisi kohtuuttomaksi ja epä-mielekkääksi, jos maaherran ja viranhaltijoiden aika kuluisi vain lukuisissa kunnissa käytävissä vierailuissa, joissa lähes saman kaltaiset ongelmat kunnasta toiseen toistuisivat. Silloin niiden varsinaiseen hoitamiseen ei enää jäisi aikaa, niin tarpeellista kuin seutujen kuntien ongelmiin ja ihmisten ongelmiin tutustuminen onkin.

Kuten jo sanoin, Keski-Suomessa koettiin oma lääni erittäin hyvin toimivaksi. Hallinto sai kasvot. Voisi sanoa, että maakunnan kansalaiset tunsivat nimeltä maaherran, ja voisi miltei sanoa, että kautta maan kansalaisilla on tieto, ketkä ovat minkin läänin maaherrat. Hallinto saa kasvot ja sitä kautta ihmiset tuntevat identiteettiä hallintoyksikköjä kohtaan, jos tuota vähän hankalaa sanaa käytän. Aivan samoin nimismiespiireissä asukkaat tietävät, kuka on nimismies, mutta jos mennään kysymään, kuka on kihlakunnan poliisipäällikkö, niin harvapa sen tietää, vaikka fyysisesti saattaisi olla juuri samasta henkilöstä kysymys.

Minusta on hyvin arvokas asia, jos hallinto voi olla sellainen, että ihmiset tuntevat sen omakseen, hyväksyvät sen omakseen, ja näin hallinto saa kasvot. Tämä on hyvin merkittävä asia. Jos tänä päivänä lähtisimme kysymään vaikka kotimaakunnassani Keski-Suomessa kansalaisilta, kuka on maakuntajohtaja tai kuka on te-keskuksen johtaja, niin lukuun ottamatta pitempään kunnalliselämässä mukana olleita tuskin kovinkaan monelta saisi tähän vastauksia. Mielenkiintoista olisi tuo kysymys kohdistaa vaikkapa kunnallisvaaleissa valituksi tulleille valtuutetuille. Luulen, että hyvin monilta vaaleissa valituksi tulleet valtuutetutkin jäisi vastaus tietämättä, kuka on oman maakunnan te-keskuksen johtaja tai kuka on maakuntajohtaja. Hallinnolla ei ole

kasvoja, vaikka hallinnon pitäisi olla lähellä ihmistä.

Maakunnalliset liitot ovat kuntayhtymiä, joiden tulisi nousta kansalaisista käsin, mutta toisaalta nämäkin ovat jollakin tavalla vieraantuneet kansalaisista. Sanon tämän luottamusmieshallinnossa, luottamushenkilöhallinnossa, mukana olleena. Monet kunnat ovat vieraantuneet senkin takia, että vain harvasta kunnasta mahtuu edustaja maakuntahallitukseen, vieläpä on eräitä maakuntia, joissa ei edes seutukunnalta tahdo päästä muuta kuin vuorotteluperiaatteella joko maakuntahallitukseen tai maakuntavaltuuston puheenjohtajistoon. Tällöin tuo kansalaisista ja kunnista nouseva maakunnallinen hallinto on epäonnistunut tuossa tärkeässä läheisyysperiaatteessa, vaikka sen tulisi juuri sitä edustaa.

Te-keskuksen osalta on vaarana helposti samanlainen vieraantuminen, vaikka näin ei saisi tapahtua. Te-keskuksien merkitystä on korostettu paljon; aivan oikein, yhdyin näkemyksiin. Te-keskusten resurssien tarvetta on korostettu; tämä on aivan totta. Mutta ovatko hankkeet maakunnallisessa hallinnossa tai te-keskuksien toiminoissa onnistuneet seutukunnittain? Otan esimerkkejä omasta maakunnasta, Keski-Suomesta. Viiden vuoden ajalta väestökehitys: Keuruun seutukunta -422 asukasta; Jämsän seutukunta -657 asukasta; Saarijärven seutukunta -819 asukasta; Viitasaaren seutukunta -691 asukasta; Äänekosken seutukunta -360 asukasta; ja kaakkoi-sen Keski-Suomen seutukunta -625 asukasta; yhteensä -3 574 asukasta. Tämä vastaa aikamoisen pitäjän menetystä Keski-Suomen kokoisessa maakunnassa. Toki maakunnan saldoa parantaa se, että maakuntakeskus, Jyväskylän seutukunta, on saanut 6 009 asukasta tuona aikana lisää, eli maakunnan saldo on kuitenkin maakuntana positiivinen, mutta te-keskuksen toimet ja maakuntahallinnon toimet ovat tässä suhteessa epäonnistuneet, että seutukunnat olisivat menestyneet. Tässä tietysti kohdistan osaltaan kritiikin itseeni, sillä myös tuona aikana olin maakuntahallituksen jäsenenä. Mutta meillä eivät ole toimet onnistuneet eri syistä. Onko sitten aluehallinnossa tapahtunut jotain byrokratisoitumista, että on projekteja ja suunnitelmia mutta toimet eivät ole tulleet reaalisiksi ja näin ollen tulokset ovat tätä?

Arvoisa herra puhemies! Toivon, että hallintoa kehitetään siten, että asiat sujuvat ja että kansalaiset voivat kokea hallinnon eri portaissa

omaksi niin, että he tuntevat, ketkä ovat tehtävissä, ja että hallinto saa kasvat.

⁴⁵ **Jouni Backman /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olin päättänyt olla tässä keskustelussa käyttämättä puheenvuoroa, mutta ehkä muutama muistutus, mistä on kysymys.

Kun puhutaan valtion aluehallinnosta, koko uudistuskeskustelussa puhuttiin pääasiassa lääneistä. Lääneissä oli henkilöstöä 1 200 henkilöä, joka on 4 prosenttia valtion aluehallinnon henkilöstöstä. Läänien tehtävät muuttuivat nimenomaan 90-luvun alkupuolella, jolloin henkilöstöstä väheni noin 40 prosenttia. Läänit olivat ja ovat edelleenkin keskushallinnon edustajia alueella. Ne olivat aiemmin Ruotsin kuninkaan valan edustajia, sen jälkeen tsaarin edustajia, nykyisin valtion keskushallinnon edustajia. Pidän erittäin valitettavana, jos edelleenkin alueidentiteetti rakentuisi sen varaan, että Helsingistä lähetetään edustaja alueelle ja alue muodostaisi oman identiteettinsä tämän henkilön kautta. Tällaista hallinnon kasvojen kohotusta en itse halua tilanteessa, jossa suomalaisen kunnalliseen itsehallintoon kuuluu tällä hetkellä vallan siirtäminen alaspäin kunnille itselleen, kuntien yhteiselle edunvalvojalle, maakunnan liitolle. (Puhemies koputtaa) Sen takia koko tämän uudistuksen keskeisenä lähtökohtana on ollut vahvistaa alueellista, omaa maakunnallista identiteettiä, ja siihen nimenomaan läänit eivät ole oikea väline.

⁴⁶ **Matti Vähänäkki /sd**: Herra puhemies! Haluaisin alkuun kajota ed. Oinosen alkulauseisiin, joissa hän puhui byrokratiasta, että sillä on hyvät kasvat ja vähemmän rumat kasvat. Varmaan ed. Oinonen muistaa sen, että byrokratia-nimitys tuli esille, olisiko ollut 1600-lukua, kun Saksa oli jakautunut moniin kymmeniin, ellei satoihin, ruhtinaskuntiin, joissa kukin ruhtinas oli ylin tuomari, joka tuomitsi ihmisiä eri asioista ja teki päätöksiä. Eräs näistä ruhtinaista oli tavallista valistuneempi, olisiko tuonut ensimmäisiä valistusajan ajatuksia esille, ja palkkasi oppineen lakimiehen, joka päättää hallinnon asioista hänen puolestaan. Hän oli todennut oman vajavaisuutensa, että hän välillä tuomitsee samanlaisesta asiasta eri tavalla. Siitä innostuttiin kautta koko Euroopan, ja byrokraatit toimivat kunniallisesti ja nimenomaan objektiivisesti asioissa, kunnes joku "vainottu" huomasi kääntää esiin byrokratian rumat kasvat, jotka ovat kieltämättä myös ole-

massa: se on liian jäykkää, papereihin sitoutunut ja usein yksipuolistakin ja kaavamaista.

Meillä on nyt käsiteltävänä selonteko, jota voisi sanoa historialliseksi, lakiesitysten seuranaksi. Selonteko on erittäin kaunisnäköinen ja hyvä. Esillä ovat juuri aluehallintolaki, lääninhallituslaki, työvoima- ja elinkeinokeskuksista annettu laki, ja vielä sanoisin, että aluekehityslaki, joka toi mukanaan maakunnat, on mukana tässä nipussa. Tätä keskustelua on vaikea käydä, ellei kaikkia mainittuja oteta esille. Myös ympäristökeskuksia koskevan lain ja eräitä muitakin lakeja voisi vielä laittaa samaan nippuun. Sanalla sanoen hallinnon ja aluehallinnon — välihallinnon, niin kuin aikanaan sanottiin — kuviot lyötiin aivan uusiksi.

Täällä on ansiokkaasti käytetty puhetilaisuutta hyväksi ja todettu, että tämä oli tarpeen vaatima uudistus, niin kuin ed. Backman toi selkeästi ja lyhyesti asian juuri esille. Ajattelin ottaa tällä kertaa sen näkemyksen, että tuon kuitenkin kaikkien esitettyjen korusanojen lomaan tavallisten ja eri toimistoissa asioitsevien kansalaisten kantoja, joita on kertynyt eri yhteyksissä näiden lakien säätämisen jälkeen ja vielä aivan näinä päivinäkin, kun eräät kuulivat, että tämä keskustelu on pian esillä.

Ensin ottaisin te-keskusasian esille. Siitä yksiköstä on aika paljon purinaa kuulunut. Tulen luettelemaan muutaman asian, jotka ovat tulleet keskusteluissa esille tavallisten kansalaisten piirissä. Te-keskuksellehan kuuluu yleishallintovastuu omalla toimialueellaan, mutta jotenkin näyttää siltä, että kauppa- ja teollisuusministeriön alaan liittyvät asiat ovat olleet pinnalla enemmän kuin muut, työministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Yhteistyö ilman, että kauppa- ja teollisuusministeriön alaisia asioita olisi nostettu joka asiassa päällimmäisiksi, ei ole riittävästi pelannut. Näyttää siltä, että KTM:n merkitys tulee yhä vahvistumaan. Palkkaus- ja muut hallintokuluthan ovat tämän vuoden alusta, näin olen tutkinut, siirtyneet KTM:n kautta kulkeviksi, ja aina on sanottu, että missä on rahaa, siellä on valta.

Te-keskusten tiedotustoiminta ulospäin itsestään ilman, että johtajien valokuvia, viitaten ed. Oinosen puheenvuoroon, olisi levitelty, ei ole ollut riittävästi, kansantajuista, alkavalle yrittäjälle tai yrittäjäksi aikovalle kunnollista suomen kieltä, eikä myöskään palvelupisteistä ja siellä olevasta byrokratiasta ole riittävästi kerrottu.

Kiusalliseksi esimerkiksi työvoimatoimistoissa on todettu se, että te-keskukset ovat — vaikka selkeät säännökset ovat muutenkin olemassa — kiinnittäneet varsinkin työvoimatoimistojen työttömyysturvamäärärahojen käyttöön liian tiukkaa katsetta ja seulaa ja suurennuslasia. Tämän ovat jopa eräät virkamiehet eri yhteyksissä tuoneet erittäin hienostuneesti — hienostuneemmin kuin minä tässä — esille.

Edelleen työvoima- ja elinkeinokeskuksen kautta esimerkiksi työvoimatoimistoihin toimitetaan asioita hoidettavaksi, jotka eivät pääsääntöisesti olisi niille kuuluneet ja ovat hajottaneet monesti niukkojakin virkamiesvoimavaroja päätyöstään. Muun muassa atk:hon liittyvät asiat ovat tällaisia. Olen myös kuullut, että paikalliset työvoimatoimistot ovat laintulkinta-apua joutuneet hankkimaan muun muassa ministeriöistä. Se ei varmasti ole oikea tapa, että pakosta ohitetaan te-keskus noinkin tähdellisissä asioissa ja nimenomaan te-keskuksille kuuluvissa asioissa. Te-keskusten johtamistyö nimenomaan työvoimatoimistoihin päin ei ole siis pelannut hyvin. Niin kuin ennen sanottiin juohevasti, tätä ei nykyisin ole, ja keskustellaan monesti niistä asioista te-keskusten edustajien toimesta, jotka eivät välttämättä työvoimahallintoon edes kuulu. Entinen niin kutsuttu ja moitittukin putkihallinto toimi hyvin. Nyt ei tule riittävästi ohjeita. Onko niin, että te-keskuksissa ei ole näiden ohjeiden laatimiseen vielä riittävästi paneuduttu?

Väkeä on näissä uudistuksissa vähennetty aluetasolta jonkin verran. Sen sijaan olen saanut tietooni ja se näkyy myös selonteosta, että ministeriöissä on vuoteen 99 mennessä näiden uudistusten jälkeen väki jatkuvasti lisääntynyt. Uudistus on siis jossain määrin aiheuttanut työvoiman osalta paisumista keskushallintoon, joka ei suinkaan ole ollut tämän uudistuksen tarkoitus. Niin kuin äskettäin jonkun puheenvuorossa todettiin, meidän pitäisi seuraavaksi uhriksi ottaa nimenomaan ministeriöt, keskushallinto. Muistan jo noin 30:n, melkein pä ehkä 40 vuoden ajalta, että siellä vieraillessaan monesti pyysähti ihmettelemään, mitähän varsinaisia tehtäviä tällä ja tällä virkamiehellä on. Sillä tavalla oli työnteon tyyli erilainen kuin esimerkiksi kunnissa, joissa virkamiehet ovat jatkuvasti oikeusalamaisten tutkinnan kohteina ja joissa hyörittiin ja pyörittiin kaikissa asioissa kiivaasti.

Sitten olisin siirtynyt kehuskelemaan vuorostaan maakuntahallintoa muutamalla sanalla,

vaikka se ei pääasiana tänään ole. Mielestäni — olisin tässä sen todennut, minkä varmasti jonain vuotena olen todennut ennenkin — maakuntahallinnon ei laillisesti saa antaa riistäytyä pitemmälle kuin sille nimenomaan tehtävänä keskeisimminkin kuuluu eli aluekehitysvastuun kantamiseen. Nimenomaan aluekehityksestä vastaavat sitä paitsi perimmältään kunnat. Työrukkasena on maakunnan liitto. Näin ollen meidän ei pidä koskaan lainsäätäjänä ottaa myönteistä kantaa niihin näkemyksiin, joiden mukaan — niin kaunista ja demokratian leventämistä ja laajentamista kuin se onkin — maakuntiin tulisi valita päättäviä elimiä suoralla kansanvaalilla, tulisi virkamiehistöä lisätä, tulisi antaa verotusoikeutta. Nämä haaveet piilevät vielä aika lailla nimenomaan ehkä oppositiopuolueiden piirissä, että siitä tulisi se väliasteen hallinto, jota mainittujen piirissä on aina silloin tällöin tuotu esiin.

Maakunnan liiton päätöksistä — kun niitä olen jonkin verran seurannut — olen todennut, että kuntayhtymän hallituksessa saatetaan äänestyskellä kaataa yksittäisiä kuntia koskevia asioita ja kunnan projekteja, ja kuitenkin meillä aika pitkälti ollaan edelleen sitä mieltä, että demokratian peruselin ovat peruskunnat. Tällaiset, kunnan tahdon vastaiset toisten kuntien edustajien äänestämispäätökset, eivät sovi siihen maakuntahenkeen, jota ed. Oinonenkin täällä kauniisti kuvasi.

Sitten olisin mennyt lääninhallituksen puolelle. Minusta tuntuu siltä, ja näin ovat kansalaiset sanoneet, joilta me kaikki tärkeimmät tiedot imemme, että lääninhallitus on jollain tavalla syrjäytynyt yleisestä menosta. Ne ovat nyt riittävän kaukana. Tosin eivät ne sellaisia olleet kuin juuri ed. Oinonen kuvasi, että Pikku-Matti odoteli maaherraa saapuvaksi. Kyllä se oli aika kaukaista hallintoa aikaisemminkin, mutta nyt kun pinta-ala on lisääntynyt ja etäisyydet sen myötä, meno on mennyt vielä hiljaisemmaksi. Säästöjä on tietävästi selonteon mukaan syntynyt, oliko peräti 65 miljoonaa markkaa, mutta ei ole kuitenkaan syntynyt sillä vauhdilla kuin oli kuvitelmis- sa näitä lakeja valmisteltaessa.

Lääninhallitus on toisaalta noussut aivan uusiin sfääreihin, mutta siitä syystä juuri ehkä on entisestään etäännytynyt kansasta ja umpioitunut. En ole saanut vastausta, vaikka olen muutaman puhelinsoitonkin joskus soittanut lääninhallitukseen, millä tavalla siellä sisäinen työnjako on suoritettu ja onko se edelleen todellakin päällikkövi-

rasto. Silloin kun palvelin muutaman vuoden lääninhallituksessa, niin joka paperiin, mikä lähti lääninhallituksesta ulos, päätettiin sitten vaikka kalastusluvasta, maaherran nimi melkein piti haakea. Onko siellä johtoryhmän jäsenenellä valtuuksia ratkaista sen sektorin päätöksiä, mitä hänen osastossaan tai toimistossaan käsitellään? Onko nykyisissä lääninhallituksissa kuntien neuvottelukuntia, jotka toisivat oikeusalamaisen näkemyksiä byrokraattien joukkoon ja lääninhallituksen päätöksiä tehtäessä muistettavaksi?

Edelleen, ihan yksittäistapauksena olen kuulut, että maakunnan liitoissa, eräissä, on todettu, että EU-rahoja koskien sivistystoimen projektia on käsitelty lääninhallituksissa aika nihkeästi ja viivyttelevästi. Olisiko tässä tehtävä edelleen alaspäinsiirtoja eräiden asioiden hoidossa? Maakunnan liitoille esimerkiksi saattaisivat hyvin sopia monet sivistyspuolen niin kuin muidenkin toimintojen päätökset, vaikkapa sitten vähäisemmissä asioissa, joita useimmiten esiintyy. Olisiko tehtäviä edelleen tarkistettava ja todella tekeksiin, jähka siellä päästään pidemmälle toimivuudessa, sekä kihlakuntiin siirrettäisiin lääninhallitukselle nyt kuuluvia?

Elämme näiden lakien soveltamisen ja täytännönpäntönsä osalta edelleen kasvukipujen aikaa. Korjausta kaipaavia yksityiskohtia on vaikka kuinka paljon. Pidinkin erinomaisen hyvänä yhtä lausetta, myös monia muita, mutta erityisesti yhtä lausetta, jossa todetaan, että nyt ollaan näiden esillä olevien lakien toimeenpanossa siirtymässä perustamistoiminnasta kehittämiseen. Siinä varmasti työskarkaa riittä.

⁴⁷ **Mikko Immonen /vas:** Arvoisa puhemies! Ed. Oinonen tölväisi Keski-Suomen kansalaisia tietämättömyyden varjoon. Tietysti tässä voi katella jokainen kansanedustaja peiliinsä miettien omaa tietoisuuttaan. Jos kansanedustajien täytyy tietää vähän enemmän kuin omalta alueelta, niin hyvällä syyllä voi kysyä, kuinka moni meistä tietää eri maakuntajohtajien ja te-keskusten johtajien nimet. Ed. Oinonselta voisin kysyä, ketkä ovat Varsinais-Suomen maakuntajohtaja ja te-keskusten johtaja.

Aluepolitiikalla ja kunnilla on ollut isoja haasteita 90-luvulla. Ensinnäkin järjestyksessä toinen maaltapako on osoittautunut edellistä isommaksi. Kaupunkeihin on muutettu joukolla entisestäänkin hiljaisista taajamista. Toiseksi, kuntien laman myötä syntyneet talousongelmat ovat

vieneet pohjaa pois kattavien ja laadukkaitten peruspalvelujen rahoituksesta. Nämä ongelmat eivät suinkaan ole historiaa, vaikka valtiontalouden tasolla meneekin jo paremmin.

Kunnat ovat yrittäneet panostaa elinkeinoelämän edellytysten paranemiseen. Tuleehan juuri tätä kautta edesautettua ensisijaista alueellista työllistymistä. Verotulojen suotuisaan kehitykseen pystytään vaikuttamaan myös juuri vahventamalla ja laajentamalla elinkeinopohjaa. Valitettavasti yksittäisen kunnan ja etenkin pienen kunnan on hyvin vaikea lähteä ideoimaan ja toteuttamaan merkittäviä, elinkeinoelämää konkreettisesti ja jo lyhyellä aikavälillä eteenpäinvieviä hankkeita. Isotkaan kaupungit eivät ole tähän juuri pystyneet. Kunnilla on lähes mahdoton tehtävä myös rahapulassa tuottaa edullisesti ja omin päin riittävä määrä laadukkaita peruspalveluja laajalle alueelle pitkin kuntaa palvelujen käyttäjien vähetessä.

Kunnille on tarjottu ratkaisumallina jo pitkään kuntien yhdistymistä isommiksi yksiköiksi. Monien kuntatason tehtävien toteuttaminen on helpompaa isommille kunnille eli kaupungeille. Tähän vinkkiin ei ole kuitenkaan usein tartuttu, vaikka kukaan ei kiistä isojen kuntayksikköjen toiminnassa havaittuja etuja. Kuntaliitoksien synnyttäminen on ollut hankalaa, jollei suoraan traumaattista. Ennen äänestyksiä liitoksista on käyty repiviä vaalitaisteluja. Nämä ovat luooneet voimakkaita vastakkainasetteluja ja hankaloittaneet yhteistä alkutaipaletta silloinkin, kun äänestys on jo johtanut yhdistymiseen. Tämä on valitettavaa mutta ymmärrettävää. Ei kuntalaisuus ole ihmisille vain merkintä papereissa. Se on myös identiteettikysymys, joka on sidoksissa historiaan, mielikuviin ja jopa tunteisiin.

Vastaavasti myös kunnille kysymys on muusakin kuin kyltistä rajoilla. On vaikea hahmottaa toista toiminnan mallia ja rakennetta. Ilman kuntaliitoksia tapahtunutta yhteistyötäkin on kuntien välillä ollut valitettavan vähän. Yhteisistä työmarkkina- ja palvelujenhakualueista muodostuvat aluekeskukset eli yhteistyöalueet tarjoavat mallin lähteä rakentamaan uudenlaista yhteistyötä kunnille ilman rakenteellisia muutoksia. Tämä on erinomainen lähtökohta, kun kerran kuntaliitoksien synnyttämiseen ei ole halua eikä muutenkaan juuri synny yhteistyötä kuntien välille. Tärkeintähän eivät ole rakenteet vaan yhteistyö itsessään. On vain etu, ettei energiaa mene raken-

teiden muodostamiseen vaan voidaan panostaa nimenomaan sisällöllisiin kysymyksiin.

Yhteistyö kuntien välillä on ainoa todellinen ratkaisumalli monien kuntien yleisemmällä tasolla ja aluepoliittisissa kysymyksissä. On olennaista, että aluekeskusten vaikutus ulottuu määriteltyjä seutukuntia ja seutuja laajemmalle alueelle talouselämän palvelujen tarjoamisen ja tuottamisen kannalta. Uskon, että ohjelmatyön avulla on mahdollista vahvistaa aluekeskusten elinvoimaa siten, että muuttoliikettä saadaan hillittyä ja myönteinen taloudellinen kehitys saadaan synnytettyä nykyistä useammalle alueelle.

Dynaamisella maaseutupolitiikalla vaikutaan maaseudulta tapahtuvaan kaupunkiin pakoon. Perinteisten yritystysten lisäksi tämä uusi aluekeskusajattelu tulee varmasti tarjoamaan uudenlaisia malleja erilaiseen elinkeinoelämän kehittämiseen. Yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla tulee olla keskeinen rooli alueitten ja aluekeskusten rakenteissa ja myöhemmin tätä toimintamallia hyödynnettäessä. Alueen yritysten kilpailukyky ei synny osaamiseen ja koulutukseen panostamatta.

⁴⁸ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Olen täällä pitkän päivän kuunnellut erilaisia valitusvirsii siitä, miten selonteko on epäonnistunut ja yleensä tämä hanke epäonnistunut. Erityisesti keskustan puolelta näitä puheenvuoroja täällä kuului. Tulikin mieleeni, onko niin, ettei koskaan mistään hankkeesta voi löytää hyviä puolia eikä edes uskalleta niitä nähdä. Mutta ehkä on kuitenkin enemmän niin, että ne, jotka ovat nähneet jo silloin vuosia sitten, ennen kuin tämä uudistus tuli, tämän mörkönä, yhä vieläkin näkevät sen ongelmallisena ja näkevät vain haittapuolet. Käytännössä täällä on ilmeisesti käyty sitä muutaman vuoden takaista läänikeskustelua vähän eri sanoilla uudelleen.

Kun itse katson historiaa, mikä liittyy uudistuksiin, joita viidentoista viime vuoden aikana aluehallinnossa on tapahtunut, mielestäni suunta on ollut aivan oikeanlainen. Esimerkiksi ratkaisu siitä, että maakunnallinen kehittämisvastuu on nimenomaan maakunnissa ja maakunnan liitoilla, on ollut aivan oikea ratkaisu. Se on riittävän lähellä. Silloin kun tämä ratkaisu on tehty, lääninhallitusten tehtäväkuva muuttui olennaisesti.

Meille kainuulaisille lääninhallitus on aina jäänyt etäiseksi paikaksi, enkä sen vuoksi ymmärtänyt kovinkaan paljon sitä keskustelua, jota

lääninuudistuksesta viimeksi käytiin, ja ennen kaikkea sitä, että jopa kansalaiset soittivat ja harkkailivat lääninsä perään ja sen perään, että kun lääninhallitus sijaitsee niin kaukana. Kuitenkin tiedämme, että tavallisella kansalaisella ei kovinkaan monta kertaa lääninhallitukseen ole asiaa ja silloin, kun sinnepäin on asiaa, se hoidetaan joko puhelimitse tai kirjeitse.

Ennen tätä uudistusta Kainuussa pohdittiin hyvinkin paljon, mitä maakunnallista hallintoa yleensäkin jää, kun yksi piiriviranomainen toisensa jälkeen oltiin vetämässä pois maakunnasta. Niin meni tiepiiri. Sinne tuli suuria yksiköitä. Sitä olisi paljon mieluummin kaivannut kuin läänin eli käytännössä juuri niitä viranomaisia, jotka rahoittavat paikallisia toimintoja. Esimerkiksi tiepiirin siirtyminen Ouluun tarkoittaa tänäkin päivänä Kainuussa sitä, että tiemäärärahat ovat vähentyneet huomattavasti.

Te-keskusratkaisu oli siinä mielessä aivan onnistunut ja erittäin hyvä ratkaisu. Saatiin saman katon alle etiset eri piiriviranomaiset. Me Kainuussa olimme suunnitelleet jopa niin, että ympäristökeskus ja metsäkeskus olisivat voineet olla paljon tiiviimmässä yhteistyössä te-keskukseksi muodostuneen yksikön kanssa. Mutta koska valtakunnallinen ratkaisu oli tällainen, tyydyimme siihen, että te-keskus on sen muotoinen kuin se nyt on. Silti ympäristökeskus ja metsäkeskus tekevät hyvin tiivistä yhteistyötä koko ajan maakunnan tasolla. Ainoa ongelma on se, että te-keskuksen putkijohtoisuus ja tulostavuu ministeriöön on johtanut siihen, että ohjailua tapahtuu liikaa yhä edelleen ministeriön taholta.

Täällä muistaakseni jossakin puheenvuorossa pohdittiin myös neuvottelukuntien asemaa. Koen nekin ihan positiivisesti niin, että yhteistyökumppanit, jotka te-keskuksen työskentelyyn olennaisesti liittyvät, työmarkkinajärjestöt ja muut yhteistyökumppanit, ovat hyvä verkosto te-keskuksen ympärillä ja myös nämä yhteistyökumppanit tietävät, mitä te-keskuksessa tehdään. Ei ole ollut tarkoituskaan tehdä siitä päättävää elintä, vaan nimenomaan neuvottelukunta, niin että tieto kulkee paremmin.

Ainut ongelma, jonka olen kokenut — se ei toki liity tähän uudistukseen kovinkaan paljon — on esimerkiksi taidetoimikunnan sijoittuminen kovin kauas läänini. Käytännössä se on konkreetisoitunut niin, että taidetoimikunta antaa EU-hankkeista lausunnot, mutta montakaan kertaa taidetoimikunnan jäsenet eivät tunne riittävästi

monen sadan kilometrin päässä sijaitsevan alueen hankkeita. Varsinkin jos paikkakunnan tai edutoimikunnan jäsen on jäävi tässä tilanteessa, syntyy sellaisia tilanteita, että lausunnon antaja on turhan kaukana alueesta.

Olen kuullut myös muilta alueilta sellaisia ongelmia, että sosiaali- ja terveystoimen valvonta on ollut ehkä vähän heikkoa, kun on isot yksiköt. Mutta hyödyt, mitkä tästä ovat syntyneet, näen kuitenkin tärkeämmiksi kuin nämä muutamat ongelmakohdat.

Kun pohdimme tulevaisuutta, miten tästä pitäisi jatkaa tätä kehitystä, joka on viidentoista viime vuoden aikana ollut, niin aluekeskushanke on mielestäni hyvä jatke kehitykselle. Sen lisäksi, kun päätösvaltaa siirrettäisiin te-keskuksille lisää, se antaisi sellaista potkua elinkeinoelämälle ja myös koulutuksen järjestämiseen, että muuttoliiikettä voitaisiin ehkä osaltaan hillitä. Mutta mitkään viranomaiset eivät pysty muuttoliikettä kokonaan poistamaan. Se on meidän täällä varmasti myönnettävä. Kysymys on siitä, miten yritykset sijoittuvat. Viranomaiset voivat luoda edellytyksiä yritysten sijoittumiselle, mutta lopujen lopuksi yritykset itse tekevät aina ratkaisut.

Yhteistyö maakunnan liiton, te-keskuksen ja seutukuntien ja kuntien kanssa on erittäin tärkeää ja tulevaisuudessa koko ajan yhä vain korostuu. Seutukunnista haluaisin vielä sanoa sen verran, että joissakin paikoissa seutukunnat eivät ole muodostuneet luonnollisesti, vaan niitä on tehty hieman vaikeaselkoisesti, koska muutoin joistakin seutukunnista olisi tullut liian pieniä. Siinä on ollut paljon ongelmia. Luonnollista yhteistyötä ei tätä kautta ole kovinkaan paljon syntynyt.

Kuntien yhteistyö on mielestäni vielä aivan alkutekijöissään. En tiedä, millainen taloudellinen tilanne kunnilla pitää olla, että ne lähtisivät parempaan yhteistyöhön. Näkisin, että se kuitenkin on välttämätöntä tulevaisuudessa.

Mielestäni kaiken kaikkiaan uudistus on täytännyt niitä tavoitteita, mitä sille on asetettu. Kun jatkossa vielä saadaan ministeriötasoa uudistettua, niin että siirretään tehtäviä alueille ja ministeriötason virkamiehiäkin voitaisiin osittain siirtää alueiden suuntaan, silloin varmaan ollaan oikealla tiellä.

⁴⁹ **Tapio Karjalainen /sd:** Arvoisa puhemies! Aluehallintouudistus on selonteossa, ministerin puheenvuorossa ja täällä käydyssä keskustelussa tullut valotetuksi ansioineen ja puutteineen niin

kattavasti, että omalta osaltani haluan lyhyesti todeta ensinnäkin, että hallinnossa ja sen kehittämässä ei ole tärkeää organisaatiomallin kauneus eivätkä organisaatioiden tai alueiden nimet. Aluehallinnolta vaadittavia ominaisuuksia ovat sen sijaan ne, jotka takaavat toiminnan tuloksellisuuden. Sellaisia ovat selkeys, palveluvalmius sekä alueiden ja siis kansalaisten tasapuolinen kohtelu ja tasa-arvoisuus. Organisaatiomalli ei saa siis olla este vaan edistäjä. Tässä voidaan sanoa, että uudistusketjussa ollaan oikeassa suunnassa, mutta vasta korkeintaan puolitiessä.

Tärkeää on myös resurssien riittävyys sekä rahoituksen että henkilöstön osalta. Tässä suhteessa on hälyttävä se täälläkin välittynyt tieto, kuinka hallinnon uudistusten yhteydessä Pääkaupunkiseudun ulkopuoliseen hallintoon ja siihen liittyvään palveluun kuuluvat työpaikat ovat vähentyneet viidenneksellä, kun samaan aikaan keskushallinnon henkilöstö on lisääntynyt vähintään samalla osuudella. Kyseessä ei siis ole ollut säästöjä tuonut järjeistäminen, vaan vanhakantainen keskittäminen, jonka byrokraattisuus korostuu, kun eletään yhteiskunnassa, joka ylpeilee tietotekniikallaan ja sen etäisyyksiä voittavilla mahdollisuuksilla.

Tässä on syytä saada aikaan käänne, ja hallituksen piiristä ohi tämän selonteonkin tulleet puheenvuorot, joissa luvataan tervettä hajasijoitusta ja päätösvalan siirtämistä alaspäin, ovat kannatettavia. Niiden ei pidä antaa jäädä puheiksi. Sekä käytettävissä olevien rahojen että niiden käytöstä päättävän henkilöstön on entistä todellisemmin oltava alueella, jota ne palvelevat. Samalla on huolehdittava siitä, että tulosvastuulla seurannan keskeisenä välineenä on liiketalouden matkimista laajempi yhteiskunnallisen vastuun sisältö.

⁵⁰ **Hannu Aho /kesk:** Arvoisa puhemies! Kaitella hallinnonuudistuksella on yleensä tarkoituksena säästää myöskin markkoja ja tietenkin tehokkuutta pyritään hakemaan. Valitettavasti tässäkin voi todeta, että ainakaan lääninhallintouudistuksella ei kyllä päästä siihen lopputulokseen, mihin on pyritty. Eräänkin virkanaisen tiedän sanoneen, että hänen päiväistään menee reilut 200 vuodessa auton ratissa. Mitä todellista työtä tällainen henkilö pystyy enää tekemään? Ei ainakaan työhuonetta tarvitse pääpaikallaan. Siinäkin on edetty vähän väärään suuntaan.

Mielestäni päätöksenteossa pitää pystyä lähtemään siitä, että todellista päätöksentekoa annetaan alemmalle tasolle maakuntiin, te-keskukseen, kihlakuntiin ja seutukuntiin. Siellä tiedetään monta kertaa paremmin ne asiat, kunhan vain luotetaan, että päätöksenteko toimii, ja annetaan mahdollisuuksia ihmisille tehdä päätöksiä omista asioistaan, mitä hyvinkin paljon täällä on aina tiedotettu.

Uskon, että tälläkin uudistuksella on hyvä tarkoitus. Mutta onko tässä tehty riittäviä toimenpiteitä? Monta kertaa käy niin, että pääpaikalle tahtoo jäädä kuitenkin vähintäänkin se henkilöstömäärä, mitä siellä aikaisemmin on ollut. Sitä pitäisi painaa alemmalle tasolle ja sitä kautta luoda uutta resurssia ja toimintamallia ja kykyjä maakunnissa.

⁵¹ **Markku Markkula /kok:** Arvoisa puemies! Kiteytetysti ilmaistuna Aluehallinto 2000 -uudistuksen tavoitteena oli luoda tehtävien edellyttämä selväpiirteinen, alueiden omaleimaisuuden huomioon ottava aluehallinto. Alueiden pitkäjänteinen kehittäminen vaatii tiivistä eri toimijoiden yhteistyötä sekä ennen kaikkea käytettävien menetelmien systemaattista kehittämistä.

Kuten ed. Katainen kokoomuksen ryhmäpuheenvuorossa totesi, olisimme toivoneet käsiteltävänä olevalta selonteolta enemmän kuin nyt on saatu. Varsinainen perusteellinen analyysi tavoitteiden saavuttamisesta jäi puutteelliseksi. Mielestäni aluepolitiikan osalta tarvittaisiin kiistatta myös kokonaisvaltaisia yhteiskunnallisia arvioita ja sisällöllisiä tavoitteenasetteluja. Niinpä, toisin kuin valtaosassa tässä keskustelussa käytetyistä puheenvuoroista, minä en keskity itse hallintoon, vaan aluehallinnon ja aluekehityksen sisältöön.

Asiantuntijatehtävät ja uudet työpaikat ovat viime vuosina keskittyneet kasvukeskuksiin. Keskittyminen johtuu synergiasyistä. Yritykset tarvitsevat toisiaan muodostaen verkoston alihankinta- ja päätoimijoineen. Alueiden näkökulmasta tarkasteltuna on kyse siitä, miten hyvin alueelle on muodostunut kriittistä osaamismassaa, joka luo edellytyksiä synnyttää ja tuottaa erityisesti kansainvälisillä markkinoilla menestymään kykeneviä tuotteita ja palveluja. Samalla syntyy kysyntää ja mahdollisuuksia yrityksiiä palveleville yrityksille. Olennaista on myös yliopistojen ja korkeakoulujen osuus alueiden kehityksessä.

Toteanpa tähän yhteyteen, että oli mielenkiintoista kuunnella ed. Immosen puheenvuoroa, jossa myös hän korosti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen keskeistä aluepoliittista roolia.

Tähän meneillään olevaan muutokseen kuuluu mielestäni kiistatta se, että kasvukeskusten väestömäärä kasvaa, kun ihmiset muuttavat työn perään ja synnyttämään uusia työpaikkoja työpaikoille otolliseen ympäristöön. Keskittymistä vahvistavat kasvavan väestön tarvitsemien palveluiden uudet työpaikat.

Kun vastikään kävimme sivistysvaliokunnan delegaationa USA:ssa, haluan tuoda tähän aluekeskusteluun yhden tuon matkan annin. Professorit Michael Porter Harvardin yliopistosta ja Scott Stern MIT:stä ovat tehneet USA:n kilpailukykyneuvostolle selvityksen innovatiivisuudesta hyvinvoinnin taloudellisena perustana. Heidän käyttämänsä kriteerit tässä kansainvälisessä vertailussa ovat pelkistetyt seuraavat:

Ensinnäkin innovaatiojärjestelmän perustan laatu. Siinä mittareina ovat tutkimus- ja kehitystoimintaa tekevien työntekijöiden määrä, investoinnit tutkimus- ja kehitystoimintaan, kansainvälisen kaupan ja kansainvälisten sijoitusten avoimuus, henkisen pääoman lisääntyminen ja tekijänoikeuksien vahva turvaaminen, määrärahat toisen ja kolmannen asteen koulutukseen sekä yleismittarina bruttokansantuote.

Toiseksi klusterikohtaiset innovaatioympäristöt.

Kolmanneksi yhteyksien laatu, jossa mittarina on yliopistojen tekemän tutkimus- ja kehitystoiminnan osuus kaikesta t&k:sta.

Neljänneksi muut innovatiivisuutta lisäävät toimenpiteet, jossa mittareina ovat pääomien saantimahdollisuus ja monopolien syntyä estävä politiikka.

Vertailussa nämä määrärahat luonnollisesti suhteutetaan bruttokansantuotteeseen ja asukasmäärään. Nämä Porterin ja Sternin käyttämät kriteerit antavat selkeän kuvan niistä tekijöistä, joihin myös alueellisen innovaatio toiminnan ja yleensäkin alueellisen kehityksen edistämässä on paneuduttava.

Sijaintitekkijöiden merkitys yritystoiminnalle on entisestään kasvanut, vaikka tietoteknologia periaatteessa mahdollistaa monien yritystoimintojen toteuttamisen ajasta ja paikasta riippumatta. Alueellisen kehityksen vauhdittajina ovat tärkeinä voimavarana osaamisintensiivisiä palveluja tuottavat yritykset joko innovaatioiden siirtäji-

nä, mahdollistajina tai itsessään innovaatioiden lähteinä. Myös niin valtion kuin maakunnankin aluehallintopalvelujen tulisi olla laadultaan esimerkillisiä osaamisintensiivisiä palveluja.

Haluan puheenvuoroni lopuksi korostaa muutamia johtopäätöksiä tämpäpäiväisestä Uudenmaan te-keskuksen ennakointiseminaarista. Ensinnäkin osaamisintensiivisten palvelujen innovaatiotoiminnalle tuottama hyöty liittyy juuri palvelujen tarjoajien ja asiakkaiden väliseen kanssakäymiseen ja siihen oppimisprosessiin, joka syntyy tämän kanssakäymisen tuloksena.

Toiseksi: Samanaikaisesti, kun tietoyhteiskuntakehityksessä teknisillä ratkaisuilla on tärkeä merkitys, nousevat monet sosiaaliset ja ihmisen käyttäytymiseen liittyvät kysymykset uudella tavalla keskeiseen asemaan. Tietotekniikan edelleenkehittämisessä käyttöliittymien ja käytettävyyden parantaminen pakottaa pohtimaan ihmisen ja koneen vuorovaikutukseen liittyviä perustavanlaatuisia kysymyksiä. Sähköisen kaupankäynnin laajentaminen edellyttää tietoa kulluttajien käyttäytymisestä. Oppimistapahtuman ja oppimisen edellytysten analysointia tarvitaan niin konkreettisten kuin verkko-oppimisympäristöjenkin luomiseen.

Kolmanneksi, elämyksellisyyden merkitys on kasvamassa ja siihen liittyvää tietoa käytetään hyväksi muun muassa virtuaalimaailmojen suunnittelussa. Teknisissä palveluissa ei tarkastella ainoastaan ratkaisujen seurauksia fyysiselle ympäristölle vaan myös vaikutuksia sosiaaliseen ympäristöön. Asiantuntijatiedon soveltamisessa korostuu yhä enemmän käyttäjävuorovaikutus, yksilöllisten tarpeiden ja asiantuntijatiedon yhteensovittaminen.

Arvoisa puhemies! Kansallisen aluepolitiikkamme perusajatuksiksi tulisi mielestäni kirkastaa aktiivisen innovaatiotoiminnan edistäminen. Maamme eri alueet tukevat toisiaan, kunhan käytännön toiminna edistämme avointa yhteistyötä, myönteistä kilpailua ja myös kohtuullista erikoistumista kunkin alueen omiin vahvuuksiin. Tämän kehityksen edistämisessä on aluehallinnolla paljon tehtävää. Toivon, että valtioneuvosto ja tietenkin asianomaiset aluehallintoviranomaiset paneutuvat syvällisesti näihin sisällöllisiin kysymyksiin.

⁵² **Esa Lahtela /sd:** Arvoisa herra puhemies! Aikanaan, kun lääni uudistusta tehtiin täällä, äänestin vastaan. Silloin synnä oli lähinnä se, jotta

näin sen kehityksen sillä tavalla, että vaikkapa meidän seutukunnallamme se tiesi sitä, että monta veronmaksajaa lähtee Joensuun seudulta pois eikä mitään vastaavaa tule lähiaikoina tilalle.

Nyt on hyvä tarkastella jäljestäpäin, mitä on tapahtunut, ja teen sen mahdollisimman lyhyesti. Minusta tämä uudistus kuitenkin ei ole muuttanut hirveän paljon sillä tavalla muuta kuin ne virkamiehet, jotka ovat sieltä lähteneet. Muun muassa maaherra lähti ja kaksi muuta koko lääninhallinnon konttorista. Mutta muuta semmoista oleellista, mikä olisi heikentänyt palvelutuo-
tanta, ihmisten palveluita, se ei ole vaikuttanut millään muotoa. Päinvastoin joissakin tilanteissa jopa uusia innovaatioita, uusia tekniikoita, on otettu käyttöön, jotka pitäisi ottaa koko maassa. Muun muassa maaherra käy pitämässä kokouksia alueen eri kaupungeissa, ja siellä uusilla videoneuvottelulaitteilla hoidetaan kokoustekniikka. Minusta se on sitä tekniikkaa, jota meidänkin pitäisi opetella muun muassa avustajien osalta. Miksi kasaamme kaikki avustajat eduskunnan yhteyteen? Miksei heitä voi olla maakunnissa, ja jos tarvitsee silmää iskeä, isketään sitten videoneuvottelulaitteen välityksellä, ei tule niin ikävä sitten.

Sitten tästä säästöjutusta. Joku on vähätellyt tätä kokonaissäästöä. Kun alun perin tavoitteena oli 65 miljoonaa, nyt tässä on himpun alle 40 miljoonaa säästöjä saavutettu. 40 miljoonaa on aika iso raha. Kun budjettia on väännetty, joskus pienemmistäkin rahoista jotkut ovat ärähtäneet, ettei saa muuttaa niitä, että etsikää vastikesäästö tilalle, jos johonkin on lisätty. Sen takia minusta tämä on kuitenkin oikeaan suuntaan menevä asia.

Hallintoa pitää pystyä keventämään, ja siellä on hyviä ihmisiä, joita sinne uudelleen palkattaisiin, ellei hallintoa kevennettäisi. Eikö nuo ihmiset pitäisi saada semmoisiin töihin, jotka ovat sillä tavalla tuottavia, jotta palveluita tai tuotteita voidaan myydä ulos ja saada sillä tavalla suomalaisen kansantalouteen lisää tuloja, joita voidaan hyvinvoinnin pyörittämiseen taas laittaa? Se tarkoittaa aluehallintoa, mutta ennen kaikkea keskushallintoa.

Uudistushan on kesken. Muistan hyvin ministeri Backmanin aikanaan todenneen monessa yhteydessä, jotta kun tämä prosessi on viety läpi, sen jälkeen käydään keventämään Helsingin päätä, keskushallintoa, mutta se lupaus on jostain syystä unohtunut. Tosin Backman ei ole enää ministerinä. Todennäköisesti se olisi tapahtunut, jos

Backman olisi ministerinä. Mutta kun ministeri vaihtuu, näköjään tavoitteetkin vaihtuvat siinä. Mutta toivon mukaan Korhonen hoitaa asiaa eteenpäin, jotta tällainen tehtävä suoritettaisiin ja yläpään hallinto myös kevenisi.

En hirveän paljon muuhun puutu. Yksi semmoinen kysymys, joka tässä on vilahdellut ja ollut jo silloin aikanaan, kun lääniuudistus tehtiin, on identiteettikysymys. Minusta lääni ei sinälään voi olla identiteettiä synnyttävä, paremmin se, mitä tällä hetkellä ollaan tekemässä aluekehityksen osalta ja maakunnallisten liittojen osalta. Sitä kautta voimme saavuttaa identiteetin. Tämä useampi vuosi on ollut oppimista. Välttämättä sitä ei ole vielä täysin opittu. Itäisessä Suomessakin kun on eletty rakennerahastoaikaa, sen tulokset ovat vielä, voisi sanoa, laihahkoja, mutta kyllä siellä aletaan päästä kahvoihin kiinni. Semmoinen tuntuma on olemassa nyt, kun tavoiteasetantaa ja seurantaa on parannettu.

Yhä enemmän pitäisi löytää näissä projekteissa semmoisia mittareita, joilla mitattaisiin todelliset uudet työpaikat. Kun kirjataan näihin loppuraportteihin, paljonko on säilytetty työpaikkoja tai uusia työpaikkoja, omassa maakunnassani Pohjois-Karjalassa nyt jo lopputilin ottanut ja pois työstään lähtenyt Rissasen Paavo, joka oli työvoimaosaston päällikkö, totesi, jotta meillä maakunnassa pitäisi käytännössä olla mahdottoman iso työvoimapula, kun laskee kaikki loppuraportit yhteen. Todellisuudessa kuitenkin Pohjois-Karjala on toiseksi tai kolmanneksi pahin työttömyysalue maassa yhä edelleen. Jotain määttä on niissä mittareissa tai laskentatavoissa. Jokainen projektipäällikkö ja sihteeri haluaa näyttää mahdollisimman hyvää tulosta. Siksi sinne varmaan kirjataan säilytetyjä työpaikkoja ja uusia työpaikkoja.

Kaiken kaikkiaan näen, jotta uudistusta pitää jatkaa. Sitä pitää myös ulottaa kuntiin päin. Täällä lähinnä opposition edustajat ovat hyvin vahvasti eri puheissa jo aikaisemmin ja myös omalla alueella puhuneet siitä, että kuntia ei voi yhdistää eli hirveän pitkälle menevään yhteistyöhön ei mennä. Minusta pitäisi kysymys asettaa niinkin päin, jotta jos pienet kunnat ovat tehokkaita ja tekevät paremmin asiat, halvemmallalla, niin siinä tapauksessa pitää miettiä, miksi ei sitten vaikka tätä Helsinkiä jaeta niin, että tehtäisiin 10 000 asukkaan kuntia. Se on aika iso kunta muuten, 10 000 asukasta. Tästähän saisi — onko täällä puoli miljoonaa asukasta — 50 kuntaa, tai taitaa

tulla vähän enemmänkin. Ajatelkaa, miten työttömyys kertaheittolla laukaistaisiin pois: 50 uutta kunnanjohtajaa, sosiaalitoimen johtajaa, hallintojohtajaa ja kaikkia, meillähän olisi hirveän hyvästi asiat. En esitä tätä, mutta niin päin kysyn vain, että jos ne pikkukunnat ovat tehokkaita ja parempia palvelujen tuottajia, niin joku voisi oppositiossa esittää tällaista.

⁵³ **Reijo Laitinen /sd:** Arvoisa herra puhemies! Tämä oli ed. Esa Lahtelan malli, jota hän esitteli kuntien osalta. (Ed. Markkula: Eikö se ollutkaan kaikkien demareiden?) — Se ei todellakaan ollut sitä. Jos en ole ihan väärin ymmärtänyt, niin voi olla niin, että sosialidemokraattien tavoite on hivenen vähentää nykyisten kuntien lukumäärää. — Tietenkin jos pelkästään työllisyyden kannalta asiaa tarkastelee, niin Lahtelan malli voisi siinä olla toimiva, mutta luulenpa niin, että veronmaksajien kannalta se ei välttämättä kuitenkaan olisi ihan positiivinen asia. Ehkä tähän työttömyyden kurjuuteen löytyy muita lääkkeitä ja siltä tieltä, jolla nyt poljetaan.

Arvoisa puhemies! On tosi hyvä, että hallitus antoi selonteon aluehallinnon uudistuksen toteutumisesta. Mutta ehkä olisi kaivannut vähän lihaa luiden ympärille niin, että selonteossa olisi ollut selviä poliittisia linjauksia aluehallinnon kehittämisen vahvistamiseksi ja selkeyttämiseksi. Toisaalta on tietenkin todettava, että kuitenkin selonteko antaa mielestäni hyvän mahdollisuuden aluehallinnon jatkotyöskentelylle, jos vain poliittista tahtoa löytyy. Kun tätä keskustelua jonkin verran olen seurannut, niin ilmeisesti sitä tahtoa nyt kuitenkin eduskunnan tasolla on.

Itse vastustin silloin, kun eduskunnassa käsiteltiin läänijakoehdotusta, ja lähinnä perusteluni oli sen kaltainen, että olisi tavattoman hyvä, että silloinen läänijako ja läänien lukumäärä olisi säilynyt lähinnä identiteetin kannalta. Nyt tietenkin joutuu kysymään, mitä tämä uusi läänijako on merkinnyt ja mitä on sen jälkeen tapahtunut. On rehellisesti sanottava, että ei keskusomalaisten identiteetti ole kovinkaan paljon heikentynyt, ehkä on käynyt päinvastoin. Ehkä se on pakottanut meidät poliittiset toimijat ja muutkin maakunnassa toimivat organisaatiot ja myös elinkeinoelämän katsomaan vähän omaa pesää tarkemmin ja toimimaan paremmin yhteistoiminnassa. Puhalletaan ehkä paremmin yhteiseen hiileen.

Luulen, että paluuta ei, vaikka jotkut sitä kai pailevatkin, siihen ole, että läänien lukumäärää

lisättäisiin, vaan ehkä on niin, että niitä jossakin vaiheessa jopa vähennetään. On Keski-Suomen kannalta todettava, että suurin piirtein samat toiminnot ovat säilyneet meillä alueilla kuin oli aikaisemman läänijaon osalta tilanne. Joitakin toimintoja on siirtynyt pois, mutta ehkä siinä on enemmän ollut tällaisia valtakunnallisia linjauksia ja keskittymistä.

Toisaalta on tähän kuitenkin todettava, että ei lääniuudistus kuitenkaan merkinnyt niitä säästöjä, joita silloin esitettiin ja joilla tätä uudistusta omalta osaltaan markkinoitiin. No, täällä on todettu, että lääneille on tullut lisätehtäviä ja myös näille sivutoimipisteille jossakin määrin, ja totta kai ne tarvitsevat resursseja. Mutta tämän se joka tapauksessa mielestäni on tehnyt, että se on jähkistännyt jossain määrin asioimista näissä suurlääneissä. On pakko todeta, että itse en ole henkilökohtaisesti kertaakaan käynyt meidän lääninhallinnossamme Turussa. Muutoin olen kyllä Turussa käynyt ja Turku on hieno ja edistysellinen kaupunki. Ei ole ollut siihen tarvetta. Yksinkertaisesti asiat ovat hoituneet puhelimitse ja muilla välineillä. Ehkä kuntien osalta jossain määrin on tällaisista jähkistymistä ollut.

Yhtä kaikki, kuitenkin on todettava se, että valitettavasti alueiden väliset erot ovat koko 90-luvun kasvanneet. Toisaalta alueiden merkitys on kansainvälisen kilpailun ja Euroopan unionin myötä korostunut tavalla, jota me emme aikaisemmin ole nähneet. Yksi osa valtion kipeästi kaivattua aluepolitiikkaa on alueiden toimintakyvyn vahvistaminen. Valitettavasti, niin kuin täällä aikaisemmin debatin yhteydessä totesin, on käynyt sillä tavalla, että valtion omat toimet ovat olleet tässä vähän ristiriitaisia. Nimittäin keskushallinto on paisunut samalla, kun aika reippaasti aluehallinnon resursseja on supistettu, silloin kun mittarina käytetään muun muassa budjetin henkilötyövuosia. Keskushallinto on paisunut tässä semmoisen vajaan 20 prosenttia, ja vastaavasti aluehallinnon resursseja on supistettu suurin piirtein saman verran, noin 18 prosenttia viimeisimmän selvityksen mukaan.

Kehitys on mielestäni työvoima- ja elinkeinokeskusten perustamisen myötä ollut positiivinen. Se oli tämän aluehallinnon uudistuksen parhaita puolia, aivan ehdottomasti. Mutta me olemme nyt siinä tilanteessa, että esimerkiksi työvoima- ja elinkeinokeskusten voimavaroja on ihan ehdottomasti lisättävä eikä supistettava niin kuin nyt vuosi vuodelta on tehty. Työvoima- ja elin-

keinokeskusten toiminta jossain määrin ontuu johtuen siitä, että rahat tulevat kolmea putkea pitkin, ja vaikka te-keskusten johtajien asemaa on nyt juuri vahvistettu, siitä huolimatta tämä haittaa ihan käytännön toimintaa. Todellisuudessa osastopäälliköiden valta te-keskuksissa tässä putkihallintojärjestelmässä on kuitenkin aika vahva, koska rahat tulevat sitä kautta.

Mielestäni meillä pitää olla tavoitteena kehittää te-keskusten toimintaa siihen suuntaan, että rahat tulevat yhtä putkea pitkin ja aidosti te-keskuksissa johto voi sen mukaisesti toimia. Käytännössä tämä mielestäni tarkoittaa sitä, että kun nyt tuskin tällä hallituskaudella pystytään siihen, että ministeriöiden työnjakoa ja posteja muutetaan, niin seuraavien eduskuntavaalien jälkeen pitää tehdä myöskin ministeriöiden osalta selvä remontti ja organisoida sitä siihen suuntaan, että perustetaan aidosti elinkeinoministeriö. Mikä sen nimi sitten onkaan, mutta joka tapauksessa sillä tavoin, että elinkeino- ja yritystoimintaan liittyvät rahat tulevat yhden ministeriön alaisuuteen ja siitä kehitetään vahva organisaatio sillä tavalla, että se palvelee myöskin aidosti maakuntia, alueita ja yrityksiä.

Täällä on puhuttu myöskin siitä, mikä merkitys on yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla. Yksi edellisen hallituksen ja eduskunnan parhaita päätöksiä on, että perustettiin ammattikorkeakoulut. Keski-Suomessa on laaja-alainen ammattikorkeakoulu ja se on hyvin toiminut. Olemme pystyneet rakentamaan ja organisoimaan sen sillä tavalla, että se on aidosti maakunnallinen ammattikorkeakoulu. Olen havainnut sen, että maakunnan syrjäseudulta ei juurikaan kritiikkiä ammattikorkeakoulun toimintaa kohtaan ole. Se vahvistaa myöskin omalta osaltaan mahdollisuutta lujittaa meidän elinkeinopohjaamme eikä pelkästään Keski-Suomessa vaan totta kai myös muilla alueilla. Se mahdollistaa sen, että jatkossakin pystymme tarjoamaan osaavaa ja pätevää työvoimaa yritysten tarpeisiin.

Mutta kun ammattikorkeakoulut perustettiin, oli, sanotaan niin, toisen asteen ammatillisen koulutuksen osalta tietty pelko ja uhka olemassa siitä, että se koulutus nyt heikkenee, ja näinhän itse asiassa vähän kävikin. Nyt toisen asteen ammatillista koulutusta on käsitykseni mukaan ruvettu vähän enemmän arvostamaan. Se ei pelkästään riitä, vaan sitä on kehitettävä, sille on annettava resursseja ja huolehdittava myöskin siitä, että aikuisten ammatillinen koulutus saa myös-

kin omalta osaltaan riittäviä resursseja. Koulutus on yksi meidän vahvuuksistamme ja siihen pitää panostaa.

⁵⁴ **Matti Kangas /vas:** Arvoisa puhemies! Aluehallintouudistuksella hallitus pyrkii vastamaan aluehallintoa koskeviin ongelmiin ja näin tehostamaan aluepolitiikkaa. Aluehallinnon vaikutukset heijastuvat tavallisen kansalaisen elämään monella tavalla. Siksi täällä käsiteltävällä selonteolla on erityistä merkitystä. Aluehallinnon muutokset merkitsevät päätösvallan siirtoa paikallistasolle ja aluekehitystehtävien siirtämistä maakunnan liitoille. Kehitys menee oikeaan suuntaan. Sen vaikutusten tarkastelun tulee tapahtua kriittisesti. Näin voidaan oppia ja kehittyä edelleen.

Aluehallintouudistuksella ei ole päästy odotuihin säästöihin, vaikka kustannussäästöjä onkin saavutettu jonkin verran. Toimintojen tehostuminen on tärkeää säästöjen aikaansaamiseksi. Asiakaspalvelujen siirto lähemmäksi asiakasta on hyvä asia. Uudistusta pitää jatkaa ja toimintaa selkiyttää. Päätösvallan siirtämisen paikallistasolle tulee jatkua.

Kokonaisuudessaan aluehallinnossa tehdyistä valinnoista voidaan sanoa, että hallitsemattoman muuttoliikkeen hillitseminen on tärkeää. Tämä tapahtuu antamalla alueille lisää valtaa ja resursseja kehittyä. Palvelujen parantaminen ja työllisyyden edistäminen koko maassa ovat tärkeitä tehtäviä, mutta nämä toimet tarvitsevat tuekseen hallinnon tehostamista.

Työvoima- ja elinkeinokeskusten suhde keskushallintoon on nähty ongelmallisena, koska valta edelleenkin on aika tiukasti keskushallinnolla. Tähän ongelmaan uudistus pyrkii vastaamaan. Tavoitteena on erilaisin keinoin turvata kehityksen edellytysten luominen kattamaan tasaisemmin koko maa. Uudistusta vastaan osoitettu kritiikki harhailee. Niille, jotka ovat täällä osoitelleet sormellaan alue- ja kuntaministeri Korhosta, sanoisin, että ongelma on myös hallituksen sisällä esiintyvien erilaisten näkemysten kirjossa. Hallituksen pitäisi useammin tulla ministeri Korhosen linjoille. Poliittista yksimielisyyttä tarvitaan tässä asiassa nykyistä enemmän.

En malta olla sanomatta muutamaa sanaa tasapainoisesta alueellisesta kehityksestä.

Kehitysaluerahat ovat ensi vuodelle kasvussa. Tämä on oikea suunta, jota on jatkettava. Aluepoliittisiin ongelmiin voidaan vastata hallinnolli-

silla uudistuksilla ja palveluita kehittämällä. Laajamittaisiin aluepoliittisiin ongelmiin paras ratkaisu on useitten alueellisten kasvukeskusten verkosto. Yhdessä tämän verkoston kanssa tarvitaan joustavat ja toimivat aluehallinnon rakenteet.

Tulevaisuudessa alueilla ja maakunnissa tulee olla nykyistä paremmat resurssit toteuttaa aluehallintoa. Maakuntakeskuksia pitää vahvistaa ja kehittää lisäämällä henkilöresursseja ja palveluita saatavuutta. Aluehallinnon pitää lähteä kansalaisten tarpeista eikä siitä, mitä resursseja ylhäältä päin annetaan. Eri tarkoituksiin jaettavien rahojen on vastattava nykyistä paremmin niitä tarpeita, joihin ne suunnataan, ja tuettava tasapainoista kehitystä.

Valtion aluehallinnossa työskentelevien määrä on vuodesta 89 vuoteen 99 — niin kuin täällä on monta kertaa todettu — supistunut vähän yli 18 prosenttia, kun samalla keskushallinnossa työskentelevien määrä on suunnilleen saman verran kasvanut. Tämä voimavarojen ohjaaminen ihmetyttää. Kehitys on väärinpäin vinoutunut.

Läänien vähentäminen oli vääränlainen uudistus. Täällä on moni kritiikkiä esittänyt kansanedustaja tyytymätön nykytilanteeseen muistamatta, että oli ajamassa läänejä alas ja keskittämässä valtaa keskushallinnolle. Keski-Suomen läänin viimeinen maaherra Kalevi Kivistö varoitti näistä vaaroista, joten ne olivat silloin tiedossa, kun läänejä ajettiin alas, mutta häntä ei haluttu silloin uskoa eikä kuunnella. Kivistö pitkäaikaisena maaherrana näki tilanteen, mihin se voi johtaa. Toki tässä on hyvääkin. Läänien alasajon jälkeen tulleet te-keskukset — niin kuin ed. Laitinen totesi — ovat olleet ihan onnistunut ratkaisu maakuntien kannalta.

Selonteko on huolella valmisteltu ja uudistuksen tavoitteet kohdistuvat tärkeisiin asioihin. Viranomaisten yhteistyön ja koordinoinnin tehostaminen samoin kuin hallinnon selkeyttäminen ovat merkittäviä asioita. Kuntien itsehallinnon vahvistaminen ja lääninhallituksen toiminnan edistäminen ovat tulevaisuuteen suuntaavia toimia. Selonteon pohjalta aluehallintoa pitää kehittää edelleen. Päätösvallan siirtäminen kuntiin ja maakuntiin ei tarkoita sitä, että valtion tuki aluehallinnon kehittämiseen heikkenee. Päinvastoin, sitä tulee edistää jatkossakin. Alueviranomaisten yhteistyön lisääminen on tärkeää. Samalla on tärkeää huolehtia hallinnon työntekijöitten työkyvystä ja työssäjaksamisesta.

Maakuntaliittoihin valittavista henkilöistä to-
teaisin, että heidät pitäisi jatkossa valita suoralla
kansanvaalilla eikä niin kuin nyt kuntien kautta.
Tällainen valintatapa vääristää päätöksentekoa.
Muun muassa omassa maakunnassani Keski-
Suomessa näin tapahtuu.

⁵⁵ **Anne Huotari /vas:** Arvoisa puhemies! Oli
mukava kuulla, että ed. Laitinen pystyi totea-
maan esimerkiksi Keski-Suomen identiteetin
päävastoin ehkä parantuneen, vaikka pelko ai-
van toisin oli. Myös tämä osoittaa ja muutenkin
on ollut tiedossa se, että identiteetti ei ole kiinni
organisaatioista. Usein yhteinen uhka päävas-
toin vahvistaa sitä. Yhteistyökään ei ole kiinni
organisaatioista, vaan se on kiinni yhteistyöky-
kyisistä ihmisistä.

Esimerkiksi Kainuuta eivät ole koskaan rajat
kahlinneet yhteistyössä, vaan yhteistyötä on teh-
ty sekä Oulun suuntaan että Itä-Suomen suun-
taan jo pitkän aikaa. Haluan tässä vielä mainita
senkin, että esimerkiksi Kainuussa maakunnan
tasolla maakunnan kehittämistyössä ovat muka-
na lähes kaikki tahot niin rajavartiostoa kuin pri-
kaatiakin myöten. Olennaista kuitenkin on kou-
lutuksen eli ammattikorkeakoulujen ja yliopisto-
jen tärkeä rooli erityisesti nyt EU-rahoituksen ai-
kana mutta muutenkin osaamisen tason kohotta-
jana.

Täällä on ihmetelty runsaasti sitä, miksi mi-
nisteriötaso on paisunut koko ajan. Sehän johtuu
tietenkin siitä, että hallinnon toiminnan suunnit-
telu on ministeriöissä. Harvapa nyt omia työpaik-
kojaan lähtee poistamaan tai siirtämään toiseen
organisaatioon. Muun muassa ministeriöiden or-
ganisoinnin työryhmiinkään ei tahdo mahtua pai-
kallisia tahoja. Ministeriöiden rahoituspäätöksis-
tä näkyy myös Helsinki-keskeisyys. Esimerkiksi
Helsingin kaupunginteatteri tulee saamaan mil-
joonan lisärahan samanaikaisesti, kun pitkien vä-
limatkojen alueteatterit menettävät satojatuhansia.

⁵⁶ **Unto Valpas /vas:** Arvoisa puhemies! Alue-
hallinto 2000 -uudistus ei ole vaikuttanut merkit-
tävästi eri alueiden myönteiseen kehittymiseen.
Muuttoliike kasvukeskuksiin on jatkunut kiihty-

vällä tahdilla uudistuksen aikana. Samoin haja-
asutusalueet ja pienemmät kaupungitkin ovat
menettäneet huomattavasti väestöä. Aluehallin-
toudistukselta olisi nimenomaan odottanut ole-
van vaikutusta myös alueiden tasapainoisem-
paan kehittymiseen. Näin ei ole käynyt. Tässä
mielessä uudistus on ollut pettymys. Ne, jotka
vastustivat aikoinaan uutta läänijakoa, voivat
olla perustellusti sitä mieltä, että uudistus oli tar-
peeton, koska kovin näkyviä tuloksia aluepoliti-
ikan kannalta ei ole saatu aikaan.

Paluuta ei ole kuitenkaan entiseen. Toivotta-
vasti aluehallintouudistus kuitenkin tuo jatkossa
myös konkreettisia tuloksia alueiden tasapainoi-
sempaan kehittymiseen. Hallitus on päättänyt,
että maassamme saadaan aikaan uusia kasvukes-
kuksia 30—40 seutukunnalle. Tämä on hyvä
asia. Asian käytännön toteuttamiseksi olisi kui-
tenkin tässä selonteossa ollut hyvä kuulla, miten
uudistettu aluehallinto tukee uutta kasvukeskus-
politiikkaa. Jos kasvukeskukset halutaan saada
aikaan, niin aluehallinnolla tulee varmasti ole-
maan hyvin tärkeä rooli tässä asiassa. Toivotta-
vasti hallitus tuo eduskunnalle erikseen selonte-
on uudesta aluepoliittisesta avauksesta koskien
uusia kasvukeskuksia.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia
lähetetään hallintovaliokuntaan.

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava
varsinainen täysistunto on huomenna torstaina
kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 20.03.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen